SVLPITI SEVERI SACRA HISTORIA CONTINVATA

EX

IOHANNIS SLEYDANI
Libro De Quatuor ſummis
Imperiis:

Cum optimis primisque editionibus accuratè collata & recognita.



LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ BONAVENTVRÆ & ABRAHAMI
ELZEVIR. Academiæ Typograph.
cIↃ IↃ c XXVI.

Benigno Lectori.

Interest Reipublicæ Christianæ, ut ij, qui humanioribus studiis dicati sunt, non modo veris & salutaribus dogmatibus, in Catechesi ex verbo Dei ad rudium captum comprehensis, à puero imbuantur: sed insuper & divinam historiam, tanquam alteram sacrorum Bibliorum partem, compendio cognoscant. Quamobrem Illustres & Præpotentes Ordines Hollandiæ & VVest-Frisiæ, pro suo singulari studio & cura in rem pietatemque Christianam, scholasque ipsas, quæ Ecclesiæ & Reipublicæ seminarium sunt, Sulpicium Severum, *tersum politumque scriptorem, & Sallustij æmulum, iis, quæ illi vitio versa fuere, devitatis, huic instituto suo accommodatissimum & opportunissimum, scholis ditionis suæ commendatum esse voluerunt: ut qui veteris novique Instrumenti Historiam omnem, à mundi exordio, ab Adamo ad Christum Servatorem nostrum; & porro ejus, Apostolorumq; res gestas, ex sacris novi testamenti libris constrinxerit, & res consequentes ad sua usque tempora ex alijs scriptoribus, quasi breviario quodam, deduxerit. Quapropter id nobis negotij dederunt, ut Severus ei fini recensitus, quam emendatissimus prodiret. Quod & studiose operam dedimus. Atque editionem hanc ad primam aliasque contulimus: varias, ubi necesse fuit, lectiones, temporisque rationem, in qua fere sequitur septuaginta Interpretes, ad Hebræum veritatis*

A

ritatis fontem revocatam, ad marginem libri adscripsimus. Vbi in rebus ipsis forte erratum, monuimus. Sed quoniam ille Historiam suam in sua usque tempora, Stiliconis scilicet consulatum, qui incidit in Arcadium & Honorium Imperatores, annum vero à Christo nato fere quadringentesimum, pertexuit: nos, quod reliquum erat, historia nonnihil altius repetita, videlicet à Constantini Magni morte, (quod ipse inde Imperatorum seriem non perinde prosecutus sit) ad Carolum ejus nominis Quintum Cæsarem, ex Sleidani De Quatuor summis Imperijs libro, continuavimus: Imperatorum ex ordine nominibus, annus quo quidque evenit, itidem ad oram libri adjectis, ut a temporis ratione Historia lucem acciperet. Studiosi autem, pij, honestiq; adolescentes, hac nostra opera utantur & fruantur; atque hoc cum Deo agant, ut Sulpicium, Historiamq; Ecclesiæ, per Epitomen cognoscant & percipiant.

SVL-

SVLPICII SEVERI

SACRÆ HISTORIÆ

LIBER PRIMVS.

Res à mundi exordio sacris literis editas breviter constringere, & cum distinctione temporum usque ad [a] nostram memoriam carptim dicere aggressus sum: multis id à me studiose efflagitantibus, qui divina, compendiosa lectione, cognoscere properabant. Quorum ego voluntatem secutus, non peperci labori meo; quin ea, quæ permultis voluminibus perscripta continebantur, duobus libellis concluderem: ita brevitati studens, ut pene nihil gestis subduxerim. Visum autem mihi est non absurdum, cum usque ad Christi crucem, Apostolorumque actus per sacram historiam cucurrissem, etiam post gesta [b] convertere: excidium Hierosolymæ, vexationesque populi Christiani, & mox pacis tempora, ac rursum ecclesiarum intestinis periculis turbata omnia locuturus. Cæterum illud non pigebit fateri, me, sicubi ratio exegit, ad distinguenda tempora, continuandamque seriem, usum esse histo-

a Videlicet ad annum Christi fere cccc. consulatum Stiliconis primum, ut est infra lib. 2.

b Connectere, ut conjectat Giselinus.

 ricis

ricis ethnicis, atque ex his, quæ ad supplementum cognitionis deerant, usurpasse, ut & imperitos docerem, & literatos convincerem. Veruntamen ea, quæ de sacris voluminibus breviata digessimus, non ita legentibus auctor accesserim, ut prætermissis illis, unde hæc derivata sunt, appetantur; nisi cum illa quis familiariter noverit, hic recognoscat, quæ ibi legerit. Etenim universa divinarum rerum mysteria non nisi ex ipsis fontibus hauriri queunt. Nunc initium narrandi faciam.

Gen. 1.

c Sequitur fere Græcam LXX. supputationem. sed secundum Hebraicam veritatem sunt Anni IVccclxx. juxta Bucholzerum.

MUNDUS à DOMINO constitutus est abhinc annos jam pene sex millia [c], sicut processu voluminis istius digeremus: quanquam inter se parum consentiant, qui rationem temporum investigatam ediderunt. Quod cum vel Dei nutu, vel vitio vetustatis eveniat, calumnia carere debebit. Mundo autem condito, homo factus est: viro Adam, mulieri Eva nomen fuit. Sed constituti in paradiso, cum interdictam sibi arborem degustassent, in nostram, velut exsules, terram ejecti sunt [d]. Deinde ex his Cain atque Abel nascuntur. Sed Cain impius, fratrem interemit. Filium Enoch habuit, à quo [e] primum civitas condita est, auctoris nomine vocitata. Ex hoc Irad, atque ex eo

Gen. 2. 3. Adam & Eva.

d Sequitur vulgarem sententiam paradisum extra nostrum orbem statuentium: errore manifesto.

Gen. 4.

e Non à filio, sed à patre, ut Moses habet,

co Maviaël nascitur. Hic [f] Mathusalam filium habuit. isque Lamech genuit, à quo [g] juvenis quidam occisus traditur, nec tamen nomen refertur occisi; [h] quod quidem futuro mysterio fuisse præmissum à prudentibus æstimatur. Igitur Adam post necem filii minoris, Seth filium procreavit, cum jam tricesimum & [i] ducentesimum annum ætatis implesset. Vixit autem annos IↃCCCC XXX. Seth vero Enos, Enos Cainan, Cainan Malaleel, Malaleel Iared, Iared Enoch genuit: qui ob justitiam translatus à Deo traditur. Hujus filius Mathusala dictus est, qui Lamech genuit: ex quo Noë natus, justitia egregius, & præ cæteris mortalibus Domino carus acceptusque. Qua tempestate cum jam humanum genus abundaret [k], angeli, quibus cœlum sedes erat, speciosarum forma virginum capti, illicitas cupiditates appetierunt: ac naturæ suæ originisque degeneres, relictis Superiobus, quorum incolæ erant, matrimoniis se mortalibus miscuerunt. Hi paulatim mores noxios conserentes, humanam corrupere progeniem, ex quorum coitu [l] Gigantes editi esse dicuntur, cum diversæ inter se naturæ permixtio monstra gigneret. Quibus rebus offensus Deus, maximeque malitia hominum, quæ ultra modum processerat, delere penitus humanum genus decreverat.

f Mathusael, Cod. Heb.

g Possunt Hebraica reddi, occidero virum & juvenem; ut Thrasonica sit vox.

h Quod ut Cain septima, ita Adami peccatum septuagesima, septima generatione lueretur.

Gen. 5.

i Secundum Heb. Veritatem, CXXX.

Gen. 6.

k Heb. Ver. Filij Dei: quo illi intelligi possunt, qui à Seth orti, Ecclesiam Dei constituebant, oppositi filiis hominum, qui ex Caino.

l Heb. Nephilim, id est, irruentes, quo tyranni & oppressores indicantur.

Noë. Gen.7. Diluvium, seu finis primi mundi.

creverat. Sed Noë, virum justum, vita innocens destinatæ exemit sententiæ. Idem admonitus à Domino, diluvium terris imminere, arcam immensæ magnitudinis ex lignis contexuit: ac bitumine illitam impenetrabilem aquis reddidit, qua ille cum uxore, ac filiis tribus, & totidem nuribus est clausus: volucrum etiam paria, itidemque diversi generis bestiarum, eodem claustro recepta: reliqua omnia diluvio absumpta.

Gen.8.

Igitur Noë, cum jam imbrem destitisse, ac quieto in salo arcam circumferri, intelligeret, ratus id quod erat, aquas decedere, corvum primum explorandæ rei gratia, eoque non revertente (ut ego conjicio, cadaveribus detento) emisit columbam: quæ cum consistendi locum non reperiisset, reversa est. Rursum * remissa, folium olivæ retulit: manifestum indicium, nudari cacumina arborum. tertio demum emissa, non rediit: unde animadversum aquas destitisse. Ita Noë arcam egressus est. id gestum à mundi exordio, * post annos (ut ego comperio) II. c c duos & quadraginta. Ac primum Noë aram Domino statuit, hostiasque ex volucribus immolavit. Mox à Domino cum filiis benedicitur: præceptumque accepit, ne sanguine vesceretur, aut sanguinem hominis effunderet: quia mundi primordia, * mandati istius

** emissa.*

** H. V.* CIↃ DCLVIII. *Bucholz.* Gen.9.

** sc. quoad Legislationem & punitionem: non etiam insitam naturæ legem.*

liber,

liber, Cain maculaverat. Igitur vacuo tum seculo, ex filiis Noë Sem fuit. Tres enim habuit, Sem, Cham, Iapheth. Sed Cham, quod sopitum vino patrem riserat, maledictum à patre meruit. Hujus filius, Chus nomine, Nembrod * gigantem genuit: à quo Babylon civitas constructa traditur. Pleraque etiam oppida ea tempestate condita memorantur, quæ nominatim persequi animus non fuit. Sed cum multiplicaretur humanum genus, diversaque loca atque insulas mortales haberent, una tantum omnes lingua utebantur: donec se in unum, dispergenda per totum orbem, multitudo contraxit. His more humani ingenii consilium fuit, insigni aliquo opere famam quærere, priusquam à se invicem deducerentur. Ita turrim facere aggressi, quæ cælo accederet, nutu Dei, ut officia operantium præpedirentur, inassueto sermonis genere, multa diverso, neque ulli invicem intellecto linguarum ritu loquebantur: quo promtius dispersi sunt, cum alter alterum velut alienigenam facile relinquebat. Sed filiis Noë ita divisus orbis fuit, ut Sem intra Orientem, Iapheth Occidentem, Cham mediis contineretur. Ita usque Abram ducta successio, nihil sane insigne aut memorabile in se habuit. Abram autem patre Thara natus est, post diluvium anno millesimo &

Gen. 10.

* *H. V. Potentem venatorem, sc. hominũ, id est, tyrannum.*

Gen. 11.

Propagatio & divisio generis humani.

Abram.

 * septua-

Hebr. Ver. ccxcii: à mundo condito clↃ IↃ-cccxlix. * ſeptuageſimo. Abram uxor Sara dicta eſt, primaque eis in regione Chaldæorum habitatio fuit. Inde apud Charras una cum patre diverſatus eſt. Qua tempeſtate admonitus à Domino, domum, patriam ac patrem relinquens, aſſumpto Lot fratris filio, in terram Chananæorum profectus, in loco cui Sichem nomen eſt, conſedit. Mox annonæ inopia Ægyptum conceſſit. ac rurſum reverſus † Lot, præ multitudine familiæ à patruo digreſſus, ut laxioribus vacuæ tum regionis ſpatiis uterentur, in Sodomis conſedit. Id opidum infame incolis, viris in viros irruentibus, atque ob id inviſum Domino fuiſſe traditur. Ea tempeſtate Reges vicinarum gentium in armis erant: cum * antea nullum inter mortales certamen fuiſſet. Sed adverſum hos, qui bello vicina tentabant, reges Sodomorum, Gomorrhæorum vicinarumque regionum in prælium erumpunt: primoque impetu fuſi, victoriam conceſſere. Tum à victoribus Sodoma direpta, prædæ hoſtibus fuit, ductuſque Lot in captivitatem. Quod cum Abram comperiſſet, propere armatis ſervis ſuis, numero trecentis decem & octo, reges victoria feroces, exutos præda armiſque in fugam compulit. Tum à Melchiſedec ſacerdote benedictus eſt, eidemque decimas prædæ dedit. Reliqua his, quibus

Gen. 12.

Geneſ. 13.

† reverſis, Sigonius.

Gen. 14.

** quod quidem in Sacris memoretur.*

Loth captus & liberatus.

erepta

erepta erant, reddidit. Per idem tempus *Gen. 15. &*
Abræ Dominus locutus est, multiplican- *17. utraq;*
dumque semen ejus, sicut arenas maris stel- *promissio cõjungitur*
lasque cœli, spopondit: peregrinumque *& commis-*
ejus semen prædictum futurum, ac poste- *cetur.*
ros in hostili solò per quadringentos annos
laturos servitium, postea libertati resti-
tuendos. Tum ei atque uxori ejus, adje- Gen. 17.
ctione unius litteræ nomen immutatum: **Abrahã, id est, pater multarum gentium.*
ita nunc ex Abram* Abraam, ex Sarai† Sa-
ra dicitur. Cujus quidem rei non inane
mysterium non est hujus operis exponere. *† Sara, id est, princeps.*
Eodem tempore Abrææ lex circumcisionis
imposita est. Erat ei* autem ex ancilla filius Gen. 16.
Ismaël. Et cum ipse esset annorum cen- Circumcisio.
tum, uxor autem ejus nonaginta, futurum **tum, forte.*
eis filium Isaac, Dominus pollicetur, qui Gen. 16. & 18.
cum duobus angelis ad eum venerat. In-
de Sodomam missi angeli, Lot in porta Gen. 19.
sedentem reperierunt. Quos cum ille, ho-
mines existimans, hospitio receptos, cœ-
natosque domi haberet: juventus impro-
ba ex oppido, novos hospites ad stuprum
flagitabant. Lot pro hospitibus filias offe-
rens, non acquiescentibus, quibus illicita
potius desiderio erant, ipse ad stuprum
trahebatur. Quem angeli propere ab in-
juria vindicantes, luminibus impudico-
rum cœcitatem offuderunt. Tum Lot, ab
hospitibus edoctus, perdendum opidum,
propere

propere cum uxore & filiabus est egressus: interdictum tamen eis est, ne retrorsum conspicerent. Sed mulier parum dicto audiens (humano malo, quo ægrius vetitis abstinetur) reflexit oculos, statimque in molem conversa traditur. At Sodoma divinis ignibus conflagravit. Lot autem filiæ existimantes humanum genus interiisse, concubitum inebriati patris appetiverunt: unde Moab & Ammon nati sunt. Per idem tempus ferè, cum Abraam esset etiam centum annorum, Isaac filius natus est. Tum ancillam, de qua Abraam filium susceperat, Sara expulit: quæ habitasse in deserto una cum filio, & præsidio Domini defensa traditur. Non multum post, Dominus Abraæ fidem tentans, immolandum sibi à patre filium Isaac poscit. Quem ille non cunctatus offerre, cum aræ puerum superposuisset, gladiumq; educeret, vox missa de cœlo est, puero ut parceret: victimæ aries præsto fuit. Consummatoque sacrificio, Abraæ Dominus locutus est, promittens ea quæ jam spoponderat. At Sara, cum septimum & vicesimum supra centesimum annum ageret, decessit: corpus cura viri sepultum in Hebron, Chananæorum oppido. Etenim illic Abraam commorabatur. Tum Abraam Isaac filium juvenilis ætatis videns, siquidem tum quadragesimum annum ætatis agebat,

Sodomæ conflagratio.
Lothi incestus.
Gen. 21.
Isaaci nativitas.
Agar & Ismaëlis ejectio.
Gen. 22.
Isaaci immolatio à Deo imperata.
Gen. 23.
Saræ mors.
Gen. 24.
Isaaci conjugium.

agebat, servo suo imperavit, uxorem ei quęreret: ex ea tamen tribu atque terra, de qua ipse oriundus videbatur: modo ut inventam puellam in regionem Chananæorum deduceret, nec putaret eum caussa conjugis in solum patrium rediturum. Atque ut ea strenue mandata exsequeretur, contacto domini femine, sacramentum dedit. Ita servus profectus in Mesopotamiam, ad oppidum Nachor, Abraami fratris, devenit: successitque in domum Bathuelis Syri, Nachore patre geniti: hujus filiam Rebeccam, speciosam virginem conspicatus, poposcit, atq; ad dominum adduxit. Postid, Abraam accepit uxorem Ceturam nomine, quæ in Paralipomenis concubina dicitur: suscepitque ex ea filios. Sed Isaac Sara edito, substantiam tradidit: his autem, quos ex concubinis susceperat, dona distribuit: atque ita ab Isaac separati sunt. Abraam diem functus est, impletis annis centum & quinque & septuaginta: corpus sepulchro Saræ uxoris appositum. At Rebecca diu sterilis, assiduis mariti ad Dominum precibus, à die matrimonii vicesimo fere anno geminos edidit: qui in matris alvo exsultasse sæpius traduntur. dictumque responso Domini est, duos in his populos prænunciari, & majorem minori subdendum esse principio. Sed prius editus, asper setis, Esau vocatus: minori

Gen. 25.
1. Chron. 2.
Ducta ab Abrahamo Cetura.
Mors Abrahæ.
Isaac.
Rebeccæ partus.
Rom. 9.

minori Iacob nomen fuit. Ea tempestate
Gen.26. gravis annonæ inopia terras incesserat. Qua necessitate Isaac in Geraris ad regem Abimelech cessit, admonitus à Domino ne in Ægyptum descenderet: eidemque
Divina promissio Isaaco facta. universæ illius terræ possessio promittitur, ibique benedicitur, multiplicatusque pecore atque omni substantia, agente invidia, ab incolis pellitur: pulsus apud Puteum
Gen.27. Iacobi ab Isaaco benedictio. juramenti consedit. Igitur annis gravior, luminibus obductis, cum Esau filium benedicere pararet, consilio Rebeccę matris, Iacob se benedicendum pro fratre obtulit. Ita Iacob adorandus principibus & gentibus, fratri præponitur. Queis rebus Esau accensus fratri necem moliebatur. Quo
Gen.28. Abitus Iacobi in Mesopotamiam. metu Iacob, hortante matre, in Mesopotamiam confugit: admonitus à patre, ut ex domo Laban, fratris Rebeccæ, uxorem acciperet. Tanta illis cura fuit, cum in alienis terris consisterent, genus tamen intra familiam suam ducere. Ita Iacob profectus in Mesopotamiam, per soporem
Visio Iacobo oblata divinitus. Dominum vidisse traditur: atque ob id locum somnii sacratum habens, lapidem ex eo sumpsit: vovitque, si rebus prosperis revertisset, titulum sibi domus Domini futurum; decimasque omnium quæ acquisita sibi forent, Domino daturum. Inde se ad
Gen.29. Laban fratrem matris contulit: quem ille
sororis

ſororis filium agnitum, in hoſpitium benigne recepit. Erant Laban duæ filiæ, Lia & Rachel. Sed Lia oculis deformior, Rachel pulchra fuiſſe traditur. Cujus ſpecie Iacob captus, amore virginis conflagrabat: eamq; ſibi in matrimonio à patre poſtulans, ſeptem annorum ſervitio ſe mancipavit. Sed impleto tempore, Lia ei ſupponitur: ac rurſum ſeptem in ſervitio ſubditur, atq; ei Rachel traditur. Sed hanc diu ſterilem, Liam fœcundã fuiſſe accepimus. Filiorum quos ex Lia Iacob habuit, hæc ſunt nomina; Rubẽ, Simeon, Levi, Iudas, Iſſachar, Zabulon, Dina. Ex ancilla vero Liæ, Gad & Aſer. Ex ancilla Rachel, Dan & * Nephtalim nati ſunt. At Rachel, deſperato jam partu, Ioſeph edidit. Tum Iacob redire ad patrẽ cupiens, cum ei Laban ſocer partem pecorum mercedem ſervitii dediſſet, ob quæ parum ſibi cum ęquum generIacob ratus, dolum ab eo ſuſpectans, clam profectus eſt viceſimoprimo fere anno, quam advenerat. Rachel, viro inſcio, patris idola furto abſtulit. qua injuria Laban generum perſecutus, non repertis idolis, pace facta, regreſſus eſt: multum obteſtatus generum, ne uxores filiabus ſuis ſuperinduceret. Inde digreſſus Iacob, vidiſſe angelos & caſtra Domini, traditur. Sed cum præter regionẽ Edom, quam Eſau frater incolebat, iter deſtinaret, miſſis prius legatis

Iacobi nuptiæ.

Filij Iacobi.

Gen. 29. & 30.

* Nephtali.

Gen. 31.

Gen. 32. & 33.

Viſio Angelica.

legatis & muneribus, suspectū sibi fratrem exploravit. Tum ille obviam fratri processit: nec tamen Iacob se ultra fratri credidit. Sed pridie, quam inter se fratres convenirent, Dominus humana specie assumpta, colluctatus cum Iacob refertur. Et cum adversus Dominum prævaluisset, tamen non esse mortalem, non ignoravit: benedici sibi ab eo flagitabat. Tum à Deo illi immutatum nomen est, ut ex Iacob Israël diceretur. Sed cum ille vicissim à Domino nomen Domini quæreret, Non esse quærendum, quia admirabile esset, responsum est. Ex colluctatione autem, latitudo femoris Iacob obtorpuit. Igitur Israël declinans fratris domum, promovit agmen in Salem Sicimorum oppidum: atq; ibi loco pretio accepto, tabernaculum statuit sibi. Huic oppido Emor, Chemoreus † princeps præerat. Hujus filius Sichem, Dinam filiam Iacob ex Lia genitam, stupro subdidit. Quo comperto, Simeon, & Levi, Dinæ fratres, omnes in oppido sexus virilis dolo peremerunt, ac impigre sororis ulti sunt injuriam: oppidum à filiis Iacob direptum, prædaque omnis est abducta. Id factum ægre admodum tulisse Iacob traditur. Mox à Domino monitus, Bethleem petiit, ibique altare Domino statuit. Inde in parte turris Gader, tabernaculum fixit. Rachel ex partu obiit, puer

Iacob luctatus cum angelo.

Israel, id est, victor Dei.

Gen. 33.

† forte, Chorræus, seu Chivæus.

Gen. 34.

Vltio violatæ Dinæ.

Gen. 35.

Obitus Rachel.

puer Benjamin vocatus eſt. Iſaac deceſſit annos natus centum & octoginta. At Eſau potens divitiis erat, uxoribus ſibi etiam è Chananæorum gente aſſumptis: cujus progeniem in hoc tam præciſo opere inferendam non putavi. Si quis ſtudioſior erit, ad * origines revertatur. Poſt exceſſum patris, Iacob in ſolo eo, in quo Iſaac vixerat, commorabatur, filii ejus aliquantum ab eo, paſcui gratia, cum gregibus ſeceſſerant: Ioſeph tamen, ac Benjamin parvus, domi reſederant. Carus admodum Ioſeph patri, obq; id inviſus fratribus: ſimul, quia frequentibus ejus ſomniis majorem eum omnibus futurum portendi videbatur. Igitur ad inſpiciendos greges, reviſendoſque fratres à patre miſſus, oportunus injuriæ fuit. Namque viſo fratre, conſilium necis ejus cœperunt. Sed obſiſtente Ruben, cui à tanto facinore abhorrebat animus, in lacum demiſſus: mox ſuadente Iuda, deducti ad mitius conſilium, negotiatoribus eum, qui tum Ægyptum petebant, vendiderunt. atque ab his Potifari præpoſito Pharaonis traditus eſt. Per idem tempus Iudas, Iacob filius, Suam Chananæam in matrimonium aſſumpſit. Ex qua tres filios ſuſtulit, Heth, Onan, Selam. Sed Heth, Thamar connubio ſociatur. Quo mortuo, Onan fratris uxorem accepit. Qui, quia ſpermata in terram ef-

Gen. 36.

*Geneſin innuere videtur.

Gen. 37.

Ioſeph venditur à fratribus.

Gen. 38. Iudas. cujus liberi mali.

funderet, extinctus à Domino refertur.
Thamar incestus, & partus. Tum Thamar meretricio habitu assumpto, socero mista est, exque eo geminos edidit. In partu autem illo mirabile fuit, quod cum prodeunti puero, ad dignoscendum, qui prius nasceretur, obstetrix manum ejus cocco illigasset, reductus in alvum matris puer, postero die editus est. Nomen infantibus Fares & Zara inditum.
Gen. 39. At Ioseph, cum benigne à curatore regio, qui eum precio acceperat, haberetur, domumque ejus & familiam procuraret, decorus ipse insigni specie, uxoris domini oculos in se converterat.
Iosephi castitas & incarceratio. Cumque amore ipsius deperiret, appetitum sæpius, nec acquiescentem sibi, falso scelere infamat: ac viro queritur, stuprum sibi intentatum. Ita Ioseph in carcerem est conjectus.
Gen. 40. Erant in eadem custodia ministri regis duo, qui cum somnia sua ad Ioseph retulissent, futura ex somnio conjectans, unum eorum pœnas capite luiturum, alium absolvendum pronunciavit. Atque ita accidit.
Gen. 41. Igitur post biennium, somnium regi objectum est. Quod cum à prudentibus Ægyptiorum non posset absolvi, minister regis ille carcere exemptus, regem admonet, Ioseph esse mirum somniorum interpretem.
Ioseph interpretatur Regis somnium. ita Ioseph solvitur, interpretatusque est regi somnium: septem annis proximis maximam frugum ubertatem

tem futuram, consequentibus inopiam. Quo metu rex perculsus, videns divinum in Ioseph spiritum, rei eum annonariæ præfecit, æquato secum imperio. Tum Ioseph abundantibus per totam Ægyptum frumentis, magnam copiam congessit: multiplicatisq; horreis, adversus futuram famem consuluerat. Ea tempestate spes atque salus Ægypti in illo sita erat. Per idem tempus vero duos ex Aseneth filios genuit, Manassen & Effrem. Ipse autem, cum summam à rege potestatem accepit, erat annorum xxx. Nam à fratribus, septemdecim annos natus, venundatus est. Interea rebus in Ægypto adversus famem bene compositis, orbem terræ gravis frumenti inopia quatiebat. Qua necessitate compulsus Iacob, filios in Ægyptum misit, Benjamin tantum secum domi retento. Igitur rerum potentem, penes quem annonæ arbitrium erat, fratres adeunt, & more regio adorant. Quibus ille visis, callide agnitionem dissimulans; hostiliter eos venisse, & subdolè loca explorare, arguebat. Angebatur autem, quod Benjamin fratrem non videbat. Res ergo in id deducta, ut præsentiam ejus pollicerentur: nimirum ut ex eo quæreretur, an isti explorandi causa Ægyptum intrassent. Ad promissi autem fidem Simeon obses traditur: ipsis frumentum gratis da-

Ioseph Ægypto præfectus.

Iosephi liberi.

Gen. 42. Iacobi filii annonæ caussa missi in Ægyptũ.

Gen. 43. 44. 45. tum. Rursum igitur revertentes, Benjamin, ut convenerat, deduxerunt. Tum se

Ioseph à fratribus agnitus. cognoscendum Ioseph fratribus præbuit, non sine pudore male merentium. Ita eos oneratos frumento, multisque donatos, domum remisit: præmonens, quinque adhuc annos famem futuram: cum patre atq; omni progenie ac familia ad se commigrarent.

Gen. 46. 47. Ingressus Iacobi cum suis in Ægyptum. Igitur Iacob in Ægyptum descendit, Ægyptiis admodum lætantibus, gaudente rege, benigne à filio susceptus. Id gestum anno ætatis Iacob centesimo & trigesimo: à diluvio autem, anno * cIↃ ccc & lx.

* H. Veritas, IↃ LXXXII.

Cæterum ab eo tempore, quo Abraham in terra Chananæorum consedit, in id quod Iacob Ægyptum ingressus est, referuntur anni cc xv.

Gen. 48. Igitur Iacob septimo * & decimo anno, quam Ægypto advenerat, urgente morbo, Iosephum filium obtestatur, corpus sepulchro suo redderet.

* Septimo decimo, Sig.

Benedictio filiorum Ioseph à Iacob. Tum Ioseph patri benedicendos filios suos obtulit: quibus benedictis, cum tamen benedictionis merito majori minorem præposuisset, filios omnes benedictione lustravit.

Gen. 49. Obitus Jacobi. Decessit autem annos natus cxlvii. Funus magnifice curatum: corpus in sepulchro majorum Ioseph condidit.

Gen. 50. Fratres post patris obitum pro conscientia paventes, benigne habuit.

Mors Iosephi. Decessit autem Ioseph ipse, ætatis anno decimo & centesimo.

Hebræi

Hebræi igitur, qui in Ægyptum devenerant, incredibile memoratu est, quam cito numero aucti sint, multiplicataque progenie Ægyptum repleverint. Sed defuncto rege, qui eos ob meritum Ioseph benigne fovebat, succedentium regum imperio deprimebantur. Nam & opus durum ædificandarum civitatum eis impositum: & quia jam multitudo abundans metuebatur, ne quandoque libertatem armis vindicarent, parvulos recẽs editos aquis mergere edicto regio cogebantur. Nec dissimulari cruentum imperium licebat. Qua tempestate filia Pharaonis infantem in flumine repertum, nutriendum pro filio curavit: nomen puero Moises dedit. Moises hic, cum viriles annos ageret, conspicatus Hebræum ab Ægyptio pulsari, permotus dolore, fratrem ab injuria vindicans, Ægyptium calce perculsum interemit. Mox supplicium è facto metuens, in terram Madian profugit: & apud Iethro sacerdotem regionis illius diversatus, filiam eius Sephoram in matrimonium accepit, exque ea duos filios Gersom & * Eliefer sustulit.

Exod. 1.

Servitus Ægyptia.

Exod. 2.

Moses à matre expositus à filia Pharaonis susceptus.

Actor. 7.

** Alter filius post susceptus.*

Exod. 18. 4.

Hoc tractu temporum † Iob fuit, legem naturæ, & agnitionem Dei, & omnem justitiam complexus, prædives opibus: atq; eo illustrior, quod his neq; integris corruptus, neque amissis depravatus est. Nam cum per diabo-

† Iobi historia an huc referenda, incertum est.

Iob. 1. 2.

Iobi patientia.

Vide Iob reliquo libro.

diabolum exutus bonis, filiis etiam esset orbatus, ad extremum diris ulceribus affectus, non potuit vinci, ut præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem denique divini testimonii consecutus, sanitati redditus, omnia quæ amiserat in duplum recepit.

Iob. 42.

At Hebræi multiplicato servitutis malo pressi, querelis in cœlum conversi, spem auxilii à Deo expectabant. Tum Moisi pascenti oves, repente rubus ardere visa: flammis tamen, quod erat mirabilius, innoxiis. Qua novitate obstupefactus, rubo propius accessit, statimque ad eum istiusmodi ferè verbis Deus locutus est: Dominum se esse Abraham, Isaac & Iacob: quorum progeniem, Ægyptiorum dominatione depressam, ereptam malis cupiat. iter ergo susciperet ad regem Ægypti, ducemque se populi in libertatem restituendi præstaret. Cunctantem potestate confirmat, virtutem ei signorum faciendorum impertiens. Ita Moises in Ægyptum profectus, signis prius apud suos editis, assumpto fratre Aaron, regem adiit: missum se à Deo prodit, verbisq; se Dei dicere, populum Hebræum uti dimitteret. At ille negans se Dominum nosse, parere imperio abnuebat. Cumque Moises in testimonium mandatorum Dei ex virga draconem fecisset, mox aquas om-

Exod. 3. Vocatio Mosis ad populi liberationē.

Exod. 4.

Exod. 5.

Exod. 6. 7. & 8. Plagæ Ægyptiorū.

nes

nes in ſanguinem convertiſſet, totamque terram ranis oppleſſet: facientibus ſimilia Chaldæis, magicas eſſe artes, quæcunq; per Moiſen fierent, potius quàm Dei virtutem, pronunciabat, donec ſuperductis [a] ciniphibus terra oppleta eſt, [b] Chaldæis fatentibus majeſtate divina iſta fieri. Tum rex malo coactus, advocato ad ſe Moiſe & Aaron, dat populo diſcedendi poteſtatem, modo ut ſuperductam cladem averterent. Sed ubi clades exempta eſt, impotens ſui animus, in ſe reverſus, exire, ut convenerat, Iſraëlitas non patiebatur. Ad extremum [c], decem plagis corporis & regni ſui contuſus & evictus eſt. Sed prius quam Ægypto populus eſt egreſſus, mandatis Domini inſtruitur, rudis [d] adhuc temporum, menſem [e] illum, qui tunc erat, primum omnium menſium eſſe cognoſceret: Sacrificium autem diei illius in ſolennitatem conſequentium ſeculorum ita eſſe celebrandum, ut quartadecima die menſis agnus immaculatus anniculus victima cæderetur, ejuſdem ſanguine poſtes illinirentur: carnem penitus exedendam, os autem non conterendum: ſeptem diebus fermento abſtinerent, azymis uterentur, ritumque hunc poſteris traderent. Ita populus egreſſus, dives ſuis copiis, & Ægypti ſpoliis cumulatior: cujus numerus, ex [f] quinq; & ſeptuaginta Hebræis,

a *alÿ, pediculos, reddunt.*

b *id. eſt, magi Ægyptiorum.*

Exod. 9. 10. 11.

c *Sunt vero: ſanguis, ranæ, ciniphes, mixtio inſectorum, peſtilentia pecorum, ulcus, grando, locuſtæ, tenebræ, primogenita caſa.*

Exod. 12. & 13.

d *Non rudis, ſed nova temporis ratio.*

e *Menſis hic Abib ſeu Niſan, qui partim Martio partim Aprili reſpondet.*

Paſcha.

f *V. II. LXX.*

qui primum Ægyptum descenderant, ad millia virorum sexcenta pervenerant; ab eo autem, quo primum Abraham terram Chananæorum accesserat, [b] anno trigesimo & quadringentesimo, à diluvio autem, [c] mille quingentis quinque & septuaginta. Igitur properè egressis, columna nubis interdiu, noctu columna ignis præferebatur. Sed cum ob interjectum sinum Rubri maris, preter terram Philistim via duceret, ne postea Hebræis [d] eremum aspernantibus, redeundi in Ægyptum continentibus terris novo itinere facultas panderetur, nutu Dei aversi, in Rubrum mare illati sunt, castraque ibi cunctantes constituerunt. Quod ubi regi nunciatum est, Hebræum populum viæ errore [e] in objectum mare devenisse, nullum ei esse exitum obsistente elemento, furens animi, quo angebatur, tot hominum millia regno suo & potestati decedere, exercitum propere educit. Iamque eminus arma signaq; & protentæ patentibus late campis acies visebantur: cum Hebræis metu trepidis, & cœlum aspectantibus, Moises à Deo monitus, percussum virga mare discidit. Ita populo, cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter pervium fuit. Nec cunctatus rex Ægyptius cedentes insequi, mare qua patebat ingressus: mox coëuntibus aquis, cum omni exercitu

b *ut est Exod.* 12. 40.

c *Ver. Heb.* ƆƆCCXCVII

Exod. 14. Transitus rubri maris.

d *bellum, Sig.* *Psal.* 77. & 104.

e *id est, usque ad, Sig.*

citu deletus eſt. Tunc Moiſes incolumitate ſuorum, exitio hoſtium, virtuteque exultans, canticum Domino cecinit: idemque omnis turba virilis ac muliebris ſexus fecit. Sed *ingreſſus eremum, cum jam per triduum iter agerent, aquæ penuria urgebat, repertaq; ob amaritudinem uſui non erat. Ac tum primum impotentis populi contumacia apparuit, jamque in Moiſen ferebatur: cum edoctus à Deo, lignum aquis intulit, cujus hæc vis fuit, ut dulcem ſaporem fluentis redderet. Exin promotum agmen, apud Elim, duodecim fontibus aquarum & ſeptuaginta arborum palmarum repertis, conſedit. Rurſum populus famem conquerens, Moiſen increpabat, Ægypti ſervitium, cum ſaturitate ventris, deſiderans. tum grex coturnicum ſupernè miſſus, caſtra opplevit. Poſtero autem die animadvertunt, qui extra caſtra proceſſerant, parvis quibuſdam ſiliquis oppletum ſolum: quarum ſpecies in modum coriandri ſeminis, glaciali albedine erat, ut crebro hybernis menſibus ſuperductis pruinis tegi terram videmus. Tum per Moiſen populus admonetur, panem hunc eis munere miſſum Dei: unumquenque in id paratis vaſculis, tantum uſurpare debere, quantum in diem unum pro numero ſingulis ſatis eſſet; ſexto tamen die, quia ſabbata colligi

Exod. 15.

* *Ingreſſos, ſig.*

Amara aqua dulceſcit.

Exod. 16.

Coturnices & manna.

Ibidem, & Num. 11. Pſal. 77.

non liceret, duplum præſumerent. Verum populus, ut ſemper parum dicto audiens, more humani ingenii, non refrenavit cupiditatem, ex reconditis in poſterum quoque diem conſulens. Sed repoſita, fœtore diro in vermes effervescebant: cum die ſexto in ſabbatum reſervata, integra permanerent. Hoc Hebræi per XL annos cibo ſunt uſi: cujus ſapor melli proximus, nomen Manna traditur. In teſtimonium autem divini muneris, reſervaſſe Moiſes gomor plenum in vaſe aureo dicitur. Inde progreſſus populus, cum aquæ penuria tentaretur, ægrè ab exitio ducis temperabat. Tum Moiſes, mandante Domino, apud locum cui Oreb nomen eſt, virga petram percutiens, large aquæ copiam fecit. Sed ubi Raphidin perventum, Amalechitæ populum incurſionibus vaſtabant. Moiſes ſuis in prælium eductis, cum Ieſum bellantibus præfeciſſet, aſſumpto Aaron & Vr, ſpectator pugnæ futurus, ſimul precandi Dominum gratia, montem conſcendit. Sed cum dubio eventu acies concurriſſent, Moiſi precibus victor Ieſus, hoſtes in noctem cecidit. Per idem tempus, Iethro Moiſi ſocer, cum filia Sephora, quæ Moiſi nupta, proficiſcente in Ægyptum viro, domi reſederat, liberisque ejus, cognitis rebus quæ per Moiſen gerebantur, ad eum venit. Hujus conſilio Moiſes

Manna, quaſi Manhu, quid hoc?

Exod. 17.

Aqua è petra.

Amalecitæ cæſi.

Exod. 18. Iethro.

ſes ordines populi diſtribuit; tribunos centurionesque & decuriones præficiens, neceſſarium diſciplinæ ritum poſteris tradidit: Iethro in patriam regreſſus. Exin ad Sinam montem perventum. Ibi Moiſes à Domino monetur, populus ut ſanctificaretur, auditurus Dei voces: idque ſollicite curatum. Sed ubi Deus monti inſtitit, validis turbarum clangoribus aër quatiebatur, craſſæque nubes crebris cum fulminibus advolvebantur. Sed Moiſes & Aaron in montis cacumine Dominum propter, populus circa ima montis conſtitit. Ita lex lata multiplex & copioſa, Dei verbis, & ſæpe repetita: cujus ſi quis erit curioſior, fontem ipſum adeat, nos eam breviter perſtringimus. Non erunt, inquit, tibi Dei alieni præter me: Non facies tibi idolum: Non ſumes nomen Dei tui in vanum: Sabbatho nullum opus facies: Honorifica patrem tuum, & matrem tuam: Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimonium dices adverſus proximum tuum: Non concupiſces quicquam proximi tui.

Exod. 19.

Exod. 20. *Lex à Deo lata.*

His à Deo dictis, cum tubæ circumſtreperent, lampades inardeſcerent, montem fumus obtegeret, populus præ timore inhorruit, verba Dei non ſuſtinens: popoſcitque à Moiſe, ut ipſi tantum loqueretur Dominus,

minus, atque ita audita ad populum referret. Edicta autem Dei ad Moisen istiusmodi sunt: Hebræus * puer pecunia emptus, sex annis serviet, post hæc liber erit: Sponte autem permanenti in servitute, auris forabitur. Qui hominem occiderit, capite pœnas luet: Qui imprudens, rite exul erit. Qui patrem matremve pulsaverit, conviciumque eis dixerit, capitali supplicio afficitor. Si quis Hebræum subreptum vendiderit, morti dabitur. Si quis servum proprium, servamve percusserit, exque eo ictu obierit, reus judicio fiet. Si quis partum non deformatum mulieri excusserit, * neci dabitur. Si quis servo oculum aut dentem extorserit, servus vindicta liberabitur. Taurus si hominem occiderit, lapidabitur. Si Dominus sciens bestiæ vitium, non consuluerit, & ipse lapidabitur: aut precio se redimat, in quantum accusator poposcerit. Si servum taurus occiderit, in triginta drachmis pecunia domino numerabitur. Si quis defossum lacum non cooperuerit, pecusque in lacum ceciderit, precium pecudis domino dabit. Si taurus alterius taurum occiderit, pecus venundabitur, preciumque domini partientur, peremptum etiam divident. Quod si dominus vitium tauri sciens, non consuluerit, taurum dabit. Si quis * vitulum subri-

Exod. 21. * *id est, servus.* Politia Moysis.

* *Hic aliqua desunt, puta; multabitur: si deformatum, &c.*

* *id est. bovem, sic* μόσχος *Græcè.*

ſubripuerit, quinque reſtituet. Si ovem ſubripuerit; quadrupli pœna erit. Si viva penes abactorem pecora reperientur, dupla reſtituet. Nocturnum furem occidi licet, diurnum non licet. Si cujus pecora alterius ſata depaverint, dominus pecoris everſa reſtituet. Si depoſitum perierit, is penes quem depoſitum fuit, jurabit nihil ſe dolo * egiſſe. Fur inventus duplum dabit. Commendatum pecus à beſtia interceptum, non reſtituetur. Si quis virginem † nondum deſponſatam corruperit, dotabit puellam, & ita eam uxorem accipiet. ſi pater puellæ nuptias recuſaverit, dotem raptor dabit. Si quis ſe pecudi miſcuerit, morti dabitur. Sacrificans idolis, pereat. Viduam & orphanum non premendos: Pauperem debitorem non perurgendum: Nec uſuram poſcendam: Veſtimentum pauperis pro pignore non accipiendum: Principem populi non increpandum: Primogenita omnia Domino offerenda: Carnem à fera captam non edendam. Coitiones in teſtimonium falſum, aut in quacunque malitia, non eſſe faciendas. Inimici pecus errans non præteribis, ſed reduces. Si animal inimici ſuccubuiſſe oneri inveneris, erigere debebis. Innocentem & juſtum non occides. Non juſtificabis impium pro muneribus. Munera non accipienda. Adve-

Exod. 22.

* malo, ſcilicet.

† non, edit. Colon.

Exod. 23.

Advenam benignè habendum. Sex diebus opus faciendum: Sabbatho requiescendum. Fructus septimi anni non metendos, sed pauperibus & egenis relinquendos.

Exod. 24. Hæc ferè Moises ad populum verba Dei retulit, altareumque ex duodecim lapidibus sub monte constituit. Ac rursum montem, in quo Dominus consistebat, conscendit: adhibito secum Aaron, Nabad, & Abiud, majoribusque natu septuaginta. Sed hi non † volentes Dominum intueri, locum tamen in quo Dominus stabat, viderunt: cujus mirabilis forma, & claritudo eximia refertur. Moises autem accersitus à Domino, interiorem nubem quæ circum Dominum steterat, ingressus, quadraginta diebus totidemque noctibus ibi fuisse traditur.

† *valentes, Sig.*

Exod. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Quo tempore super ædificando tabernaculo atque arca, rituque sacrificandi edoctus verbis Dei est: quæ ego, quia prolixa admodum videbantur, inserenda huic tam præciso operi non putavi. Sed immorante diutius Moise, quippe qui XL dies apud Dominum duceret, populus desperato ejus reditu, Aaron compulit simulachra facere.

Exod. 32. Vituli aurei adoratio. Tunc ex metallis conflatis vituli caput extitit. Cui cum populus, Domini immemor, hostias obtulisset, vinoque se & ventri dedisset, despectans hæc justo dolore Deus, improbum populum, nisi à Moise fuisset

fuisset exoratus, delesset. Sed regressus Moises, cum duas ex lapide tabulas manu Domini scriptas detulisset, populumque luxui & sacrilegio deditum deprehendisset, tabulas confregit: indignam esse gentem existimans, cui lex Domini traderetur. Multis tamen * increpitis, Levitas ad se aggregavit, eisdemque præcepit, ut districtis gladiis populum cæderent. Quo impetu * xx tria millia virorum perempta traduntur. Tum Moises tabernaculũ extra castra constituit: quod quotiens fuisset ingressus, columna nubis astare pro foribus visebatur, coramque ad Moisen Dominus loquebatur. Poscente autem Moise, ut Dominum in majestate propria videret: responsum, Formam Dei mortalibus oculis perspici non posse, posteriora tamen ejus videre concessum: Tabulæque, quas Moises prius confregerat, refectæ. Sed in hoc colloquio Dei, XL diebus diversatus apud Dominum Moises traditur. Cumque de monte descenderet, tabulas præferens, tanta claritudine facies ejus renidebat, ut intueri eum populus non valeret. Sed cum mandata Dei relaturus esset, vultum velamento obtexit, atque ita ad populum verbis Domini locutus est. Hoc in loco, tabernaculi interiorumque ejus ædificatio refertur. Quo consummato, nubes supernè decidit, atque ita

* Suspicor leg. increpitos.

* Tria, tantum, in fonte Hebr. est.

Exod. 33.

Exod. 34.

Exod. 35. 36. 37. 38. & 39.

Exod. 40.

ita tabernaculum obumbravit, ut ipſum Moiſen aditu excluderet. Hæc fere duobus libris, Geneſi atque Exodo, continentur.

Levitici libri ſumma. Exin Leviticus liber ſequitur, in quo litandi præcepta traduntur, mandata etiam latæ ſuperius legis adduntur, plena omnia ſacerdotalibus inſtitutis. Quæ ſi quis cognoſcere volet, perfectius inde capiet. Nos enim ſuſcepti operis modum cuſtodientes, ſolam hiſtoriam perſequimur.

Num. 1. &c. Igitur Levi tribu in ſacerdotium ſegregata, reliquæ tribus dinumeratæ, repertaque hominum IↃC & IIICIↃ*. Cum ergo populus mannæ cibo, ut ſupra retulimus, uteretur, tot, tantiſque beneficiis Dei, ut ſemper, ingratus, viles, quibus in Ægypto aſſueverat, dapes deſiderabat.

* *Hebræa veritas addit*, IↃL.

Num. 11.

Coturnices lethales. Tum Dominus immenſam copiam coturnicum caſtris intulit: quas cum avidè diriperent, primoribus labiis admotis carnibus, interibant. Magnaque eo die clades in caſtris fuit, adeo ut XX & III virorum millia periiſſe tradantur. Ita populus eo, quem

Num. 12. deſiderabat, cibo punitus eſt. Inde promotum agmen, & in Faran ventum eſt: edo-

Num. 13. ctusque à Domino Moiſes, vicinam eſſe terram, cujus poſſeſſionem eis promiſerat

Explorationes ſeditionem excitant. Dominus: exploratoribus in eam miſſis, renunciatur, fœlicem omni copia eſſe regionem: ſed gentes validas, & munita ingentibus

tibus muris oppida. Quod ubi populo Num.14.
compertum, magna mentes omnium formido incesserat: eoque mali ventum, ut spreto Moisi imperio, ducem sibi constituere pararent, cujus ductu in Ægyptum reverterentur. Tunc * Iesus & Chaleb, qui inter exploratores terræ fuerant, conscissis vestibus flentes, populum obtestantur, ne exploratoribus credant, formidolosa referentibus: se quoq; una cum his fuisse, nihil metuendum in solo illo reperisse: promissis illos Dei confidere oportere; hostes prędæ potius quam exitio fore. Sed gens indomita, sanis consiliis malè renitens, in perniciem * eorum ferebatur. Queis rebus commotus Dominus, partem populi hostibus cædendam objecit. Exploratoribus interfectis ad vulgi formidinem, secuta est eorum contumacia, qui se Dathan & Abiron ducibus adversum Moisen & Aaron erigere conati sunt. Sed eos vivos hiatu suo terra absorbuit. Nec multo post, totius populi in Moisen & Aaron orta seditio est, adeo ut tabernaculum (quod erat nefas, nisi sacerdotibus, introire) irrumperent. Tum vero catervatim in eos grassata mors est: momentoq; omnes interissent, nisi Moisi precibus placatus Dominus, cladem avertisset. Numerus tamen peremptorum, septingenti & XIIII millia fuit. Nec multo post,

*Sic à Græcis vocatur qui Hebræis Iosue vel Iosua.

* fortè suam.

Seditiones aliæ tres.

Num.16.

Num.17.

Num.20. ob aquæ penuriam, ut jam sæpius, populi exorta seditio est. Tunc Moises à Domino monitus, ut petram virga feriret, familiari sibi experimento (siquidem id jam ante fecisset) semel atque iterum petram percussit, atque ita aqua effluxit. In quo quidem notatus à Domino Moises refertur, quod per diffidentiam non nisi iterato ictu aquam eduxerit. Denique ob hoc peccatum, promissam sibi terram non ingressus est, sicut inferius ostendam. Igitur Moises ex eo loco promovens, cum præter Edom agmen educere pararet, missis ad regem legatis, transeundi copiam poposcit, ob jus sanguinis bello abstinendum ratus. Etenim gens illa Esau progenies erat. Sed rex supplices aspernatus, transitum negavit, paratus armis contendere. Tum Moises in Or montem iter convertit, vetita via abstinens, ne quam inter consanguineos causam belli præberet. In eo quoque cursu regem gentis Chananæorum delevit. Seon quoq; regem Amorreorum perculit, omniumque eorum opidis potitus est. Basan etiam & Balac reges devicit, & castra * super Iordanem haud longe ab Hiericho molitus est. Tunc adversus Madianitas certatum, victique & subacti sunt. Moises mortuus est, cum XL in deserto annos populo præfuisset.

Moisis diffidentia.

Victi reges & populi.

Num.21. & Deut.3. 20.

Num.22. &c.

* *id est, apud, juxta, prope.*

Num.31.

Deut.34.

Moisis mors.

Cæte-

Cæterum Hebræi ob hanc caufam tanto tempore in eremo fuiffe traduntur, donec omnes qui verbis Dei non crediderant, interirent. Excepto enim Iefu & Chaleb, nemo ultra xx annos natus, Ægypto profectus, Iordanem tranfiit. Ipfe Moifes, ut terram promiffam videret tantum, nec contingeret, peccato ejus adfcribitur: quod eo tempore, quo faxum ferire & aquam producere præceptus eft, poft tot virtutum fuarum experimenta, dubitaverit. Deceffit autem anno ætatis vigefimo & centefimo. De fepulchri loco parum compertum. Deut. 32.

Moife mortuo, fumma rerum penes Iefum Nave filium erat. Etenim illum fibi Moifes fucceflorem conftituerat, virum virtutibus * fuis fimillimum. Principio autem fufcepti imperij, dimiffis per caftra nunciis, populum certiorem facit, frumentum uti pararent: triduoque proximo iter pronunciat. Sed Iordanis flumen validiffimum, tranfitum prohibebat: quia neque navium copia pro tempore erat, neque vadari fluvius poterat, qui tum pleno alveo ferebatur. Igitur arcam præferri à facerdotibus, eofdemque adverfo flumine confiftere jubet. Quo facto, incifus Iordanis traditur: ita per ficcum copiæ traductæ. Erat in his locis oppidum nomine Hiericho, Iof. 1. Moifi fucceffit Iofue dux Ifraëlitarum. * Sui, Sig. Iof. 2. Iof. 3. Hiericho. Iofue 6.

muris validissimis munitum, neque expugnationi neque obsidioni facilis. Sed Iesus Domino fretus, non armis aut viribus urbem aggressus, ferri arcam Dei circa muros jubet: Sacerdotesque præire arcam, & tuba canere. Sed cum arca septies circumlata esset, muri ac turres conciderunt, direptum oppidum atque incensum. Tum
* * Iesus Dominum traditur * *. Inde adver-
Desunt quædam. Iof. 8. sus Haë ductus exercitus: locatisque à tergo urbis insidiis, Iesus metum simulans, terga hosti dedit. Quo viso, qui in oppido erant, patentibus portis cedentibus instare. Ita hi qui in insidiis fuerant, vacuam urbem cœpere: cęsiq; omnes, absque ullius effugio: Rex captus, summoque supplicio affectus.
Iof. 9. Quod ubi vicinarũ gentium regibus compertum est, in bellum conspirant, Hebræos armis depellere. Verum Gabaonitæ, gens valida, ex urbe opulenta, ultro se Hebræis dederunt, jussa facturos pollicentes: receptique in fidem, ut ligna & aquam conve-
Iof. 10. herent, imperatum. Sed regibus proximarum urbium deditio, eorũ iras conciverat. Itaq; admotis copiis, oppidum eorum Gabaon nomine obsidione circumsistunt. Igitur oppidani arctis rebus suis, nuncios ad Iesum mittunt, obsessis uti succurreret. Ita ille maturato itinere inopinantibus supervenit, cæsaque ad internecionem multa hostium

hostium millia. cum dies cædentes deficeret, noxq; victis futura præsidio videretur, merito fidei dux Hebræus noctem avertit, dies perseveravit: ita nullum hostibus effugium fuit. Quinque reges capti, interfecti sunt. Eodem impetu vicinæ quoque urbes imperio adjectæ, regesq; earum perempti. Verum quia omnia hæc in ordinem persequi non fuit consilium, dum brevitati studemus, id modo annotandum curavimus, xx & novem regna imperio Hebræorum subjecta: quorum terra per undecim tribus viritim distributa est. Levitis enim in sacerdotium assumptis, nulla portio data, quo liberius servirent Deo. Equidem hoc exemplum non tacitus præterierim, legendumq; ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti hujus non solum immemores, sed etiam ignari mihi videntur: tanta hoc tempore animos eorum habendi cupido veluti tabes incessit: inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntque, quæstui per omnia student. At si qui melioris propositi videntur, neque possidentes, neq; negociantes, quod est multo turpius, sedentes munera expectant, atque omne vitæ decus mercede corruptum habent, dum quasi venalem præferunt sanctitatem. Sed longius quam volui egressus sum, dum me temporum

Reges v capti. Iosue 11.

Ios. 12.

Ios. 13, &c.

Ios. 21.

Levitarũ divitiæ, cũ sui seculi Ministrorum Ecclesiæ comparatæ.

Avaritia Severi seculo Episcoporum.

Ioſ.23. noſtrorum piget, tædetque. Ad incœptum redeo. Igitur, ut ſupra dixi, diviſo per tribus captivo ſolo, pace ſumma Hebræi perfruebantur, finitimis bello territis, tot victoriis nobiles armis nemine audente tentare.

Ioſ.24. Ioſue mors. Eodem tractu Ieſus mortuus eſt, anno ætatis decimo & centeſimo. De imperii autem ejus tempore parum definio. Frequens tamen opinio eſt, XX & VII annis eum Hebræis præfuiſſe. Quod ſi ita eſt, à mundi exordio in exceſſum ejus anni ſunt [a] CIↃ IↃ CCCLXXX & [b] IIII. Ieſu mortuo, populus ſine duce agebat. Sed cum adverſus Chananæos bellandum eſſet, dux belli Iudas aſſumptus eſt. Hujus ductu res proſperè geſtæ domi militiæque, ſummum ocium: populus, aut ſubactis aut per deditionem acceptis gentibus, imperitabat. Inde, ut ſemper fieri ſecundis rebus ſolet, morum diſciplinæque immemor, * matrimonia ex victis aſſumere, paulatimque externos mores trahere, ac mox profano ritu idolis ſacrificare, occœpit. Adeo cuncta cum externis ſocietas pernicioſa eſt. quæ Deus longè ante proſpiciens, ſalubri Hebræos reſponſo inſtruxerat, devictas gentes ut internecioni darent. Sed plebs cupida dominandi, imperare victis cum pernicie malebat.

Iud.2. Igitur cum relicto Deo, idola colerent, deſtituti divino auxilio, à rege Meſo-

a IIII M. *Giſ.*
b III. *Sig.*
Secundum Heb. Verit. II CIↃIↃ XI.
Iud.1. Iudices Iſraelitici.
* *id eſt, uxores, ut ſupra. Sic inf. ex alienigenis conjugia ſumſere.*

Mesopotamiæ evicti,& subacti, VII annis captivitatem pependerunt: donec Gothoniel duce in libertatem restituti, per *quinquaginta annos rerum potiti sunt. Rursumque corrupti longæ pacis malo, idolis litaverunt. Moxque aderat pœna peccantibus. ab Eglo enim rege Moabitarum devicti, duodeviginti annis servierunt, donec instinctu Dei* Adon regem hostium dolo interemit, contractoque tumultuario exercitu libertatem armis vindicavit. Idem per LXXX annos in pace Hebræis præfuit. Huic Semigar successit: hicque adversus Allophylos congressus *, secundum eventu prælium fecit. Rursumque Hebræos sectantes idola, rex Chananæorum Iabin nomine subjugavit, gravissimamque in eos per XX annos dominationem exercuit: donec pristinum Debbora mulier statum reddidit. Adeo nihil spei in eorum ducibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur. Quanquam hæc in typum Ecclesiæ forma præmissa sit, cujus auxilio captivitas est depulsa. Sub hac duce, vel judice, XL annis Hebræi fuerunt. Rursumque ob peccata Madianitis traditi, duro imperio habebantur, afflictiq; malo servitutis divinum auxilium imploraverunt. Ita semper in secundis rebus immemores cœlestium beneficiorum, idolis supplicabant: in adversis, Deo. Vnde

Iud. 3. Othoniel Iudex. * *Quadraginta. Iud.* 3.11. *Ibidem.* * Aod *(sic lege)* judex. Semigar judex. * *secundo, Drus.* Iud. 4. & 5. Debora judex. Iud. 6.

Iudæorum erga Christum obstinatio non mira. cum reputare in animo soleo, populum tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus cum peccaret coërcitum, expertumque & misericordiam & severitatem Dei, nequaquam emendatum: & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam: nihil mirum videri potest, Christum ab his non esse receptum, cum jam inde ab initio toties in Domino rebelles deprehendantur: magisque mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum imploraverunt, defuisse clementiam. Igitur cum eis, ut supra retulimus, Madianitæ dominarentur, conversi ad Dominum, misericordiam solitam flagitantes, impetraverunt. Gedeon judex. Erat in Hebræis Gedeon quidam nomine, vir justus, & charus Domino, acceptusque. huic angelus de campo messis domum revertenti astitit: Dominus, inquit, tecum, potens in virtute. At ille voce humili, non esse in se Dominum ingemiscebat: siquidem, quod populum captivitas premeret, virtutumque Domini, qui eos de terra Ægypti eduxerat*, flens recordabatur. Tum angelus: Vade, inquit, in hoc spiritu, quo locutus es, & populum de captivitate eripe. Ille vero abnuere, se infractis suorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum onus suscipere: perstare contra angelus, ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loque-

*Hoc de suo adjecit ex conjectura.

loquebatur. Perfecto igitur ſacrificio, dirutaque ara, quam Baalis idolo Madianitæ ſacraverant, ad ſuos profectus, caſtra caſtris hoſtiũ contulit. Sed Madianitis etiam gens Amalech ſe conjunxerat. Gedeon vero non amplius quam ad triginta & II millia exercitum paraverat. Sed priuſquam confligeret, Deus ad eum locutus eſt, nimiam eſſe hanc multitudinem, quam in prælium vellet educere: Hebræos pro ſolita perfidia eventum pugnæ non Deo, ſed virtuti ſuæ daturos. itaq; daret volentibus diſcedendi poteſtatem. quod ubi populo divulgatum, XX & II M. à caſtris receſſerunt. Sed ex X millibus, quæ reſederant, admonitus à Domino, non amplius quàm trecentos tenuit: reliquos ab armis dimiſit. ita media vigilia caſtra hoſtium ingreſſus, juſſis omnibus tuba canere, magnum terrorem injecit: neque cuiquam reſiſtendi animus fuit, turpi fuga quo quiſque potuit dilapſis. Sed occurrentibus omnium ex parte Hebræis, paſſim fugientes cadunt. Reges Gedeon perſecutus ultra Iordanem, comprehenſos neci dedit. Ea pugna centum & XX M. ex hoſtibus cæſa, XV * capta traduntur. Tunc conſenſu omnium Gedeoni, ut princeps populi eſſet, delatum. Quod ille aſpernatus, communi jure cum civibus vivere, quam præeſſe ſuis, maluit. Depulſa igitur

Iud. 7. *Iud. 8.*

* *remanſerunt XV millia, quæ poſt cæſa fuerunt.*

captivitate, quæ ſeptem annos populum continuerat, pax per XL annos fuit. Sed

Iud. 9. Abimelech judex.

defuncto Gedeoni, filius eius Abimelech, ex concubina ortus, fratribus interemptis, peſſimis quibuſque conſentientibus, & maxime Sichimorum principibus, operam ei navantibus, regnum occupavit. Iſque diſcordiis civilibus exercitus, cum ſuos bello premeret, turrim quandam, in quam ſe amiſſo * oppido fugientes receperant, expugnare aggreſſus, dum incautius ſubit, ſaxo à muliere ictus periit, cum triennio imperium tenuiſſet.

* *nempe Thebes.*

Iud. 10. Thola judex. Iair judex.

Huic ſucceſſit Cholias, qui duobus & XX annis regno potitus eſt. Poſt hunc Iair fuit, qui cum æque viginti & duos annos principatum obtinuiſſet, populus relicto Domino idolis ſe mancipavit. Obque id Iſraëlitæ ſubacti ſunt ab Allophylis & Ammonitis, duoque de XX annis ſub eorum imperio fuerunt. Quo tempore eis Dominum invocantibus, divinum ſcilicet reſponſum redditum eſt: Simulachra potius invocarent, ſe non ultra miſericordiam ingratis præſtiturum. At illi flentes culpam fateri, & precari veniam, abjectiſque idolis Deum implorantes, negatam licet miſericordiam impetraverunt.

Iud. 11. Iepta judex.

Igitur * Iepta duce ad libertatem armis vindicandam frequentes conveniunt: miſſis prius ad Amon regem legatis, ut finibus ſuis

* *Iephthae lib. graci. malim, Iephtha.*

ſuis contentus, bello abſtineret. At ille prælium non abnuens, aciem inſtruxit. Tum Iepta, prius quam ſignum pugnæ daretur, voviſſe dicitur, ſi proſpere pugnaſſet, eum qui ſibi primus revertenti obvius fuiſſet, hoſtiam Deo dandum. Ita victis hoſtibus, cum domum rediret, filia ei obviam fit, quæ patrem exceptura victorem, cum tympanis & choris læta proceſſerat. Tum Iepta conſternatus, dolore conſciſſis veſtibus, indicat filiæ voti neceſſitatem. At illa, * non fœminea conſtantia, mori non recuſans, duos tantum tamen menſes vitæ ſpacium petit, ut æquales ſuas prius videret. Quibus actis, ultro ad patrem rediit, votumque Domino reddidit. Iepta principatum ſex annis tenuit. huic * Eſebon ſucceſſit, & tranquillis rebus exacto imperio, anno ſeptimo deceſſit. Poſtque eum † Allon Zabulonites annis x, itemque Abdon annis VIII rerum potiti, pacis tempore nihil quod hiſtoria loqueretur ediderunt. Rurſum Iſraëlitæ ad idola converſi, divino deſtituti præſidio, ſubjecti Allophylis, per XL captivitatis annos pœnas perfidiæ pependerunt. Ea tempeſtate Samſon natus traditur. Hujus mater diu ſterilis, angelum vidit: dictumque ei eſt, vino & ſicera atque immundis abſtineret, fore uti puerum ederet libertatis vindicem, & hoſtium ulto-

*Alij potius de redempta devotione ac ſequeſtratione intelligunt.

Eſebon judex.

* Ἀβαισσὰν, LXX, Abeſan, Hieron.

Allon judex.

† Leg. Ailõ, ex græco Αἰλών.

Iud. 13.

Samſon judex.

ultorem. Ita mulier enixa puerum, Samson nomen ei indidit. Is intonso capite,
Iud. 14. miræ virtutis fuisse traditur: adeo ut leonem in via obvium manu discerperet. Vxorem ex Allophylis habuit: quæ cum absente viro in alterius matrimonium convenisset, dolore ereptę conjugis perniciem genti molitus est: fretus Domino, & vi-
Iud. 15. ribus, palam victores clade afficiebat. CCC siquidem vulpibus captis, ardentes lampades earum illigavit caudis, atque eas agris hostium immisit. At tum forte maturis messibus, facile incendium fuit, vineæque & olivarum arbores exustæ. Grandi Allophylorum exitio abreptæ uxoris injuriam ultus videbatur. Quo dolore Allophyli permoti, mulierem tanti mali causam cum domo & patre incendio consumpserunt. Sed Samson parum se vindicatum ratus, urgere omnibus incommodis profanam gentem non desinebat. Tum compulsi Iudæi, vinctum eum Allophylis tradiderunt. Sed traditus, ruptis vinculis, arrepto * osse asini, quod casus telum dederat, mille ex hostibus prostravit. Ingravescente autem æstu, cum siti affectus esset, invocato Domino, * ex osse quod manu tenebat, aqua fluxit. Ea tempestate Samson Hebræis præerat; Allophylis unius virtute
Iud. 16. domitis. Igitur insidiantes vitæ eius, nec palam

* *maxilla, ut habet V. H.*

* *ex dente molari, qui erat in maxilla.*

palam eum tentare audentes, * uxorem ejus, quam ille postea acceperat, pecunia corrumpunt, virtutem viri uti proderet. Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, & multum cunctantem perpulit, ut indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere. Mox dormienti insidiata, crinem ejus abstulit, atque ita eum Allophylis tradidit. Nam sæpe prius traditum, comprehendere nequiverant. Tum illi effossis oculis, vinctum compedibus in carcerem conjecerunt. Sed spacio temporis accisos crines crescere, & cum eis virtus redire occœperat. Iamq; Samson conscius recepti roboris, tempus modo justæ ultionis opperiebatur. Erat Allophylis moris, cum dies festos agerent, Samson quasi in pompam publicam producere, capto insultantes. Ita die quodam cum publicum epulum in honorem idoli dedissent, Samson exhiberi jubent. Templum autem in quo omnis populus, omnesque Allophylorum principes epulabantur, duabus subnixum columnis miræ magnitudinis erat. Productus Samson, inter columnas statuitur. Tum ille tempore arrepto, invocato prius Domino, columnas disjecit: turbaque omnis ruina domus obruta, ipse cum hostibus non inultus occubuit, cum xx annis Hebræis præfuisset. Huic * Simmichar successit,

*Dalilam.

*Istius Simmichar, qui

Samsoni successerit, nusquam fit mentio: alius eo nomine Iud. 3.3. cessit, de quo nihil amplius Scriptura prodidit. nam neque finem imperii ejus reperi, & fuisse populum sine duce invenio. Ideo cum adversus Benjamin tribum civile bellum fuit, Iudas * temporarius dux belli assumptus est. Sed plerique qui de temporibus scripserunt, annum unum imperio ejus annotaverunt. Plerique ita eum præterierunt, ut post Samson Heli sacerdotem subjunxerint: nos eam rem, ut parum compertam, in medio relinquemus. Per hæc tempora civile, ut diximus, bellum exarserat. Causa autem motus hæc fuit. Levites quidam cum concubina iter faciens, urgente nocte compulsus in oppido Gabaa, quod ab Benjamitis incolebatur, secesserat. Cum eum senex quidam hospitio benigne recepisset, juvenes ex oppido hospitem circumsistunt, stupro eum subdere parantes. Multum à sene increpiti, ægreque * exhortati, vicario demum concubinæ ejus corpore in ludibrium accepto, advenæ pepercerunt: illusamque nocte tota, postero die reddiderunt. Sed illa, stupri injuria, an verecundiæ, parum definio, viso viro animam efflavit. Tum Levita in testimonium diri facinoris, membra ejus in duodecim discissa partes, per duodecim tribus misit, quo promptius omnes facti invidia commoveret. Quod ubi omni-

** Tribus Iuda.*

Iud. 19. Bellum civile in Bējamitas.

** exorati, Sig.*

Iud. 20. & 21.

omnibus compertum, undecim reliquæ tribus adversum Benjamin in bellum conspirant. Huic bello * Iudas, ut diximus, dux fuit. Sed duobus præliis male pugnatum: tertio demum Benjamitæ victi, cæsique ad internecionem. Ita paucorum scelus, publico exitio punitum. Hæc quoque Iudicum volumine continentur. Regum libri sequentur: sed mihi annorum ordinem & seriem temporum persequenti, parum continuata videtur historia. Nam quum post Samson judicem, Semigar fuerit, pauloque post historia consignet populum sine judicibus egisse, Heli etiam sacerdos libris regnorum fuisse referatur: sed quum quot anni inter Heli & Samson fuerint, minime Scriptura prodiderit: video medii quiddam fuisse temporis, quod laboret ambiguo. Cæterum à die mortis Iesu, usque in id tempus quo Samson defunctus est, numerantur anni [a] CCCC & IX. A mundi autem exordio anni IIII [b] CCC & III. Quanquam ab hac supputatione nostra cæteros discordare, non nesciam. Sed mihi conscius sum, me non curiose latentem annorum ordinem protulisse, donec in hæc tempora incidi, de quibus dubitare me fateor. nunc reliqua exequar. Igitur, ut supra retuli, Hebræi sine judice aut duce ullo, proprio arbitrio agebantur.

** Iuda tribus.*

Regum libri.

Heli inter Iudices, quãvis libro Samuelis referatur.

a CCC XXXIX, *Sig. Heb. V.* CCLXXXIX. b CCXXIII, *idem. H. V.* II CIƆIƆCCCX, *secundum Bucholz.*

Iud. 21.

Heli sacerdos & judex. bantur. Heli ſacerdos erat: ſub hoc Samuel natus eſt. Huic pater Elchana, mater Anna.
1.Reg.1. hæc diu ſterilis, cum conceptum à Deo peteret, voviſſe traditur, ſi puer naſceretur, ſacrandum Domino. Ita enixum puerum,
1.Reg.2. Heli ſacerdoti tradidit. Mox cum adoleviſſet, Dominus ad eum locutus eſt. Heli ſacerdoti iram denunciat, ob vitam filio-
1.Reg.3. rum, qui ſacerdotium patris in quæſtum verterant, munera à ſacrificantibus exigentes, quanquam plerumque eos pater increpaſſe referatur. Sed levior objurgatio non ſatisfecerat diſciplinæ. Igitur Allophylis in Iudæam irruentibus, obviam itum.
1.Reg.4. Sed victi Hebræi, parant aciem reſtituere: arcam Domini ſecum in pugnam efferunt, & cum ea filii ſacerdotis prodeunt: quia ipſe annis gravior, luminibus obductis ſatisfacere officio nequiverat. Sed ubi arca in conſpectum hoſtium deducta eſt, maje-
* *id eſt, arca.* ſtate quadam præſentis * Domini territi, fugam parabant. Aſſumptaq; rurſum conſtantia, & non ſine Domino mutatis ani-
Arca Domini capta. mis, totis viribus concurrunt. Victi Hebræi, arca capitur, filii ſacerdotis cadunt. Heli, delato ad ſe mali nuncio, conſterna-
* *Quadraginta annos judicavit populum.* tus, animam expiravit, cum per annos * x x ſacerdotium adminiſtraſſet. Victores ſecundo prælio Allophyli, arcam Dei,
1.Reg.1.5. quæ in poteſtatem venerat, eorum oppido

Azoto,

Azoto, in templum Dagon intulerunt. Sed ſimulachrum dæmoni dicatum, ubi arca illata eſt, corruit. Quumque idolum loco reſtituiſſent, nocte inſecuta diſcerptum eſt. Inde mures per omnem regionem exorti, noxiis morſibus multa hominum millia letho dabant. Quo malo compulſi Azotii, ad declinandam calamitatem, arcam Dei ad Gethæos tranſtulerunt. Qui cum ſimili clade afficerentur, in oppidum Aſcalonenſium arcam tranſvexerunt. His vero, advocatis gentis eius primoribus, conſilium fuit, arcam Domini Hebræis reddere. Ita 1. Reg. 6.
ex ſententia principum, augurumque & ſacerdotum, impoſita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud mirabile, quod cum oneri boves fœminas ſubjeciſſent, vituloſq; earum domi retinuiſſent, iter nullo duce in Iudæam * pecudes direxerunt, non * vacca.
revocante affectu fœtus relicti. Cujus rei miraculo reguli Allophylorum uſque in fines Hebræorum arcam ſecuti, religioſum officium præſtiterunt. Iudæi autem, ubi referri arcam viderunt, certatim ex oppido Bethſamis cum gaudio obviam ruere, feſtinare, exultare, grates Domino referre. Mox Levitæ * quorum hoc negocium erat, ſacrificium Deo celebrant: bovesque eas, quæ arcam adduxerant, immolant. Sed in oppido, quod ſupra diximus, teneri arca non

* imo Sacerdotes

 potuit.

ob attrectatam arcam ab hominib' profanis. potuit. Itaque passim Dei nutu * per totam urbem sævitum. Arca in Cariathjarim oppidum translata est, ibique per viginti annos fuit. Ea tempestate Samuel * sacerdos Hebræis præerat, quietis à bello rebus populus in ocio degebat. Pax deinde Allophylorum irruptione turbata, trepidantibus cunctis ob conscientiam peccati. Samuel, cæsa prius hostia, Domino fretus, suos in prælium deduxit: primoque impetu fusis hostibus, victoria penes Hebræos stetit. Sed hostili metu remoto, secundis tranquillisque rebus, corruptis consiliis, more vulgi, cui præsentia fastidio, insueta desiderio sunt, regium nomen (cunctis ferè liberis gentibus semper invisum) populus desiderabat, planeq; non sine exemplo amentiæ præoptabat libertatem servitio mutare. Igitur frequentes Samuelem circunsistunt, ut quia jam ipse senuisset, regem eis constitueret. At ille placidè, salubri oratione ab insana voluntate detorquere plebem: dominationem regiam & superba imperia exponere, libertatem extollere, servitutem detestari: postremo, divinam eis iram denunciare, siquidem homines mente corrupti, Deum Regem habentes, regem sibi ex hominibus flagitarent. His atque aliis istiusmodi frustra dictis, cum populus in sententia perseveraret, Dominum consulit.

1. Reg. 7. Samuel sacerdos & judex. * *Levita.*

Judicum status translatus in Regiū.

1. Reg. 8.

Qui

Qui permotus vecordia insanæ gentis, nihil adversum se petentibus negandum respondit.

Igitur Saul sacerdotali prius à Samuele unguento perfusus, rex constitutus est. Hic ex tribu Benjamin, Cis patre ortus, modestus animi, forma excellenti erat: ut meritò dignitas corporis dignitati regiæ conveniret. Sed principio regni hujus aliquanta ab eo pars populi desciverat, parêre imperio abnuens, seque Ammonitis conjunxerat. Verum hos Saul impigre ultus est: victique hostes, & venia Hebræis data. Tum Saul iterato à Samuele unctus traditur. Inde Allophylorum irruptione atrox bellum exortum: locum exercitui ad conveniendum Saul in Galgalis constituerat. Et quum per septem dies Samuelem opperitus esset, ut sacrificium Domino fieret: tardante illo, quum populus dilaberetur, illicita præsumptione rex ad vicem sacerdotis holocaustum obtulit: multumque à Samuele increpitus, sera peccatum pœnitentia fatebatur. Igitur ex peccato regis metus omnem exercitum pervaserat. castra hostium haud longè sita, præsens periculum ostendebant: neque cuiquam exeundi in prælium animus, plures * lachrymas & latebras petiverant. Nam præter imbecillitatem animorum, qui alienum à se Dominum delicto regis arbi-

1. Reg. 9. & 10. Saul Rex primus.

1. Reg. 11

1. Reg. 12

1. Reg. 13.

* *lacunas, forte.*

arbitrabantur, in maxima ferramentorum inopia exercitus erat: adeo ut, prꝫter Saul & Ionathã filium ejus, nemo gladium aut lan-
1.Reg.14. ceam habuisse tradatur. Nam Allophyli
*armorum. superiores bello victores usum * Hebræis ademerant, neq; cuiquam conficiendi teli bellici, aut rustici ferramenti potestas fuerat. Igitur * Ionatha audaci consilio, solo
* vel, Ionathan. armigero suo comite, castra hostium ingressus, viginti ferè ex hostibus interemptis, universum exercitum terrore perculerat. Tum vero nutu Dei in fugam versi, non imperia exequi, non ordines observare, omne præsidium in pedibus habere. Quod ubi Saul animadvertit, suis properè eductis fugientes persecutus, victoria potitus est. Eo die rex edixisse traditur, ne quis, nisi confectis hostibus, cibum caperet. Sed Ionatha interdictionis ejus inscius, favo reperto, tincto spiculo, mel degustaverat. Sed ubi regi ex Domini ira compertum est, morte affici filium jussit. Sed populi auxilio ab
1.Reg.15. exitio vindicatus est. Ea tempestate Samuel à Domino monitus, regem adiit, verbis Domini nuncians, uti genti Amelech, quæ olim Hebrꝫos ex Ægypto venientes transitu prohibuerat, bellum inferret: addito interdicto, ne quid ex spoliis devictorũ concupisceret. Ita in fines hostium ductus exercitus, rex captus, gens subacta, Saul victus:

prædæ

prædę magnitudine, præcepti divini immemor, capta servari & ferri jubet. Quo facto offensus Dominus, Samuelem alloquitur: pœnitere se, quod Saul regem constituerit. Dictum sacerdos regi refert. Mox à Domino monitus, David regali unguento perlinit, parvum * etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem ovium, assuetum sępius cithara canere: ob quod postea à Saule assumptus, inter ministros regios habebatur. Qua tempestate, Allophylis atque Hebręis bello flagrantibus, cũ ex adverso acies constitissent, Goliat quidam ex Allophylis, vir miræ magnitudinis & roboris, suorum ordines prętergressus, ferocibus verbis probra in hostes jaciens, † singularem pugnam ciebat. Tum rex magna præmia, & filiæ nuptias despõdit, si quis provocantis spolia retulisset. Sed nemo ex tanto agmine aggredi audebat. Igitur David etiamnum puer, pugnæ se obtulit: rejectisque armis, quibus infirma ætas gravabatur, virga tantum & quinque lapidibus sumptis, in prælium processit. primoque ictu, misso funda lapide, Allophylum perculit, caput victi & spolia abstulit, gladium postea in templum posuit. Allophyli autem omnes in fugam versi, victoriam concessere. Sed è prælio reversis, multus circa David favor, invidiam regis accenderat. Timens autem tam charum

1. Reg. 16. David in regem ungitur.

* *adolescentem.*

1. Reg. 17.

Goliath Gigas.

† *monomachiam.*

Goliath sternitur.

1. Reg. 18.

omnibus cum invidia & pernicie necare, ſub ſpecie honoris objectare eum periculis ſtatuit. Ac primum tribunum eum fecerat, ut rem bellicam curaret. Inde, cum ei filiam ſpopondiſſet, fidem fregit, eamque alteri tradidit. Mox filia regis natu minor, Melchol * nomine, amore David flagrare occœperat. Igitur nuptiarum ejus iſtiuſmodi cõditionem proponit: ſi centum præputia David ex hoſtibus retuliſſet, regiam virginem matrimonio illius ceſſuram. Sperabat enim, juvenem periculoſa audentem, facile periturum. Sed longè aliter, ac ratus erat, evenit. Nam ut propoſuerat, impigrè David centum pręputia ex Allophylis retulit: atque ita regis filiam in matrimonium accepit. Creſcebat in dies in eum regis odium, ſtimulante invidia: Quia bonos ſemper mali inſectantur. Igitur miniſtris & Ionathæ filio imperavit, vitæ ejus ut inſidias pararent. Sed Ionathæ charus acceptuſque jam inde à principio David fuerat. Itaque rex increpitus à filio, cruentum imperium repreſſit. Sed non diu mali boni ſunt. Nam cum * ſpiritu erroris Saul affligeretur, eique David aſſiſteret, cithara laborantem deliniens, lancea eum ferire conatus eſt, niſi ille lethalem ictum propere declinaſſet. Exinde jam non occulte, ſed palam ei necem parabat: nec ultra ſe

David

Michal. cod. Ebr.

Davidis nuptiæ.

1. Reg. 19.

SaulDavidi inſidiatus.

* *ſpiritu Dei malo, Cod. Heb.*

David regi credidit. Ac primum fugiens, ad Samuelem se contulit:inde ad * Abimelech, postremo ad regem Moab confugit. Mox per Gad prophetam monitus, in terram * Iudæ regressus, vitæ periculum adiit. Ea tempestate Saul Abimelech sacerdotem interemit, quod David recepisset: & cum ex ministris regiis nemo in sacerdotem manus inferre auderet, Doeg * Syrus cruentum ministerium executus est. Post id David † desertum petiit: illuc quoque eum Saul persequutus est, sed inani opera ejus exitium moliebatur, quem Dominus protegebat. Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens. In huius interiora David se conjecerat. Saul nesciens, in primo speluncæ aditu reficiendi corporis gratia successerat: ibique * somno captus requiescebat. Quod ubi David animadvertit, hortantibus cunctis, ut opportunitate uteretur, abstinuit regis exitio: * diploidem tamen ejus abstulit. Mox egressus, tuto eminus loco à tergo regem allocutus est, sua in illum commemorans beneficia, ut sæpe pro regno ejus caput periculis objectasset: utque postremo, præsenti tempore à Domino sibi traditum, interimere noluisset. Ad hæc, culpā Saul fateri, veniam precari, lachrymas fundere, pietatem David extollere, maliciam suam incusare, regem eum & filium

1.Reg.20.

* Cod. Heb. Achimelech.

1.Reg.22.

* Iudaa, Col.

* Idumaus, Cod. Eb.

1.Reg.24.

† Engadi.

* mirum unde hæc hauserit.

* oram diploidis.

David diploidem Sauli aufert.

appellans. Tantum ex feroci illo animo mutatum: crederes nihil ultra adversum generũ ausurum. Sed David qui * penitius ingenium mali spectatum haberet & cognitum, nihil regi credendum ratus, intra * eremum se continebat. Saul vecors animi, quia comprehendendi generum potestas non erat, filiam suam Milchol David, ut supra retulimus, nuptam, Faltim cuidam in matrimonium dedit. David ad Allophylos cõfugit. Ea tempestate Samuel diem functus est. Saul Allophylis bellum inferentibus, Dominum consulit, nullumque est ei responsum redditũ. Tum per mulierem, cujus viscera spiritus erroris impleverat, Samuelẽ evocatum [a] consulit. Dictum ei ab eo est, postero illum die [b] cum filio victum ab Allophylis, in prælio casurum. Igitur Allophyli castris in hostili solo positis, postero die aciẽ instruunt: David tamen ex castris remisso, quia parum crediderãt sibi illum, adversum suos, fidum fore. Sed conserto prælio, Hebræi fusi, filii regis cadunt: Saul equo [c] delapsus, ne vivus in potestatẽ hostium veniret, gladio suo incubuit. De ætate imperii ejus parum certa comperimus, nisi quod in actibus Apostolorum XL annos regnasse dictus est. Quanquam ego arbitror, tum à Paulo, cujus illa prædicatio refertur, etiam Samuelis annos sub regis istius ætate numeratos.

Margin notes: * penitus, Col. — * desertum Pharan. — 1. Reg. 25. — 1. Reg. 27. — 1. Reg. 28. — a consuluit, Col. — b filijs, potius. — 1. Reg. 29. — 1. Reg. 31. Saulis mors. — c id de suo addidit. — Act. 13.

Pleri-

Plerique tamen qui de temporibus scripserunt, XXX eum annos regnasse annotaverunt: cui opinioni nequaquam accedimus. nam ea tempestate, qua Domini arca in Cariathjarim oppidum translata est, necdum regnare Saul cœperat: refertur autem, per David regem ex illo oppido arcam sublatã, cum per XX annos ibi constitisset. Ergo, cum intra id tempus Saul regnaverit atq; decesserit, parvo* admodum spacio tenuit imperium. Eadem nobis de temporibus Samuelis caligo, ut qui cum Heli sacerdote natus, admodum senex † sacerdotio functus referatur. A nonnullis tamen qui de temporibus scripsere, (quia ferè nihil de ejus annis sacra historia signavit) LXX annis præfuisse populo refertur. Sed unde hæc authoritas fuerit assumpta, non reperi. Nos in tanta erroris copia, Chronicorum annotationem secuti, quia eam ex Apostolorum actibus (sicut superius memoravimus) profectam arbitramur, Samuelem & Saulem XL annos principatum egisse referimus. SAUL perempto, David in terra Allophylorum perlato ad se mortis ejus nuncio, miro pietatis exemplo flevisse traditur. Tum Chebron Judææ opidum petiit. Ibi rursum regali unguento illitus, rex appellatus est. Sed Abner, qui magister militię Saul regis fuerat, spreto David, Isbaal * regis sui filium regem constituit.

*juxta Bucholz. x annis regnavit solus.

† malim, judicatus.

David Rex secundus. 2. Reg. 1.

2. Reg. 2. David regnũ unctus.

* Isboseth seu Isbaal Rex. 1. Chr. 8. 33.

ſtituit. Crebris deinde præliis inter duces regum concurſum:pulſus Abner ſæpius:fratrem* tamen Ioab,qui ex parte David exercitui præerat, fugiens peremit. Quo dolore poſtea Ioab, cum ſe Abner David regi dediſſet, jugulari eum præcepit, non ſine dolore regis, cujus fidem cruentaverat. Per idem tempus omnes ferè natu majores Hebræorum publico conſenſu regnum ei totius gentis detulerunt. nam per ſeptem annos* in Chebron tantum regnaverat. Ita tertio rex ungitur, annorum circiter XXX. Allophylos in regnum irruentes, ſecundis præliis repulit. Ea tempeſtate arcam Domini,quæ in Cariathiarim oppido,ut ſupra retulimus,erat,in Sion tranſtulit. Cumque ædificare Domino templum in animo haberet, divinum ei reſponſum redditum,ſemini illius id* reſervari. Bello deinde Allophylos domuit, Moabitas ſubjugavit, Syriam ſubegit, ſtipendiumque*ei impoſuit. Auri atque æris ex præda immenſum modum retulit. Bellum deinde adverſum Ammonitas ex injuria Chanun regis eorum exortum. Syris denuo rebellantibus, qui cum Ammonitis in bellum conjuraverant, David ſummam rerum Ioab principi militiæ permiſerat: ipſe à bello remotus, intra Hieruſalem commorabatur. Qua tempeſtate * Berſaben quandam, miræ fœminam pul-

Aſaelem. 2. Reg. 3.

David Rex ſolus. 2. Reg. 4. & 5.

* *& ſex menſes.*

2. Reg. 6.

2. Reg. 7.

* *ſervari, Col.*

2. Reg. 8.

* *Tributũ.*

2. Reg. 10.

2. Reg. 11.

* *Bethſabẽ, Cod. Ebr.*

pulchritudinis, ſtupro compertam habuit.
Hæc viri*cujuſdam uxor,qui tum in caſtris * *Vria*
erat, fuiſſe traditur. Hunc David iniquo *Hethai.*
pugnæ loco objectum hoſtibus, interfi- Davidis
ciendum curavit. Ita mulierem in matri- adulterium &
monio viduam; ſed jam ex * ſtupro gra- cædes.
vidam,numero uxorum aggregavit. Tum * *adulterio.*
perNathan prophetam graviter increpitus, 2. Reg. 12.
licet agnito errore, caſtigationem Domini
non effugit. Namque filium ex furtivo illo
concubitu editum,paucos poſt dies amiſit, 2.Reg. 13.
multaq; in domum familiamque ejus exe- 2.Reg. 15. uſque 18.
cranda acciderunt. Ad extremum Abſalon Abſolonis
filius ejus arma impia adverſus patrem ſu- mors.
ſtulit, regno eum depellere cupiens. Adverſus hunc Ioab acie conflixit: admonitus
à rege, ut victo parceret. Sed ille ſpreto
imperio, parricidiales conatus ferro ultus
eſt. Flebilis ea victoria fuiſſe regi traditur: 2.Reg. 19.
Tanta in eo pietas erat, ut etiam parricidæ
filio ignoſci voluerit. Vix hoc bellum extinctum videbatur, *aliud rurſum exor- 2.Reg. 20. * *cũ aliud.*
tum,Sabæa † quodam duce,qui peſſimum *Sig.*
quemque ad arma incitaverat.Sed properè † *Seba, lib. Ebr.*
motus omnis morte ducis repreſſus. Cre- 2.Reg. 21. 22,23.
bra deinde adverſus AllophylosDavid prę-
lia ſecundo eventu habuit: cunctiſq; bello
domitis, & tam exteris quam domeſticis
motibus compreſſis, florentiſſimũ regnum
in pace habebat. Tum eum ſubita cupido 2.Reg. 24.
inceſſit,

inceſſit, ad metiendas imperii vires populum cenſere. Ita à Ioab militiæ magiſtro, decies centena & trecenta civium millia dinumerata. Hujus eum facti mox piguit, pœnituitq;, veniam à Domino petens,* cur in id animos extuliſſet, ut regni ſui potentiam ex ſuorum potius multitudine, quam ex favore divino æſtimaret. Itaq; miſſus ad eum* angelus, trinam ei pœnam denunciat, datq; arbitrium unam eligendi. Sed propoſita triennii fame, trium mẽſium fuga, morte tridui: fugam & famem deteſtatus, morté * elegit. momentoq; temporis LXX millia virorum interiere. Tum David videns angelum, cujus dextera populus proſternebatur: veniam precari, ſeq; vivum † pro omnibus pœnæ objicere: ſed dignum exitio, quia ipſe peccaſſet. Ita averſum plebis ſuppliciũ: David in loco, in quo angelũ viderat, aram Domino ſtatuit. Mox annis & morbo infractior, Salomonem filium ex Berſabee Vriæ uxore ſuſceptum, ſucceſſorem regni conſtituit. Is regali unguento per Sadoc ſacerdotem unctus, patre adhuc incolumi, rex appellatus. David, cum regnaſſet annos XL, defunctus eſt. Salomon initio regni urbem muro circundedit. Huic per ſoporem aſtare Dominus viſus eſt, petendi quę vellet tribuens optionem. Sed ille non aliud ſibi quam ſapientiam dari popoſcit, reliqua omnia

Cenſus populi caſtigatus. * quod, melius.

* Propheta Gad.

* Peſtilentiam.

† unum, forte.

Salomon, Rex tertius. 3. Reg. 1.

Davidi mortuo Salomon ſuccedit. 3. Reg. 2.

3. Reg. 3.

omnia parvi æstimans. Ita ſomno excitatus, cum ante *ſacrarium Domini cõſtitiſſet, indultæ ſibi à Domino ſapientiæ documentum dedit. Namque duæ *mulieres una in domo diverſantes, cum eodem tempore pueros edidiſſent, atque ex his alter poſt diem tertium nocte obiſſet, mater defuncti ſomno alterius inſidiata, mortuum ſuum ſuppoſuit, viventem abſtulit. Inde inter eas de *puero altercatio; poſtremo res ad regẽ delata: difficilis judicii abſolutio inter negantes, ubi teſtis deerat. Tum Salomon divinæ ſapientię munere perimi puerum corpusque ejus dividi inter ambigentes jubet. Cumque una earum judicio acquieviſſet, alia vero cedere potius puero quam diſcerpi eum mallet, Salomon ex affectu fœminæ hanc verè matrem eſſe conjectans, puerum illi adjudicavit, non ſine circunſtantium admiratione: ſiquidem latentem veritatẽ prudentia protuliſſet. Ita in admirationem ingenii prudentiæque ejus reges vicinarum gentium amicitiam ab eo, fœduſq; petiere, parati imperata facere. Queis opibus confiſus, templum Domino immenſi operis facere aggreſſus, paratis per triennium impẽdiis, quarto ferè imperii anno primum fundamentum jecit: à profectione Hebręorum ex Ægypto anno ferè octavo & octogeſimo & quingenteſimo. Licet libro Regnorũ III,

*arcam fœderis.

Salomonis ſapientia.

*meretrices.

*viventè, ſcil.

3. Reg. 4. uſque 6.

3. Reg. 6.

Cod. H. habet LXXX, etiam in edit. Complut. cccc * XL fuisse referantur: quod nequaquam convenit. Siquidem per seriem superius comprehensam facilius fuerit, ut minus fortassis annorum, quam amplius, annotarim. Sed non dubito, librariorum potius negligentia, præsertim tot jam seculis intercedentibus, veritatem fuisse * corruptam, quam ut propheta erraverit. *Imo recta est supputatio.* sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut describentium incuria, quæ non incuriose à nobis sunt digesta, vitientur. Igitur Salomon cœptum templi opus * vigesimo anno explicuit. *Cod. Heb. XI regni. IV fundatum, XI absolutum: nisi XIII adjungas domus suæ.* Celebrato deinde ibidem sacrificio, dictaque oratione, qua populum templumque benedixit, Dominus ad eum locutus est, denuncians fore, si quando peccassent, ac Dominum reliquissent, templum illud solo æquandum. 3. Reg. 8. &c. Quod jampridem impletum videmus, & mox connexum rerum ordinem exponemus. 3. Reg. 10. Interea Salomon florens opibus, omnium qui unquam fuerant regum ditissimus: quique semper ordo rerum est, ab opibus in luxum & vitia delapsus, cum adversum interdictum Dei ex alienigenis * conjugia sumpsisset, 3. Reg. 11. *uxores. ut supra, matrimonia ex victis assumere.* etiam septingentas uxores & trecentas concubinas haberet, idola eis ritu gentium suarum, quibus † litarent, constituit. *† sacrificarent.* Quibus rebus aversus Dominus, graviter increpito pœnam

nam denunciavit, fore ut regnum ex parte majore ademptum filio, ſervo illius traderetur. Idque ita accidit. Defuncto Salomone anno imperii [a] quadrageſimo, cum Roboam filius anno ætatis ſexto & decimo regnum [b] patrium tenere cœpiſſet, [c] pars populi ab eo offenſa diſcedit. Etenim cum laxari ſibi ſtipendium popoſciſſet, quod Salomon graviſſimum impoſuerat, repudiatis precibus ſupplicum, favorem univerſæ plebis averterat. Itaque conſenſu omnium, imperium ad Ieroboam defertur. Is medio genere ortus, aliquandiu Salomoni ſervitutem pependerat. Sed cum ei reſponſo Achaiæ prophetæ regnum [d] Hebræorum annunciatum comperiſſet, necare eum clam deſtinaverat. Quo ille metu in Ægyptum confugit: ibique uxore accepta, ex ſtirpe regia, cognita demum Salomonis morte, in ſolum patrium regreſſus, voluntate populi, ut ſupra retulimus, ſumpſit imperium. Penes Roboam tamen duæ tribus, Iudæ & Benjamin, reſederant: ex his [e] ad trecenta millia paravit exercitum. Quumque acies promoverentur, verbis Dei populus admonetur, prælio abſtineret, ex ſuo nutu Ieroboam regnum accepiſſe. Ita ſpreto regis imperio, exercitus dilapſus, Ieroboam imperium invaluerat. Sed cum Hieroſolymam Roboam

3.Reg.12.

a XLI, *Sig.* Roboam, IV Rex.

b *paternum.*

c X *tribus.*

Diviſio Regni Iſraelitici in Iudam & Iſrael.

Hieroboam imperat X tribubus, ſeu Rex Iſrael.

3.Reg.11.

d *Iſraelitarum, id eſt.* X *tribuum.*

3. Reg. 12.

e *ad ducenta, Sig.*

Roboam obtineret, ubi templo à Salomone facto populus sacrificare Domino consueverat: veritus Hieroboam, ne [a] ab eo plebem religio averteret, statuit animos ejus superstitione occupare. Itaque [b] vaccam auream in Bethel, alteram apud Dan constituit, quibus populus [c] litaret: sacerdotesque, omissa Levi tribu, ex plebe instituit. Invisum Domino flagitium expostulatio consecuta. Crebra deinde inter reges prælia, dubio eventu regnum obtinebant. Roboam septimo & decimo imperii anno exacto, vita functus est. In hujus locum [d] Abiud filius ejus regnum Hierosolymæ [e] sex annos tenuit: quamvis in Chronicis triennio regnasse referatur. Huic [f] Asab filius successit, à David quintus fere, quippe abnepos ejus. fuit religiosus Domini cultor: namque deletis aris lucisque idolorum, vestigia paternæ perfidiæ sustulit. Fœdus cum [g] rege Syriæ firmavit: ejus auxilio Ieroboæ regnum, quod tum à [h] filio tenebatur, multa clade affecit: ac sæpe victis hostibus prædam ex victoria retulit. Post unum & quadragesimum annum, æger pedibus decessit. Huic triplex peccatum adscribitur: unum, quod societate regis Syriæ nimium confisus sit: alterum, quod [i] prophetam Domini, hoc ipsum increpantem, in vincula conjecit: tertium, quia

a *à se, potius.*
b *vitulum aureum.*
c *id est, sacrificaret.*
3. Reg. 13.
3. Reg. 14.
Abia Rex Iudæ.
3. Reg. 15.
d *Heb. Ver. Abia.*
e *tres, ut in Heb. V.*
2. Par. 13.
f Asa. C. H. Rex Iudæ.
g *Benhadado.*
2. Paral. 16
h *rectius, à successore.*
i *Anani.*

quia in pedum dolore remedium non à Domino, ſed à medicis ſperaverit. Sed initio regni hujus, Hieroboam rex decem tribuum defunctus eſt, regnum Nadab filio reliquit. Is malis operibus, & tam ſuis quam *maternis meritis inviſus Domino, non ultra biennium regno potitus eſt, privataq; imperio indigna progenies [a] Banachiæ filium ſucceſſorem habuit, æque à Domino alieniſſimum. Iſque [b] ſexto & vigeſimo imperii anno defunctus eſt: regnum ad Helam filium devolutum, nec ultra biennium retentum. namque eum Zambri princeps equitum epulantem interfecit, regnumque occupavit: vir perinde in Dominum atque homines impius. Ab hoc pars populi ſeceſſit, Thamni cuidam regium nomen delatum. Sed [c] Iambri ante hunc ſeptem annos, & cum eodem duodecim regnavit. At in parte tribus Iudæ Aſab mortuo, Ioſaphat filius ejus regnare cœpit, vir [d] religioſis virtutibus merito clarus. Is cum Iambri pacem habuit. Defunctus eſt autem, cum regnaſſet annos v & xx. Hujus imperii tempore Achab Iambri filius, rex decem tribuum fuit, ultra omnes in Dominum impius. Namq; Iezabel filia Baſæ regis ex Sidone, in matrimonio accepta Bahali idolo aram lucoſque conſtituit, & prophetas Domini interemit. Quo tempore Helias propheta

Nadab rex Iſrael.
*paternis, Sig.
Baaſa rex Iſrael.
[a] Baaſam Achia fil.
[b] quarto.
Ela Rex Iſrael.
3. Reg. 16.
Ambri rex Iſrael.
[c] Amri.
1. Paral. 3.
Ioſaphat Rex Iudæ.
[d] religionis, mavultSig.
3. Reg. 16.
2. Par. 20.
Achab rex Iſrael.
Iezabel uxor Achab.
Helias Propheta cælum claudit.
3. Reg. 17.

oratione cœlum conclusit, ne pluviam terræ daret: idque regi denunciavit, ut se impius causam mali esse cognosceret. Igitur suspensis cœlo aquis, cum loca omnia adusta solis ardoribus non victum hominibus, non pabulum jumentis darent, ipse se intra periculum famis propheta concluserat. Ea tempestate cum eremum petisset, corvis cibum ministrantibus, vixit. Aquam * torrens proximus, donec aruit, dedit. Inde admonitus à Domino, Sareptæ [e] oppidum petiit: ad mulierem viduam divertit. Cumq; ab ea esuriens cibum peteret, illa causari, non esse sibi nisi pusillum farris, & pusillum olei: quo absumpto, unà cum [f] filiis mortem expectaret. Sed cum Helias verbis Dei polliceretur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum, mulier poscenti fidem non cunctata prophetæ credere, promissorum fidem consecuta est. Siquidem divinis incrementis tantum accresceret, quantum quotidie detrahebat. Eodem tempore, ejusdem viduæ filium mortuum, Helias in vitam reduxit. Tum jussu Domini regem adiit, exprobratoq; ei sacrilegio, poposcit ad se omnem populum congregari. Qui cum propere convenisset, accitis idolorum ac lucorum sacerdotibus CCCC [g] ferè & L, inter eos inde orta est altercatio: Helia Dominum prædicante, illi superstitiones

* *Carith.*

e *vel, Saraphtha.*

f *τοῖς τέκνοις*, LXX, *Cod H. filio.*

3. Reg. 18.

g *redundat.*

Helias sacrilegos sacerdotes occidit.

tiones suas asserebant. Postremo, placuit fieri periculum, ut si cuius cæsam hostiam missus cœlo ignis absumeret, rata esset religio, quæ virtutem edidisset. Ita sacerdotes occiso vitulo, Baal idolum invocare cœperunt: frustraque consumptis invocationibus, imbecillitatem domini sui tacite fatebantur. Tum forte Helias irridens eos: Ne forte, inquit, dormiat, clamate vehementius, ut somno, quo tenetur, evigilet. Enimvero miseri trepidantes, mussare, & tamen quidnam Helias facturus esset, expectare. At ille, cæsum vitulum imposuit, quum prius sacrarium aqua opplesset: invocatoq; Domino, expectantibus cunctis, ignis cœlo delapsus, aquam cum hostia absumpsit. Tum vero populus solo stratus, Dominum fateri, idola execrari: postremo, Heliæ jussu prophani [h] sacerdotes comprehensi, deductiq; ad [i] torrentem, necati sunt. Redeuntem inde regem propheta prosecutus est. Sed cum ei Iesabel regis uxor vitæ periculum pararet, ad [k] remotiora secessit. Ibi eum Dominus allocutus est, septem millia virorum esse adhuc pronuncians, qui se idolis non dedissent. Mirum id Heliæ fuit, qui solum se à [l] sacrilegio immunem esse crediderat. Ea tempestate Achab rex Samariæ vineam Nabuthæi, adhærentem [m] sibi, concupivit. Quam cum ille ei vendere

[h] *prophetæ Baal.*

[i] *Cison, scil.*

3. Reg. 19.

[k] *Scil. ad desertum Bersabee.*

[l] *id est, idololatria.*

3. Reg. 21.

[m] *id est, palatio suo.*

noluisset, dolis Iezabel interfectus est. Ita Achab vinea potitus est, cum tamen Nabuthæi mortem doluisse referatur. Mox per Heliam verbo Domini increpitus, agnitoque crimine cilicio indutus, egisse pœ-
3.Reg. 20. nitentiam traditur. Quo facto, imminen-
Achab de Syris victoria. tem pœnam avertit. Namque rex Syriæ magno cum exercitu, duobus & triginta regibus in societatem belli ascitis, fines Samariæ ingressus, cum rege urbem obsidere
n *fractis, Sig. arctis, Drus.* cœpit. Actis [n] deinde obsessorum rebus, dat belli conditiones, si aurum & argentum & fœminas tradidissent, fore uti vitæ eorum parceret. Sed tam injustis conditionibus extrema perpeti satius visum. Et cum jam omnium desperata esset salus, propheta à Domino missus, regem adit, hortatur ut in prælium exeat: cunctantem, multis confirmat. Ita eruptione facta, fusi hostes, copiosaque præda reperta. Sed post annum reparatis viribus, Syrus in Samariam regressus, acceptam cladem ultum ire cupiens, rursum victus est. Eo prælio cxx millia Syrorum interiere: Regi venia data, regnum ei & pristinus status concessus. Tum Achab verbis Dei à propheta increpitus, cur abusus divino munere, hosti sibi tradito pepercisset. Igitur Syrus post triennium, bellum
3.Reg. 22. Hebræis intulit. Adversum hunc Achab, pseudoprophetarum impulsu, in prœlium descen-

descendit: spreto Michea propheta, & in vincula conjecto, quod ei exitiabilem fore pugnam denunciasset. Ita eo prælio Achab interfectus, Ochoziæ filio imperium reliquit. Is æger corpore, cum ex ministris, qui *idolum pro salute ejus consulerent, misisset: Helias à Deo º monitus, obviam se eis obtulit, increpitosque renunciare regi jubet, mortem ejus consequuturam. Tum rex comprehendi eum, ac deduci ad se jubet: sed missi, cœlesti igne absumpti. Rex, ut propheta prædixerat, obiit. successit autem ᵖ Ioram ei, frater ejus: isque duodecim annis imperio potitus est. At in parte duarum tribuum Iosaphat rege defuncto, Ioram filius regnum tenuit annos q duodeviginti. Is Achab filiam uxorem habuit, socero quam patri propior. Post hunc Ochozias filius imperium adeptus est. Hoc regnante, Helias translatus refertur. Eodem tempore Eliseus discipulus ejus, multis r signis potens extitit: quæ omnia notiora sunt, quam ut nostro stylo egeant. Ab eo est viduę filius resuscitatus, Syrus lepra purgatus. Famis tempore, omnium rerum copia fugatis hostibus invecta, in usum trium exercituum aquæ præbitæ: de exiguo olei immodicis incrementis solutum mulieris debitum, & ipsi sufficiens vivendi substantia data. Hujus temporibus, ut diximus,

Ochozias rex Israel. 4.Reg.1.

* *Accaronitarum.*

o *per angelum, scil.*

p Ioram rex Israel.

Ioram rex Iudææ.

q *octo, Sig.* 2.*Paral.*21.

Achazias rex Iudæ. 4.Reg.2.

Heliseus propheta.

r *miraculis.*

4.Reg.4. 4.Reg.5. 4.Reg.7.

Ochozias duarum tribuum erat rex: decem vero Ioram, ut supra retulimus, imperabat. Interque eos fœdus ictum. Nam & adversus [r] Syros junctis viribus bellatum: & adversum Iehu, qui per prophetam in regem decem tribuum unctus fuerat, pariter in prælium egressi, eadem pugna interiere. Sed regnum Ioram Iehu tenuit, posito [t] Ochozia in Iudæa rege. Qui uno anno regnavit: mater ejus [v] Gotholia imperium occupavit, adempto nepoti imperio, etiam tum parvo puero, cui Ioas nomen fuit. Sed huic ab avia præreptum imperium, post octo fere annos, per sacerdotem & populum depulsa avia redditum. Hic initio regni observantissimus divini cultus fuit, magnisq; sumptibus templum exornavit. post adulationem principum depravatus, adoratusq; ab eis, Dei iram meruit. Namque ei Azahel rex Syriæ bellum intulit: inclinatisque rebus suis, auro templi pacem redemit. Nec tamen ea potitus est, facti invidia à suis interfectus, anno imperii quadragesimo. Huic Amassia filius successit. At in parte decem tribuum defuncto Iehu, Ioachas filius ejus regnavit, invisus Deo, malis operibus, ob quæ regnum ejus Syris prædæ fuit, donec Dei misericordia depulsis hostibus, pristinũ habere statum cœperunt. Ioachas diem functus, Iohæ filio reliquit regnum.

4. Reg. 8. *r Hasael regẽ Syriæ.* 4. Reg. 9. Iehu Rex Israel. 4. Reg. 10. *t deposito, id est, sepulto.* *v* Athalia Regina Iudæ. 4. Reg. 11. Ioas Rex Iudæ. 4. Reg. 12. 2. Paralip. 24. Amasias Rex Iudæ. 4. Reg. 13. Ioachas Rex Israel. 4 Reg. 14. 2. Par. 23.

Is Amassiæ regi duarum tribuum civile bellũ intulit, victoriaque potitus, multam prædam in regnum suum convertit. Idque ob Amassiæ delictum accidisse traditur. Siquidem Idumæorum fines victor ingressus, idola gentis ejus assumpserat. Hic novem * annos regnasse scribitur, quantum in libris Regnorum reperi. Sed in Paralipomenis, atque etiam in Chronicis, novem & viginti annos imperium tenuisse annotatum est. Et nimirum id persuadente ratione, quæ in his Regnorum libris facile perspici potest. Ioram enim rex decem tribuum, octavo † anno imperii Amassiæ traditur regnare cœpisse, unumque & quadraginta annos imperium tenuisse. regnante demum Ozia Amassiæ filio, quarto imperii ejus anno defunctus est. Qua ratione viginti & novem annos regi Amassiæ effecit. Itaque nos hoc ipsum secuti, quia rationem temporum persequi placet, Chronicorum authoritati accessimus. Igitur Amassiæ Ozia filius successit. nam in parte decem tribuum Ioas diem functus, Ioram filio locum fecerat: postque hunc Zacharias ejus filius regnavit. Horum nos regum, omniumque qui in parte decem tribuum Samariæ præfuerunt, annotanda esse tempora non putavimus: quia brevitati studentes, superflua omisimus, & ad cognitionem temporum

2.Par.25.

* viginti novem, εἴκοσι καὶ ἐννέα.

Ioram rex Israel.

† quintodecimo. Sig.

4.Reg.14. 2.Par.26.

Ozias rex, qui & Azarias.

Zacharias rex Israel.

ejus potiſſimum * partis annos credimus perſequendos, quæ in captivitatem poſterius abducta, prolixius tempus in regno habuit. Igitur Ozias regnum Iudæ adeptus, præcipuam curam Domini cognoſcendi habuit, Zacharia propheta plurimum uſus: Eſaias etiam ſub hoc primum prophetaſſe traditur, quo merito proſperis eventibus adverſus finitimos bella geſſit. Arabas etjam devicit. Iamque Ægyptum terrore nominis ſui concuſſerat, elatuſque ſecundis rebus, illicita præſumens, incenſum Deo obtulit: quod ſolis facere ſacerdotibus fas erat. Itaque cum per Azariam ſacerdotem increpitus eo loco decedere cogeretur, atque in iram exarſiſſet, lepra oppletus * deceſſit. Quo morbo affectus, vita functus eſt, quum regnaſſet annos duos & quinquaginta. Regnum inde Ioathæ filio datum: isq; admodum ſanctus fuiſſe traditur, proſpereque imperium adminiſtravit: gentem Ammonitarum bello victam ſtipendium præſtare coëgit. regnavit autem annis XVI. Eidemque Achaz filius ſucceſſit. Celebris circa hæc tempora Ninivitarum fides traditur. Id oppidum olim ab Aſſur, * Seon filio conditum, caput regni Aſſyriorum fuit: frequens tum incolentium multitudine, alens * virorum millia C & XX: atque, ut in magno populo, abundans vitiis.

Queis

Marginalia: * duarum tribuum. — Oſias rex Iudæ. — 2.Par.26. — Zacharias. — 4.Reg.15. — * ſcilicet, è templo. — 1.Par.27. — Iotham Rex Iudæ. — Achaz, rex Iudæ. — 4.Reg.16. — 4.Par.28. — Ninivitarum hiſtoria & pœnitentia. — Ion.1.& 2. — * Semir. — * imo puerorum, ut in Cod. Heb.

Queis Deus motus, Ionam prophetam ex Iudæa ire præcepit, ac denunciare urbi excidium, ſicut * olim Sodoma & Gomorrha divinis ignibus conflagraſſent. Verum propheta prædicationis iſtius miniſterium detrectans, non contumacia, ſed præſcientia, qua * videbat Dominum pœnitentia populi placandum, navim, quæ longè diverſa regione [a] Tharſos petebat, conſcendit. Sed ubi in altum proceſſum, nautæ ſævitia maris compulſi, quis nam eſſet mali cauſa, ſorte exploravere. Cum ſuper Ionam ſors decidiſſet, tanquam piaculum tempeſtatis in profundum projectus eſt: exceptusque à ceto, marino monſtro, ac devoratus, poſt triduum fere Ninivitarum littoribus ejectus, juſſa prædicat, urbem ſcilicet ob peccata populi [b] triduo perituram. Igitur non diſſimulanter, ut olim Sodomis, audita eſt vox Prophetæ: ac ſtatim juſſu regis, exemploque, populus univerſus, quin & recens nati cibo potuque abſtinere jubentur: jumenta itidem & diverſi generis animalia compulſa fame ac ſiti, lamentantium ſpeciem cum hominibus prębebant. Ita imminens malum averſum. Ionæ apud Deum conquerenti, quod fides dictis non affuiſſet, reſponſum, pœnitentibus veniam negari non poſſe. At in Samariam Zachariam regem admodum impium, quem ſuperius

Hæc de ſuo addidit.

* *quia, Colon.*

[a] *Tharſis, id eſt, Tarſum Ciliciæ.*

[b] XL *diebus, ut Cod. Heb.*

Ion. 3. Ionas Ninivitas convertit.

Ion. 4.

4.Reg.15. Sellum, rex Israel. Manahem rex Israel. * Manes, pro Manem, aut Manahem. Phacëa, rex Israel. d Phaceia. Phace, rex Israel. e Phacee. 4.Reg.17. Osee, rex Israel. Deportatio Israelitarum in Assyriam.

regnasse memoravimus, Sella quidam interemit, regnumque occupavit: idemque Manæ insidiis, exemplo facti sui perit. Mane *ereptum Sellæ imperium tenuit, filioq; [d] Pache reliquit. Eundem vero [e] Pache quidam ejusdem nominis interemit, regnumque occupavit. Mox ab Osee peremptus, eodem scelere quo assumpserat, imperium amisit. Hic ultra omnes reges superiores impius, pœnam sibi, perpetuamq; genti captivitatem à Deo meruit. Namque ei Salmanassar rex Assyriorum intulit bellum, victumq; tributarium sibi effecit. Sed cum occultis consiliis rebellionem pararet, regemq; Æthiopum, qui tum Ægyptum obtinebat, in auxilium accerseret, idque Salmanassar comperisset, perpetuis eum vinculis in carcerem conjecit, urbemque excidit [g], populum universum in regnum suum abduxit, Assyriis in hostili solo ad custodiam positis. exinde ea pars Samaria appellata: quod lingua Assyriorum custodes [h] Samaritas vocant. ex quibus plerique divinas ceremonias receperunt, reliquis in errore gentilitatis perseverantibus. Hoc bello Tobias in captivitatem ductus est. At in parte duarum tribuum rex Achas ob impietatem invisus Deo, cum finitimorum bellis sæpe premeretur, deos gentium colere decrevit, nimirum [i] quia eorum illæ auxilio

g *cepit, non excidit penitus.*

h *imo Samar vox Heb.*

Tobiæ captivitas. Achas, rex Judæ. 4.Reg.16. 2.Paralip. 28.

i *Hoc de suo adjecit.*

auxilio victores frequentib us præliis extitiſſent. Ita in hoc nephariæ mentis piaculo diem functus eſt, cum XVI annis in regno fuiſſet. Huic Ezechias filius ſucceſſit, multũ paterni diſſimilis ingenii. Namque initio regni, populum ſacerdotesque ad Dei cultum cohortatus, multis diſſeruit, ut frequenter caſtigati à Domino, ſæpius eſſent miſericordiam conſequuti, ut poſtremum decem tribus, in captivitatem nuper abductæ, ſacrilegii pœnas diſſolverent: curandum eis ſedulo, ne eadem pati mereantur. Ita converſis ad religionem omnium animis, Levitas Sacerdotesque omnes ad celebranda ſecundum legem ſacrificia ordinavit: celebrarique Paſcha inſtituit, quod jam pridem fuerat omiſſum. Cumque dies feſtus adeſſet, dimiſſis per omnem terram nunciis, conventus diem edixit*: ut ſi qui poſt abductionem decem tribuum in Samaria reſediſſent, ad ſolemne ſacrum convenirent. Ita frequentiſſimo conventu dies ſacer publica lætitia exactus, longo poſt intervallo religione legitima per Ezechiam reſtituta. Pari deinde induſtria, qua divina curaverat, rem bellicam adminiſtravit, Allophylosque frequentibus prȩliis contudit: donec ei Sennacherib rex Aſſyriorum bellum intulit, magno cum exercitu fines ejus ingreſſus: lateque agris vaſtatis, nullo obſiſtente,

Ezechias, rex Iſrael. 4.Reg. 18. 2.Par. 29.

2.Par. 30.

* *indixit*, Col.

4.Reg. 18. 2.Par. 32.

Eſa. 36.

ſtente, urbis obſidionem urgebat. Ezechias enim multitudine inferior, non auſus manum conſerere, muris ſe tuebatur. Rex Aſſyrius portis aſſultans, minitari excidium, deditionem imperare, Ezechiam fruſtra Deo confidere, ſe Dei nutu potius arma * ſuppreſſiſſe: victorem omnium gentium, everſorem Samariæ, effugi non poſſe, ni matura deditione ſibimet conſuluiſſent. In hoc rerũ ſtatu Ezechias Deo fretus, Eſaiam prophetam conſulit: ejuſque reſponſo edocetur, nihil ex hoſte periculi fore, divinum autem auxilium non defuturum. Nec multo poſt * Tirchac rex Æthiopum regnum Aſſyriorum invadit. Quo nuncio Sennacherib ad ſua tuenda converſus, fremens & clamitans, victori ſibi victoriam eripi, bellum omiſit: miſſis ad Ezechiam literis, cum verborum contumeliis denuncians, ſe paullo poſt rebus domi compoſitis ad excidium Iudææ maturè rediturum. Sed nihil his Ezechias motus, oraſſe Dominum traditur, ne hanc tantam hominis inſolentiam inultam ſineret. Ita eadem nocte angelus caſtra Aſſyriorum aggreſſus, multa * hominum millia letho dedit. Rex trepidus in oppidum Niniven confugit, ibique à filiis interfectus, dignum ſe exitium tulit. Per idem tempus Ezechias, æger corpore, morbo incubuerat. Cumque Eſaias ei verbum Domini

Marginal notes: * ſumpſiſſe, Sig. — Eſa. 37. — 4. Reg. 19. — * Tharaca, id eſt, Θαραχά. Sed in cod. Eb. Thirhaca. — Hæc paullo aliter Scriptura. — Sennacherib ab angelo cæſus. — * CLxxxv Mill. — 4. Reg. 20.

mini

mini annunciasset, vitæ ejus finem adesse: flesse rex traditur. ita XV annos prorogari sibi ad vitam meruit. Quibus peractis, nono & vigesimo imperii anno decessit: regnum Manasse filio reliquit. Is à patre multum degenerans, relicto Domino, culturas impias exercuit: ob quod in potestatem Assyriorum traditus, malo coactus agnovit errorem: populumque adhortatus est, uti relictis idolis Dominum colerent. Nihil sane dignum memoriæ gessit, regnavit autem annos V & L. Amon deinde filius ejus regnum adeptus est, nec ultra biennium eo potitus est: paternæ impietatis hæres, Domini negligens, suorum insidiis circumventus periit. Ad Iosiam filium imperium devolutum. Is admodum religiosus fuisse traditur, summaq; cura divina administrasse, Helchia† sacerdote usus bene. Is cum in templo librum *verbi Dei scriptum, repertum à sacerdote legisset, quo continebatur, Hebræam gentem ob crebras impietates & sacrilegia delendam, piis ad Deum precibus fletuque jugi imminentem cladem avertit. Quod ubi indultum sibi per *Ollam prophetissam comperit, majore cura, utpote obligatus divinis beneficiis, cultum Dei exercuit. Igitur vasa omnia, anteriorum regum superstitionibus idolis consecrata, cremavit. Namque eo prophani ritus invaluerant,

Esai. 38.

Manasse rex Iudæ.

4. Reg. 21.

4. Reg. 21. Amon, rex Iudæ.

4. Reg. 22. Iosias, rex Iudæ.

† Pontifice.

* legis.

4. Reg. 23.

* Oldam.

luerant, ut ſoli ac lunæ divinos honores darent, eiſdemque etiam ex metallis ſacraria ædificarent. Quibus Ioſias in pulverem redactis, ſacerdotes quoque prophanarum ædium interfecit. Sed ne ſepulchris quidem impiorum pepercit: quod olim prædictum à propheta, impletum animadverſum eſt.
2. Paralip. 35. 3. Eſd. 1. Hujus octavo & decimo imperii anno, Paſcha celebratum. Poſt triennium fere, adverſus Nechao regem Ægypti, qui bellum Aſſyriis inferebat, in prælium egreſſus, priuſquam inter ſe acies concurrerent, ſagitta ictus eſt. Exque eo vulnere in urbem relatus, deceſſit, cum regnaſſet annos 1 &

* xxx, *ut in Heb. Ver.* * xx. Ioachas inde filius ejus regnum adeptus, tribus menſibus tenuit, captivitati ob impietatem deſtinatus. Namque eum Nechao rex Ægypti vinctum, captumque duxit. Nec multo poſt in vinculis diem functus eſt. Iudæis ſtipendium annuum imperatum, rex eis Eliachim arbitrio victoris datus, qui poſtea immutato nomine Ioachis vocitatus eſt. Hic * Ioachæ fratris Ioſiæ F. fuit, fratri quam patri propior, ſacrilegio inviſus Deo: igitur cum regi Ægyptio pareret, quippe cui tributum penderet, Nabuchodonoſor rex Babylonius Iudæam terram occupavit armis, & per triennium jure belli victor poſſedit. Etenim cedente jam rege Ægypti, determinatisq; inter eos imperii

Ioachaz, rex Iudæ.

Ibidem.

Eliachim ſeu Iehojachim, rex Iudæ.

leg. Ioachæ frater, Ioſiæ F.

4. Reg. 24. Prima tranſlatio Iudæorum in Babyloniam ſub rege Ioachim.

imperii finibus convenerat Iudæos ad Babylonem pertinere. Ita cum Ioachis exactis in regno annis undecim,*filio ejusdem nominis locum fecisset, isquè regis Babylonii in se iram concitasset, Deo nimirum agente, cui constitutum erat Iudæam gentem captivitati & internecioni dare, Nabuchodonosor Hierosolymam cum exercitu ingressus,* urbem murosque ac templum solo stravit: auri immensum modum & sacra ornamenta vel publica vel privata, puberesq; omnis virilis ac muliebris sexus transtulit: relictis, quorum imbecillitas aut ætas fastidio victoribus fuit. quæ turba inutilis servitio, exercendis colendisque agris, ne incultum esset solum, deputata. Eisdemq; rex Sedechias præpositus: ademptis * viribus inani tantum umbra regii nominis cōcessa. Sed Ioachis tribus mensibus tempus imperii habuit. Is cum populo Babyloniam translatus, & in carcerem conjectus est: trigesimum [a] post annum emissus, atque à rege in amicitiam receptus, mensaq; & consiliis participatus, non sine solatio depulsæ calamitatis decessit. Interea Sedechias rex turbæ inutilis, quanquam sine viribus, infido ingenio, & Dei immemor qui non intelligeret captivitatem ob delicta gentis illatam, postremis denique malis [b] debitus, regis animum offendit. Ita ei post novem annos

Iechonias Rex Iudæ.
* *confusio nominum Ioakim & Ioachin.*
Hierosolyma ac templum vastatum.
* *error Sulpicij.*
Sedechias Rex Iudæ.
4 Reg. 25.
* *Hæc non habentur in fonte.*
a XXXVII, *Sig.*
b *Sic, mors natura debita: & cœlo debita progenies.*

annos Nabuchodonoſor bellum intulit: compulſumque intra muros confugere triennio obſedit. Qua tempeſtate Ieremiam prophetam, qui jam ſæpius imminere urbi captivitatem pronunciaverat, conſulit, ſi quid ſpei forſitan ſupereſſet. Sed ille, cœleſtis iræ non ignarus, eadem, ſæpius interrogatus, reſpondit, ipſi regi ſpecialem pœnam denuncians. Tum vero Sedechias in iram excitatus, trudi prophetam in carcerem jubet. moxque eum crudelis facti piguit. Sed obſiſtentibus Iudæorum principibus, quibus jam inde à principio moris fuerat bonos premere, abſolvere innocentem non eſt auſus. Iiſdem cogentibus, in lacum immenſi profundi, cœnoque ac ſordibus, atque ex eo exitiabili fœtore horridum, demiſſus eſt, ut ne ſimplici quidem morte expiraret. Sed rex, licet impius, aliquanto tamen ſacerdotibus [c] mitior, educi prophetam de lacu, & carceris cuſtodiæ reddi jubet. Interea obſeſſos vis hoſtium & penuria urgebat: conſumptisque omnibus quæ mandi poterant, fames invaluerat. Ita defeſſis inedia defenſoribus, oppidum captum, incenſumque. Rex, ut propheta dixerat, effoſſis oculis, Babyloniam tranſlatus: Hieremias miſericordia hoſtili carcere exemptus. Cum eum Nebuzardan princeps regius, captivuum cum cæteris

Ieremias à ſuis afflictus.

Ierem. 37. hæc paullo aliter referuntur.

4. Reg. 25. 2. Par. 36.

Ierem. 38.

[c] *principibus.*

Ierem. 39.

Altera Captivitas Babylonica ſub Zedechia.

ris duceret, delata sibi optione ab eo utrum in solo patrio deserto desolatoque subsistere, an secum abire in summis honoribus vellet, residere in patria maluit. Nabuchodonosor abducto populo, residuis quos belli conditio vel prædæ fastidium* reliqui à victoribus fecerat, Godolian ejusdem gentis præposuit, absque ullo insigni regio, aut imperii nomine: quia præesse paucis, & calamitosis, nulla dignitas erat.

*Reliquos, forte, relinqui, Sig. reliquias. Gis.

Godolia rex Iudæ.

SVLPICI SEVERI

SACRÆ HISTORIÆ

LIBER SECVNDVS.

Captivitatis tempora prophetarum vaticiniis atque actibus illustrata sunt. Maximè itaque Danielis egregiam ad conservandam legem perseverantiam, & in absolutionem * Susannæ divino consilio, cæteraque ab eo gesta, ordine persequemur. Hic sub rege † Ioachim captus deductusque Babyloniam, parvus admodum puer: postea ob elegantiam vultus inter ministros regios assumptus, unaq; cum eo Ananias, Misael, & Azarias. Sed cum eos rex delicatioribus cibis curari præce-

Captivitas Iudæorum in Babylonia annorum LXX.

Daniel regi carus.

* divinum consilium Sig. alij inducunt IN præpositionem.

Dan. 1.

† Ioacim.

pisset, idque Asphanæ eunucho negotii dedisset, Daniel [k] paternarum traditionum memor, ne ex mensa regis [a] gentilium cibis participaret, poposcit ab eunucho, ut leguminibus tantum uterentur. Causante Asphane, ne dissimulatum imperium regis consecutura macies proderet: Daniel Domino fretus, pollicetur majoris decoris sibi vultus ex leguminibus, quam ex cibis regiis fore. Fidesque dictis affuit, ita ut minime eorum vultus comparabiles haberentur, qui imperialibus impendiis procurabantur. Igitur à rege in honore & gratia adhibiti, prudentia & disciplina brevi omnibus regis proximis antelati. Per idem tempus Susanna quædam Ioachim nupta, spectatæ fœmina pulchritudinis, à duobus presbyteris appetita, cum impudicis non acquievisset, falso crimine incessitur: iisdem presbyteris deferentibus, in remotis locis adolescentem cum ea deprehensum, sed illum juvenili alacritate senum manus effugisse. Ita presbyteris fides habita, judicio populi Susanna damnatur. Quæ cum secundum legem ad supplicium duceretur, Daniel tum annos natus XII, increpitis Iudæis, quod innocentem morti dedissent, reducere eam in judicium, causamq; denuo audiri postulat. Enimvero multitudo Iudæorum, quæ tum aderat, non sine Domino existimans puerum

[k] patriarū, Sig.

[a] gentium.

Danielis continentia.

Dan. 13. Susannæ apocrypha historia.

Iudicium Susannæ per Danielem.

puerum contemptæ ætatulæ in hanc constantiam prorupisse.favore accommodato, in consilium revertitur. Initur denuo judicium: Danieli, ut inter majores natu resideret, delatum. Igitur separari accusatores jubet: unumque * ex eis interrogat sub cujus generis arbore adulteram deprehendisset: ex varietate responsi, falsitas deprehensa: Susanna absoluta: presbyteri, qui innocenti periculum creaverant, capite damnati. Ea tempestate Nabuchodonosor somnium vidit, mysterio futurorum mirabile. Cujus interpretationem, quum per se non posset evolvere, ascitis ad interpretandum Chaldæis, qui magicis artibus, extisque hostiarum scire occulta, & futura * præcinere videbantur: mox veritus ne more hominum non vera, sed placita regi ex somnio conjectarent, visa supprimit, poposcitque ab eis, ut si * vera in his divinatio esset, somnium ipsum sibi dicerent: tum demum interpretationi eorum crediturum, si prius enunciando somnium, artis periculum fecissent. Illi vero tantam molē abnuentes, non esse id humanę opis confitebantur. Rex motus, quod falsa divinandi professione homines erroribus illuderent, cum astricti præsenti negocio nihil scire se confiterentur. Ita edicto regis in eos animadversum, palamq; omnes hujus artis interficiebātur. Quod ubi

unumque, atque alterum, Sig.

Dan. 2.

Somnium Nabuchodonosoris de Regnis futuris.

prædicere.

id est, si veri divini essent.

Aliquid abesse videtur.

F 2 Danieli

Expositũ somnium per Danielem.

Danieli compertũ, regis proximum appellat: enunciationem somnii, interpretationemq; ejus pollicetur. Res ad regem defertur: Daniel accersitur. jam revelato sibi per Dominum mysterio, visio regis refertur, solutioq;. Sed res postulat, ut regis somnium, & interpretationẽ prophetę, & consequentium fidem exponamus. Viderat rex per soporem, imaginem † capite aureo, brachiisque * argenteis, ventre & femoribus æreis, cruribus ferreis, quæ in pedes partim ferreos, partim fictiles desinebat. Sed ferrum atque testum inter * confusum coire non poterat. ad extremum, imaginem lapis sine manibus abscissus proterebat: redactaq; omnia in pulverem, vento ablata. Igitur secundum prophetæ interpretationem imago visa, figuram mundi gerit. Caput aureum, Chaldæorum imperium est: siquidem id primum, & opulentissimum fuisse accepimus. Pectus & brachia argentea, secundum regnum annunciant. Cyrus enim, victis Chaldæis atque Medis, imperium ad Persas contulit. In ventre æreo, tertium regnum portendi pronunciatur: idque impletum videmus. Siquidem Alexander ereptum Persis imperium, Macedoniæ vindicavit. Crura ferrea, imperium quartum: idque Romanum intelligitur, omnibus * antè regnis validissimum. Pedes vero

† *statuam, Drus.*
* *pectore brachiisq̃.*
* *inter se, Gis. sunt etiam, qui, testam, legant, pro testum.*

IV Mundi imperia seu Monarchiæ.

* *melius, omnium ante regnorum.*

vero partim ferrei, partim fictiles, dividendum esse Romanum regnum, ita ut nunquam inter se coeat, præfigurant: quod æquè impletum est. Siquidem jam non ab uno imperatore, sed etiam à pluribus, semperque inter se armis aut studiis dissentientibus res Romana administratur. Denique commisceri testum atque ferrum nunquam inter se coeuntem materiam: commistiones humani generis futuræ à se invicem dissidentes, significantur. Siquidem Romanũ solum ab exteris gentibus aut rebellibus occupatum, aut dedentibus * semper pacis specie traditum constat: exercitibusque nostris, urbibus atque provinciis permixtas barbaras nationes, & præcipuè Iudæos, inter nos degere nec tamen in mores nostros transire * videamus. Atque hæc esse postrema tempora prophetæ annunciant. In lapide vero sine manibus abscisso, qui aurum, argentum, & ferrum testumq; comminuit, Christi figuram esse. Is enim non conditione humana editus (siquidem non ex voluntate viri, sed ex Deo natus est) mundum istum, in quo sunt regna terrarum, in nihilum rediget, regnumq; aliud incorruptum atque perpetuum, id est, futurum seculum quod sanctis paratum est, confirmabit. De quo uno adhuc quorundam fides in ambiguo est, Non credendum de futuris, cum de

*se per pacis speciem, Sig.

* videmus, Gis.

Ioan. 1. 13.

de præteritis convincantur. Igitur Daniel multis à rege muneribus donatur, præfectus Babyloniæ, atque omni imperio, in summis honoribus habebatur. Ejus suffragio Ananias, Azarias, & Misael ad summam æquè dignitatem & potestatem provecti.

Dan.2.

Ezechielis prophetia.

Eodem ferè tempore, præclara Ezechielis prophetia extitit, revelato ei futurorum & resurrectionis mysterio. Extat liber magni operis, & cum cura legendus. At in Iudæa, cui post excidium Ierosolymæ Godoliam præpositum, supra memoravimus, ægrè ferentes [a] Iudæi, principem sibi ex stirpe non regia, arbitrio victoris datum: Ismael [b] quodam duce & concitatore nefandę conjurationis, dispositis eum in convivio insidiis, peremerunt. At [c] hi qui extra noxiam fuerant, ultum ire facinus cupientes, properè adversum Ismael arma capiunt. Sed ille quia cognovit exitium sibi imminere, relicto exercitu, quem contraxerat, non amplius quam octo comitantibus ad Ammonitas confugit. Igitur populum universum metus pervaserat, ne paucorum scelus omnium exitio rex Babylonius ultum iret. nam præter Godoliam, multos ex Chaldæis cum eo interfecerant. Itaque consilium ineunt fugiendi in Ægyptū. Sed prius Hieremiam frequentes adeunt, sciscitantes divinum responsum. At ille verbis Dei universos hortari,

4.Reg.25. Seditio relictorum in Iudæa.
a *quidam.*
Ierem. 40. & 41.
b *de semine regio.*
c *Iohannes Caree F. & alij.*
Ier.41.42.

Reliquiæ Iudęorum dispersæ.

tari,in solo patrio manerent: si id fecissent, Dei præsidio tuendos, nullumque à Babyloniis periculum fore. Sin Ægyptum peterent,omnes ibi ferro ac fame, diversoque mortis genere perituros. Sed plebs assueto malo insolens parendi salubribus consiliis, & divino imperio, profecta est in Ægyptũ. Quid de ea postea actum, sacris literis siletur: nobis nihil compertum. Hoc tractu temporum Nabuchodonosor elatus rebus secundis, statuam sibi auream immensæ magnitudinis posuit: adorarique eam ut sacram effigiem præcepit. Quod cum certatim ab omnibus depravatis adulatione omnium animis fieret, Ananias, Azarias & Misael prophano officio abstinuerunt,non ignorantes honorem hunc soli Deo debitum. Igitur rei ex edicto regis constituuntur: propositaque eis conditio pœnarum, ardens caminus, ut præsenti metu adorare statuam cogerentur. Verum illi devorari ignibus, quam piaculum committere, maluerunt. Itaque, vincti pedibus,in medias flammas conjiciuntur. Sed ministros infandi operis, dum promptius damnatos in ignem propellunt, flamma absorbuit: Hebræos (mirum dictu, & incredibile, non visentibus)ignis nõ attigit,quum aspectantibus deambulantes in camino psalmum Deo dicere cernerentur. Visusq; cum

Ierem. 44. Iosephus Ant. l. 10. c. 11.

Dan. 3.

Statua aurea Regis neglecta.

An[illegible] c[illegible] in caminũ conjectus.

superstitionibus, Deum Danielis colendū.
Extant etiam visiones ejus, quibus conse- Dan. 7. 8. 9. & 10.
quentium sæculorum ordinem revelavit:
annorum etiam numerum complexus, in- Visiones
tra quem Christum, sicut factum est, des- Danielis de Regnis futuris,
censurū ad terras pronunciavit, venturum-
que Antichristū manifeste exposuit. Quod Christo & Antichristo.
si quis studiosior erit, rectius ibi quæsitum
reperiet: nobis propositum est, rerum tantum ordinem contexere. Darius * duode- *XVII, Scaliger de emend. temporum.
viginti annos regnasse traditur. Qua tempestate Astyages Medis imperabat. Hunc
Cyrus, ex filia nepos ejus, regno expulit, Cyrus rex Persarum.
Persarum usus armis: unde summa imperii
ad Persas translata est. Babylonii quoque in
potestatem ditionemque ejus concessere.
Igitur initio regni, propositis publicè edi- Esd. 1. 2.
ctis, dat potestatem Iudæis, in solum patriū Hier. 25. 29.
redeundi: sacra etiam vasa quæ Nabucho- 2. Par. 36.
donosor de tēplo Hierosolymæ abstulerat,
reddidit. Itaq; pauci tum in Iudæā regressi:
cæteris redeundi animus, an facultas defue- Historia
rit, parum comperimus. Erat ea tempestate de Belo
apud Babylonios Beli antiquissimi regis, * Apocrypha.
cuius etiam Virgilius meminit, ex ære simula- *Lib. 1. Æneid.*
chrum, quod superstitione hominum con- **Glossema esse putat Sig.*
secratum, Cyrus quoq; adorare erat solitus,
antistitum ejus dolo illusus, qui vesci effigiē
illā atq; potare affirmabant: cum diurnam
pensitationem, quę idolo inferebatur, clam
ipsi

Beli idolũ Daniel cõminuit.

ipſi abſumerent. Igitur Cyrus cum Daniele familiariter uteretur, quęrit ab eo, cur ſimulachrum non adoraret, cum manifeſtum viventis Dei eſſet indicium, abſumẽtis ea quę inferebantur? Daniel ridens hominis errorem, negare id poſſe fieri, ut æs illud, id eſt, bruta materies, cibo uteretur, aut potu. Accerſi ergo rex ſacerdotes jubet: nam ferè ad ſeptuaginta erant. adhibitoque eos terrore increpitat, quis impenſa conſumeret? cum Daniel, vir prudentia inſignis, minime id ab inſenſibili ſimulachro poſſe fieri contenderet. Tum illi confiſi parato dolo, inferre *, & obſignari à rege templum depoſcunt, uti, niſi omnia poſtero die abſumpta deprehenderentur, morte pœnas perſolverent: dum eadem conditio Danieli maneret. Itaque ſigno regis templum obſignatur, cum prius Daniel, ſacerdotibus inſciis, pavimentum cinere aſperſiſſet, ut introeuntium occultos aditùs veſtigia proderent. Igitur poſtero die rex templum ingreſſus, animadvertit abſumpta quæ idolo apponi juſſerat. Tum Daniel occultam fraudem veſtigiis prodentibus reſerat, ſacerdotes cum uxoribus & filiis, ſubfoſſo foramine ingreſſos, ea quæ idolo appoſita fuerant devoraſſe. Ita omnes juſſu regis interfecti, templum ac ſimulachrum Danieli in poteſtatem datum, atque arbitrio

* *cibum ac potum: aut diurnam penſitationem.*

ejus

ejus dirutum. Interea Iudæi, quos ex permissu Cyri in patriam regressos supra memoravimus, urbem ac templum restituere aggressi, ut pauci atq; inopes, parum proficiebant: donec centesimo ferè anno, Artaxerxe rege Persis *imperitante, per eos qui *locis pręerant, ab ædificando sunt deterriti. Etenim tum Syria atque omnis Iudæa sub Persarum imperio per magistratus ac præsides regebatur. Igitur his consilium fuit, regi Artaxerxi scribere, non oportere Iudæis restituendæ urbis suæ copiam dari, nè pro contumaci ingenio, resumptis viribus, aliis gentibus imperare soliti, non paterentur sub alieno imperio degere. Ita comprobato à rege prę sidum consilio, prohibita urbis ædificatio, usque in secundum Darii [b] regis annum dilata est. Sed hoc tractu temporum qui reges Persis imperaverint, inseremus, quo facilius annorum series in ordinem contexta prodatur. Post Darium Medum, quem duodeviginti annos regnasse significavimus, Cyrus uno & triginta annis rerum potitus est. Scythis bellum inferens, in prælio cecidit: secundo anno postquam Tarquinius Superbus Romæ regnare cœperat. Cyro Cambyses filius ejus successit, regnavitque annos *novem. Hic cum Ægyptum atque Æthiopiam bello premeret & subegisset, victorq;

2.Par. 36.
1.Esdr. 3.
Reędificatio templi impedita.
*imperante, Col.
*viciniis, sc.
1.Esd. 4.
b Nothi.
1 Esdr. 6.
Persarum reges.
Cambyses rex Persarum.
*sex. Iosephus 7. Fũccius 8. alij.

in Persas reverteretur, casu seipsum vulneravit, ex eoque ictu periit. Post hujus mortem Magi duo fratres, natione Medi, menses septem Persarum regnum obtinuerunt. Ad hos interficiendos septem nobilissimi Persę conjuraverunt: quorum princeps fuit Darius Hystaspis filius, natus ex fratre patruele Cyri, omniumque consensu regnum ei delatum: regnavit annos sex & triginta. Hic ante quadriennium quam decederet, apud Marathonam pugnavit, celeberrimo Græcis Romanisque historiis prælio. Id gestum post Romam conditam anno fere ducentesimo & sexagesimo, Macherino & Augurino consulibus. abhinc annos, si tamen investigatio Romanorum consulum non fefellit, DCCCLXXX & VIII. Omne enim tempus in Stiliconem consulem direxi. Post Darium Xerxes fuit, isque uno & viginti annis regnasse traditur: quanquam in plerisque exemplaribus viginti & quinque annos imperii ejus fuisse reperi. Huic successit Artaxerxes, cujus supra mentionem fecimus. Hic cum inhiberi ædificationem urbis Iudeæ, templique jussisset, suspensum opus usque in secundum Darii regis annum pependit. Sed ut usque ad eum temporum ordo connexus sit, Artaxerxes regnavit annos unum & quadraginta, Xerxes duobus mensibus. Postq; eum Sucdianus

*Cometes & Oropastes. Iustinus.

Darius Hystaspis F. Rex Persarum.

Herodot.l.6 Thucydides, 1. & 6. Iusti.2.

Xerxes rex Pers. Esd. 4.

Artaxerxes cognomento Lõgimanus, i. μακρόχειρ, Rex Pers.

nus * ſeptem menſibus fuit. Darius deinde, ſub quo templum eſt reſtitutum, regnum adeptus eſt, cui Ochus tum nomen erat. Hic cum ex Hebræis tres adoleſcentes ſpectatæ fidei, corporis cuſtodes haberet, unuſq; *ex his prudentiæ documento admirationem regis, in ſe cõvertiſſet, delata ſibi optione petendi ſi quid animo concepiſſet, ingemiſcens patrię ruinis, copiã reſtituendę urbis popoſcit, meruitq; à rege, ut ſubregulis ac præſidibus imperaret, ut ædificationẽ ſacræ ædis præbitis impendiis maturarent. Ita templum quadriennio conſummatum, ſexto poſt anno, quam Darius regnare cœperat, idque Iudæis ſatis viſum: & quia magnæ molis erat urbem reſtituere, diffiſi viribus, opus multi laboris incipere non auſi, templo continebantur. Per idem tempus Eſdras ſcriba legis poſt viginti fere annos quam templum fuerat conſummatum, defuncto jam Dario, qui unum de viginti annis rerum fuerat potitus, permiſſu Artaxerxis * ſecundi, non illius qui inter duos Xerxes fuit, ſed hujus qui Dario Ocho ſucceſſerat, Babylonia profectus, multisque cum ſequutis, Hieroſolymam pervenere, Vaſa quoque diverſi operis, & dona, quæ rex templo Dei miſerat, cum duodecim Levitis. Vix enim hic numerus ex illa tribu repertus traditur. Is cum deprehendiſſet

Sogdianũ alij vocant.
Darius Ochus rex Perſarum.
**Zorobabel.*
Reſtauratio templi Hieroſol.
Eſd. 6.
Eſdras.
Artaxerxes rex Perſarum.
**Memoris.*
Eſd 7. & 8.

dissет Iudæos gentilium connubiis permixtos, multis increpitos, renunciare
Lex restituta Iudæis. 1. Esd. 9. & 10. istiusmodi matrimoniis, ac filios ex his susceptos extrudi jubet. omnesque dicto paruere. Purgatus populus, veteris legis ritum agebat. Cæterum Esdram nihil super reficienda urbe egisse comperio: credo potiorem curam ratus, plebem corruptis moribus reformare.
2. Esd. 1. Erat ea tempestate apud Babyloniam Neemias, minister * regius, gente Iudæus, Artaxerxi merito obsequiorum charissimus. Is Iudæos † percontatus, quis paternæ * urbis status esset? ubi comperit, in iisdem ruinis jacere patriam, totis sensibus conturbatus, cum gemitu multisque lachrymis orasse ad Deum traditur, delicta gentis suæ reputans, misericordiamq; divinam efflagitans.

* *pincerna.*
Nehem. 1. Restitutio Hierusalē.
† *Ierosolyma reversos.*
* *patriæ.*

2. Esd. 2. Igitur quum eum rex inter epulas mœstum * extra solitum animadvertisset, poposcit ab eo, causam dolorum ut exponeret. Tum ille adversa gentis suæ, & ruinam civitatis deflere, quæ jam per annos ferè ducentos & * quinquaginta solo strata, malorum testimonium, spectaculum inimicis præberet: daret sibi eundi & restituendæ ejus potestatem. Paruit rex piis precibus: statimque eum cum præsidio equitum, quo tutius iter ageret, dimisit: datis ad prætores epistolis, ut necessaria præberent. Is quum Hierosolymam pervenisset,

* *Sic, extra jocum, Cic. extra unā ancillulam, Terent.*
Neemias urbem Hierosolymam munit.
* *sexaginta, Sig. nam sunt anni* CCLVIII.

nisset, viritim populo opus urbis distribuit, & certatim jussa omnes curabant: jamque ad medium machinæ processerant, quum flagrante invidia, gentium vicinæ urbes conspirant, opera interrumpere, Iudæos ab ædificando deterrere. Sed Neemias, dispositis adversum incursantes præsidiis, nihil territus, cœpta explicuit: consummatoque *, & valvis portarum perfectis, per familias construendis † interius domibus urbem *dimissus est. Censuitque populum minimè urbi parem. Neque enim amplius quam ad quinquaginta millia promiscui sexus atque ordinis reperta. Tantum ex illo quondam * immani numero frequentibus bellis absumptum, aut captivitate detentum. Nam olim hæ duæ tribus, quarum hoc residuum fuit, quum ab his decem tribus separatæ sunt, * ccc & xx millia virorum armaverant. Adeo ob peccatum internecioni & captivitati datæ, ad hanc usq; paucitatem devenerant. Sed hæc, ut dixi, plebs duarum tribuum fuit: decem vero prius ductæ, per Parthos, Medos, Indos, atque Æthiopas dispersæ nunquam in solum patrium sunt regressæ: hodieque barbararum gentium imperiis continentur. Sed consummatio restitutæ urbis xxx & II imperii Artaxerxis anno refertur. A quo tempore usque ad Christi crucem, id est,

2.Esdr.3.

2.Esdr.4. 5.6.

* deest, muro, Sig.

† intra urbem.

* Dimensus, Drus.

2.Esd.7.

* ingenti, magno.

* CLXXX. consule libros regum.

Supputatio temporis.

2.Esd.5.

Fusium Geminium & Rebellium consules, anni CCCXC & VIII. Cæterum, à restitutione templi usque in eversionem, quæ sub Vespasiano, consule Augusto, per Titum Cæsarem consummata est, anni CCCCLXXX

Dan.9. & III. Prædictum id olim est à Daniele, qui ab instauratione templi usque in eversionem LX & IX hebdomadas * futuras

* annorum, scil.

pronunciaverat. A die autem captivitatis Iudæorum, usque in tempus restitutæ civitatis, fuerunt anni CCLX. Hoc temporum

Hesteræ historia.

tractu, Hester atque Iudith fuisse arbitramur. Quarum quidem actus, quibus potissimum regibus connectam, non facile perspexerim. Nam cum Hester sub Artaxerxe * rege referatur, porro duos huius nominis Persarum reges fuisse reperi, multa cunctatio est, cujus hæc temporibus applicetur. Mihi tamen visum est, huic * Artaxerxi, sub quo Hierosolyma est restituta, Hester historiam connectere, quæ † antè fuit verisimilis: ut si sub priore Artaxerxe fuisset, cujus [a] tempora complexus est, nullam tam illustris fœminæ mentionem retulisset, maxime cum ab illo Artaxerxe inhibitam templi ædificationem, sicut supra memoravimus, constet: neque Hester passura fuerit tum, si in illius matrimonio tum fuisset. Nunc gesta edisseram. Erat ea tem-

* Artaxerxen appellant LXX quem Ebræi Asverum.

* qui Mnemon, id est, Memor cognominatur.

† Sig. legit, quia haut fuit verisimile.

a qui ejus.

Esther I. pestate regi in matrimonio Vastis quędam,

m iræ

miræ fœmina pulchritudinis. Cujus cum formam omnibus [b] prædicaret, die quodam cum publicum convivium dabat, adesse reginam demonstrandæ pulchritudinis gratia jubet. Illa vero stulto rege consultior, pudens virorum oculis spectaculum corporis præbere, jussa abnuit. Qua contumelia barbarus animus permotus, uxorem matrimonio ac regia depellit. Igitur quum in locum ejus puella regis conjugio quæreretur, reperta est Hester cæteras specie vincere. Hæc Iudæa, ex tribu Benjamin, utroque parente orba, à Mardochæo patruele fratre educta. Quum ad regales* nuptias duceretur, mandante educatore, genus ac patriam occultavit: admonita, ne [c] paternarum traditionum immemor, &c, si in matrimonium alienigenæ captiva succederet, gentilium cibis participaret. Igitur juncta regi, brevi (ut fit) vi pulchritudinis totum ejus animum facile cæpit: adeo ut eam æquatam imperio, insigni [d] regio, veste purpurea donaret. Qua tempestate Mardochæus inter proximos regis erat, pro virili portione negociorum familiarium curator. Is compositas à duobus spadonibus regi insidias prodiderat: atque ex eo charior, summisque honoribus donatus. Erat ea tempestate regi Haman quidam perfamiliaris, quem æquatum sibi, adorari

b *tertio anno imperij sui.*

Esther 2.

Esther & Mardochæus.

* *regias.*

c *patriarũ, Sig.*

d *Diademate.*

Esther 3.

more regum præceperat. Id Mardochæus unus ex omnibus facere fastidiens, odia Persæ [e] in se graviter accenderat. Igitur Haman ad perniciem Hebræi [f] animum intendens, regem adiit: affirmatque, esse in regno ejus hominum genus, pravis superstitionibus, Deo hominibusq; invisum, externis legibus vivens, dignum exitio. Rectum esse, omnes hujus gentis internecioni dare: exque eorum bonis immensas opes pollicetur. Facile id barbaro persuasum. Edictum emittitur, Iudæos necandos. Missique continuo, qui per omne regnum ab India usque Æthiopiam edictum promulgarent. Id ubi Mardochæo compertum, consciſsis vestibus sacco obvolvitur: conspersusque cinere pergit ad reginam, ibiq; eiulatu multo, cuncta questibus replet: Facinus indignum, immeritam gentem perire, neque ullam pereundi causam dari. Hester lamentantis voce excita, rem ut erat, cognoscit. Tum vero anceps consilii; quia adeundi regem potestas non erat (etenim more Persarum, reginę [g] introire ad regem, nisi accersitæ, non licet: nec tamen, quum [h] fuerit regi libitum, sed statuto tempore admittitur) & forte tum ita evenerat, ut diebus triginta proximis separata à conspectu regis Hester haberetur. Igitur audendum aliquid pro civibus rata, etsi certa

*pestis

[e] Macedonem vocant Addit. apocrypha.

[f] populi, subintellig.

Esther 4.

[g] ulli viro, aut fœminæ.

[h] additum à Sulpicio, ut videtur.

Esther 5.

*pestis adesset, pulchro in negocio occumbere parat: invocato prius Domino, aulam *regis ingreditur. At barbarus re insolita perculsus, paulatim blandimento muliebri delinitus: postremo ad cœnam reginæ perducitur: unaque cum illo Haman ille regi charus, & Iudææ * gentis infestus. Igitur quum jam post epulas multis poculis convivium calere cœpisset, Hester genibus regis advolvitur, gentis suę perniciem deprecatur. Rex vero nihil * se petenti, siquid ultra peteret, negaturum pollicetur. Tum Hester arrepto tempore, Hamanis [a] mortem flagitat, in ultionem gentis, quam perditam cupierat. Sed rex amici memor, paulisper cunctatur: deliberandique gratia modicum secessit. Deinde regressus, vidit Haman reginæ genua complexum: succensus ira, & [b] appetitam reginam clamitans, morte eum affici jubet. Et tum regi compertum erat, pœnam crucis per Haman Mardochæo paratam. Ita Haman eidem cruci affigitur, omniaque bona ejus Mardochæo data, Iudæique sunt absoluti. Artaxerxes regnavit annos [c] duos & sexaginta, eidemque Ochus successit. Huic rerum ordini rectè [d] Iudith actus [e] conferam. Traditur enim, post captivitatem fuisse: sed quis eo tempore Persis regnaverit, historia divina non edidit. regem tamen, sub quo illa

*id est, exitum.
*atrium interius.
*genti, Gal.
Esther 7.
*à se petenti, idem.
a confictum à Severo.
b ad stuprum se.
Haman sua è cruce suspenditur.
Esther 8.9.
c XLII. Sig.
Ochus.
d Iudith historia temporis ratio, ime ipsa, incerta.
Iudith. 5.
e conferam, forte.

illa gesta sint, Nabuchodonosor nuncupat, non utique eum qui Hierosolymam cæperit. Sed nullum hoc nomine post captivitatem apud Persas regnasse reperio, nisi si
f impotentiam, ut supra. ob [f] impatientiam & pariles conatus, quicum[*] ille rex, Nabuchodonor à Iudæis vo-
** Quicunq, ille rex, &c.* citatus est. Plerique tamen Cambysen, Cyri regis filium, putant esse: quod victor Ægyptum atq; Æthiopiam penetraverit. Sed huic opinioni eadem Sacra historia repugnat. nam duodecimo regis illius anno, Iu-
Iudith. 1. dith fuisse signatur. Porro, Cambyses non ultra novem annos rerum potitus est. Vnde, si in historia opinari licet, sub Ocho rege, qui post Artaxerxem secundum fuit, hæc gesta crediderim: idque vel ex hoc
Niceph. in Chronol. conjicio, quod idem Ochus (ut in secularibus quibusdam scriptis legi) natura immitis, cupidusque bellorum traditur. Nam & arma finitimis intulit, & Ægyptum quæ ante multos annos desciverat, bello recuperavit. Quo tempore etiam sacra eorum,
Iudith. 2. & Apim in Deum receptum, irrisisse traditur: quod postea Baguas, spado ejus, natione Ægyptius, indignatus, contumeliam gentis morte regis ultus est. Meminit autem hujus Baguæ historia divina. nam cum Holofernes, jussu regis adversus Iudæos duxerat exercitum, Baguam in iisdem castris fuisse memoravit. Vnde non immerito

rito in argumentum nostræ opinionis adduxerim, ut rex ille Nabuchodonosor nuncupatus, Ochus fuerit, sub quo Baguam fuisse mundiales historici prodiderunt. Cęterum illud nemini mirum esse oportebit, quod scriptores secularium literarum, nihil ex his quæ sacris voluminibus scripta sunt, attigerunt: Dei Spiritu prævalente, ut intaminata ab ore corrupto, & falsis vera miscente, intra sua tantum mysteria contineretur historia, quæ separata à mundi negociis, & sacris tantum vocibus proferenda, permisceri cum aliis velut æquali sorte non debuit. Etenim erat indignissimum, ut alia agentibus, aut alia quærentibus, hæc quoque cum reliquis miscerentur. Sed pergam ad cætera, ac [g] per Iudith gesta, ut potero, paucis absolvam. Igitur reversis, ut supra memoravimus, in solum patrium Iudæis, necdum composito rerum aut urbis statu, rex [h] Persarum Medis bellum infert, atque adversus regem eorum Arfaxat nomine, acie confligit: secundo eventu, perempto rege, gentem imperio adjungit. Idem reliquis nationibus facit, præmisso Holoferne, quem principem militiæ delegerat, cum milibus peditum centum & viginti, equitum duodecim. Is Cilicia & Arabia bello vastatis, multas urbes aut vi capit aut metu in deditionem compellit.

Iustinus, Aelianus, Plutarchus.

[g] *ac Iudith gesta, Sig.*

[h] *Assyriorum.*

Iudith. 1.

Ochus rex Pers.

Iud. 2. & 3.

Iamque Damaſcum admotus exercitus,
Iudith. 4. magno Iudæos terrore perculerat. Sed impares ad reſiſtendum, neq; ad deditionem acquieſcentibus animis, expertis quippe uſque ante captivitatis mala, ad templum * frequentes concurrunt. Ibi communi gemitu, permixtoque ululatu, divinum auxilium implorant: ſatis ſe Domino ob peccata vel crimina dediſſe pœnarum, * reliquiis ſalutem ſervitio nuper exemptis, parceret.
Iudith 5. Interea Holofernes Moabitis * in deditionem acceptis, atque adverſum Iudæos in ſocietatem belli aſſumptis, quum ab eorum principibus inquireret, quibusnam viribus freti Hebræi, deditioni animos non dediſſent, Accitor * quidam comperta ediſſerit, Iudæos Dei cultores, pio à patribus ritu inſtitutos, olim in Ægypto pependiſſe ſervitium: inde divino munere eductos, ac ſiccatū * mare pedibus emenſos: poſtremo, omnibus gentibus devictis, habitatas * majoribus terras recepiſſe. Exin, vario rerum ſtatu floruiſſe, aut concidiſſe, atque iterum malis emerſiſſe: ſecundū merita, iratum aut placatum Deum viciſſitudine expertos, dum peccantes incurſionibus hoſtiū aut captivitatis coërcētur, propitio numine ſemper invicti. Cæterū, ſi præſenti tempore abſq; peccato ſint, nullo modo eos poſſe ſuperari: ſin aliter ſe habeant, facile vincendos. Ad hæc Holofernes

* *Ieroſolymitanum.*

* *addendum videtur, Ammonitisque.*

* Achior, dux filiorum Ammon. Ejus de Iudæis teſtimoniū.

* *rubrum.*

* *patriarchis Abrahamo, Iſahaco & Iacobo.*

fernes ferox multis victoriis, nihil sibi invictum ratus, ira accensus, cur ex peccato potissimum Iudæorum pendere illius victoria putaretur, propelli Accitor in castra Hebræorum jubet, ut cum his periret, quos vinci non posse affirmaverat. Ac tum Iudæi montes petiverant. Ita quibus id negotii datum, ima montium successere, ibique vinctum Accitor reliquerunt. Quod ubi Iudæi animadverterunt, exemptum vinculis in * collem perducunt. Causas rei quærentibus, gesta exponit, receptusque parem exitum opperiebatur. Is post victoriam circumcisus, Iudæus factus est. Igitur Holofernes difficultate locorum comperta, quia adiri præcelsa non poterant, montes militibus circundat, & summa cura Hebræos aquationibus prohibet: eoq; maturius obsidionem sensere. Itaq; victi penuria aquæ, ad Oziam principem concurrunt, proni omnes ad deditionem. Ille vero opperiendum paulisper, & divinum auxilium expectandum, respondens: quintodecimo* die deditionis tempus constituit. Quod ubi Iudith compertum, quæ viro vidua, prædives opibus, insignis specie, sed moribus quam vultu illustrior, tum in castris erat, arctis suorum rebus etiam certo sibi exitio audendum aliquid & tentandum rata, caput comit, vultu expolitur, comite ancilla

Iudith 6.

* Bethuliam.

Achior sacra Iudæorum suscipit.

Iudith 7.

* quinto, est Iudith 7. 23. & πέντε, in textu Græco.

Iudith 8. 9. 10.

Iudith. 11. castra hostium ingreditur. Statimque ad Holofernem deducta, perditas res suorum memorat, se transfugio vitæ consuluisse.
Iudith. 12. Deinde à duce poscit liberum extra castra nocturno tempore egressum, orandi gratia. mandatum id vigilibus, portarumque custodibus. Sed ubi per triduum egrediendi ac redeundi consuetudinem sibi, barbaris * fidem fecit, Holofernem cupido incessit, dediticiæ corpore † abuti. Etenim forma excellenti, Persam facile permoverat. Ita ad ducis tentorium per Baguam eunuchum * deducunt, initioque convivii, barbarus multo se vino obruit. Tum remotis ministris, priusquam vim mulieri inferret, somno captus est. Iudith tempore arrepto, caput hostis desecat, secumque aufert. Et cum secundum consuetudinem castris egredi crederetur, incolumis ad suos regressa est. Postero die * Hebræi, caput Holofernis de superioribus ostentantes, eruptione facta, ad castra hostium pergunt. Tum vero barbari signum pugnæ poscentes, tabernaculum ducis frequentes assistunt. Vbi truncum corpus repertum, fœda formidine in fugam versi, terga hostibus prębuerunt. Iudæi fugientes persecuti, cæsisque multis millibus, castris ac præda potiti, Iudith summis laudibus celebrata, centum & quinque annos vixisse traditur.

Marginalia: * *vel barbaro.* † *abutendi.* * *malim, deducitur.* Holofernes à Iuditha capite obtruncatur. Iudith. 13. 14. * *Bethulienses.* Iudith. 15. 16.

Hæc,

Hæc, Ocho rege, ut opinamur, gesta sunt, anno imperii ejus * duodecimo. A tempore Hierosolymæ restitutæ, usque in id bellum, fuerunt anni duo & viginti. Cæterum Ochus viginti & † tres annos regnavit. Fuit autem ultra * omnes cruentus, & plusquam barbaro animo. Hunc Bagua † spado ægrotantem venenis sustulit. Post eum Arxes, filius ejus, triennio imperium tenuit. Darius [a] annos quatuor.. Adversum hunc Alexander Macedo acie conflixit. Eo victo, Persis imperium ademptum: quod ab initio Cyri steterat annos ducentos & quinquaginta. Alexander victor fere omnium gentium, adiisse Hierosolymę templum dicitur, ac dona intulisse: edixitque per omne imperium, quod sui juris effecerat, ut Iudæis ibidem degentibus liberum esset in patriam reverti. Exacto duodecimo imperii anno, septimo posteaquam Darium devicerat, apud Babyloniam defunctus est. Regnum amici ejus, qui simul cum illo maxima illa bella gesserant, partiti sunt. Inde aliquanto tempore sine usurpatione regali susceptas partes procuraverunt, Arrideo [b] quodam Philippo Alexandri fratre regnante, cui perimbecillo [c] verbo datum imperium videbatur: res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & provincias distribuerant. Nec vero hic rerum status

* *decimotertio, Iudith. 2. 1.*

† *sex. Eus.*

* *id est, supra. Sic, ultra famam.*

† *Bagoam vocat Ælianus.*

Arxes, & Darius III, Reges Pers.

a *ultimus; qui & Codomannus.*

Monarchia Græcorum.

Alexander Magnus rex Macedoniæ. Mach. 1. *Hieronym. in Dan. 11. Vide item Berosum.*

Aridæus rex Macedoniæ.

b *Aridæo, Iustinus.*

c *forte, viro, vel, verbotenus. Iustinus lib. 13. Io-*

Josephus l.12. c.1. ſtatus diu manſit, omneſque ſe reges appellari maluerunt. Primus in Syria poſt Alexandrum Seleucus rex fuit, ſubjecta eidem Perſide ac Babylone. Qua tempeſtate Iudæi annuum ſtipendium trecenta argenti talenta regi dabant: nec tamen per[d] ternos magiſtratus, ſed per ſacerdotes ſuos regebantur, patrioque ritu vivebant, donec pleriq; eorum longa rurſum pace corrupti, miſcere omnia ſeditionibus, & turbare cœperunt, affectantes ſummum ſacerdotium libidine, avaricia, & dominandi cupidine. Namque primum ſub rege Seleuco, Antiochi magni filio, Oniam ſacerdotem, virum ſanctum atque integrum, Simon quidam falſis apud regem criminibus inſimulatum, exquirere [e] nequiverat. Interjecto deinde tempore, Iaſon frater Oniæ, Antiochum [f] regem, qui Seleuco fratri ſucceſſerat, adiit, augmentum ſtipendii pollicens, ſi ſibi ſummum [g] ſacerdotium traderetur. Et quanquam inſolitum, neque antè permiſſum cuiquam erat perpetuo ſacerdotio [h] perfungi: ſolicitus tamen regis animus, atque æger avaritia, facile ſuperatus eſt. Ita depulſo Onia, Iaſoni ſacerdotium eſt mandatum. Is fœde admodum cives patriamque laceravit. Dein quum per Menelaum quendam, Simonis illius fratrem, promiſſam regi pecuniam miſiſſet, patefacta ſemel ambi-

Seleucus rex Syriæ.

Seleuco Iudæi ſtipendium pendunt.

d *externos, Sig.*

Seditio Iudæorū.

2.Machab. 3. & 4.

e *excutere. Giſ. extinguere, Sigo.*

Antioch' rex Syriæ.

f *Epiphanem, id eſt, illuſtrem. Id accidit anno Græcorum 137.*

g *cum principatu.*

h *Puto leg. non fungi. Nam uſq; ad hæc tempora pontificatus fuerat perpetuus.*

1.Mach. 4.

ambitioni via, iiſdem artibus quibus Iaſon prius, Menelaus quoque ſacerdotium obtinuerat. Nec multo poſt, quum is promiſſum argenti modum non reddidiſſet, loco pellitur. Lyſimachus ſubſtituitur. Inde inter Iaſonem & Menelaum fœda fuere certamina, donec Iaſon profugus patria exceſſit. His initiis corruptis moribus, eo uſque proceſſum, ut plerique popularium ab Antiocho poſcerent, permitti ſibi more [i] gentilium vivere. Quod quum rex petentibus annuiſſet, certatim peſſimus quiſque delubra extruere, idolis ſupplicare, legem profanare occœperat. Interea Antiochus rediens ab Alexandria (namque tum bellum regi [k] Ægyptio intulerat, quod juſſu ſenatus & populi Romani depoſuit, Paulo & Craſſo conſulibus) Hierosolymam adiit, cum diſcordantem ſuperſtitionibus ſuſceptis populum reperiſſet, legem Dei deſtruens: & his favens, qui impia ſequebantur, omnia templi ornamenta detraxit, ac multa cæde [l] vaſtavit. Id geſtum ab exceſſu Alexandri anno centeſimo uno & quinquageſimo, Paulo (ut diximus) Craſſoque conſulibus, poſt quinquennium fere quam Antiochus regnare cœperat. Sed ut temporum ordo conſertus ſit, ac liqueat evidentius, quis hic fuerit Antiochus, regum qui poſt Alexandrum in Syria fuerunt, & nomina

Sacerdotium venale.

Ioſephus lib. 12. c. 5.

i *ritu Gr[æ]canico.*

k *Ptolemæo Philometori.*

2. Mach. 5.

l *abeſſe videtur, urbem, aut aliquid tale.*

Reges in Syria post Alexandrum. nomina & tempora enumerabimus. Defuncto, ut supra retulimus, rege Alexandro, ab amicis ejus regnum omne divisum, ac regio nomine aliquandiu administratum est. Seleucus cognomento Nicanor. Seleucus post novem annos in Syria rex est appellatus, regnavitque annos duos & triginta. Antiochus. Post eum Antiochus filius ejus, annos unum de viginti. Antioch. Theus. Inde Antiochus, Antiochi filius, qui Etthæus cognominatus est, annos quindecim. m Seleucus Callinicus. Post hunc Seleucus m filius, cognomine Callinicus, annos unum & viginti. Seleucus Ceraunus. Item Seleucus filius Callinici, annos tres. Antiochus cognomine Magnus. Hoc defuncto, Antiochus frater Callinici Asiam & Syriam tenuit, annos septem & triginta. Hic est Antiochus, adversus quem Scipio Africani frater bellavit: quo bello victus, & imperii parte multatus est. Hic duos filios habuit, Seleucum & Antiochum, quem obsidem Romanis dederat. Seleucus Philopator. Ita Antiocho magno mortuo, Seleucus ejus filius natu minor regnum adeptus est: sub quo Oniam sacerdotem à Simone insimulatum diximus. Tum Antiochus à Romanis dimissus, datusque in locum ejus obses Demetrius Seleuci regis, qui eo tempore regnabat, filius. Reditus ad Antiochi Epiphanis tyrannidem. 1. Mach. 1. Seleuco mortuo, anno imperii duodecimo regnum frater Antiochus, qui Romæ obses fuerat, occupavit. Is post quinquennium, quam regnare cœperat, ut supra docuimus, Hierosoly-

rosolymam depopulatus est. Etenim grave * Romanis stipendium pensitans, ipse immensis sumptibus penè necessario cogebatur pecunias rapto quærere, neque ullam prædandi occasionem omittere. Post biennium deinde, pari rursum clade affectis Iudæis, ne forte frequentibus malis compulsi bellum sumerent, præsidium arci imposuit. Inde sacrã legem evertere aggressus, mittit edictum, ut omnes relictis majorũ suorum traditionibus gentilium * ritu viverent. Nec defuere, qui profano imperio volentes parerent. Tum vero fœdum spectaculum, per universam urbem palam in plateis diis litabatur: sacra etiam legis & prophetarum volumina igni cremata. Ea tempestate Mathathias, Iohannis filius, sacerdos erat. hic quum à regiis cogeretur edicto parere, egregia constantia profana contemnens, Hebrẹum publice profanantem* in ore omnium jugulavit. Tum demum reperto duce facta secessio est. Mathathias oppido† egressus, multis ad eum confluentibus speciem justi exercitus effecerat: queis omnibus destinatum erat, adversus profanum imperium se armis tueri, & in bello potius occumbere, quam impias ceremonias exercere. Interea Antiochus per Græcas quoque urbes, quæ in illius imperio erant, repertos Iudæos sacrificare cogebat,

* *gravi tributo pacis à Romanis victus oneratusque. Iustinus.*

* *Græcorum.*

Lex cremata.

Mathathias sacerdos & dux Iudæorum.

* *diis sacrificantem.*

1. Mac. 2.

† *in montes scil.*

gebat, inauditisque cruciatibus reluctantes afficiebat. Qua tempestate illustris illa passio septem * fratrum, matrisq; fuit: qui omnes, cum legem Dei & instituta majorum violare suppliciis cogerentur, mori maluerunt. Ad extremum pœnas mortesque eorum comitata mater est. Interea Mathathias moritur; vicarium exercitui, quem paraverat ducem, Iudam * filium substituit. Hujus ductu, adversus regios, frequentibus præliis prospere pugnatum. Nam primum Apollonium * ducem hostium, qui magnis copiis in conflictum descēderat, cum omni exercitu delevit. Quod cum Seron quidam, qui tum Syrię præerat, comperisset, multiplicatis legionibus Iudam aggressus, ferox, quia numero præstabat, ubi in certamen descensum, fusus ac fugatus, octingentis fermè amissis, in Syriam regressus est. Id ubi compertum est Antiocho, ira & dolore succensus (quippe angebatur duces suos cum magnis exercitibus devictos) auxilium per omne regnum contrahit, donativum militibus exhaustis penitus thesauris largitur. Etenim tum pręcipue graviter pecunię inopia affectus erat. Nam deficientibus Iudæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua pensitaverant, præterea Græcis urbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis, ne gen-

2. Mach. 7.
* *Machabæorum.*

Iudas Machabæus, princeps Iud.
1. Mach. 3.
* *Machabæum cognominatum.*

Prima expeditio.
* *huic ensem ademit, quo postea in bellis usus est.*

Secunda expeditio Iudæ.

Iosephus Orig. Iud. lib. 12. c. 11.

ne gentilibus [a] quidem pepercerat: quos deserere inveteratas superstitiones, & ad unum ritum deducere tentaverat: illis [b] quidem, ubi [c] nihil sancti erat, facile relinquentibus: sed tamen omnibus metu ac clade affectis, vectigalia cessaverant. Quibus rebus æstuans (etenim ipse olim omnibus regibus opulentior, suomet scelere inopiam persenserat) copias cum Lysia partitur, eique Syriam & bellum adversus Iudæos committit, ipse in Persas ad cogenda vectigalia profectus. Igitur Lysias duces belli delegit, Ptolemæum, Gorgiam, Doronem [d], & Nicanorem: his XL millia peditum, septem equitum data. Ac primo impetu magnum Iudæis terrorem intulerunt. Tum Iudas cunctis desperantibus suos adhortatus, forti animo descenderent in prælium: Deo fretis nihil invictum fore. Sæpe antea à paucioribus adversum plures bene [e] pugnatum. Iejunio [f] indicto, celebratoque sacrificio, in aciem descensum, fusæ hostium copiæ: Iudas castris potitus, multumque ibi auri & Tyriarum opum repertum. Namque ex Syria negociatores nihil de victoria dubitantes, regium exercitum sequuti, spe captivos mercandi, prædæ fuere. Hæc ubi Lysiæ ex [g] nunciis comperta, majore cura copias parat; annoque post immani exercitu Iu-

a gentibus aut ethnicis.

b Iudæis.

c Antiochum, apud quem nihil sancti erat.

d delendum videtur.

Tertia expeditio Iudæ.

e id est, feliciter.

f Hæc in Maspha acciderunt. 1. Mach. 3.

g ex iis qui evaserant. Ioseph. l. 12. c. 11. 1. Mach. 4.

Quarta expeditio Iudæ. dæos aggreditur: victus denuo Antiochiam se recepit. Iudas pulsis hostibus Hierosolymam regressus, purgare templum, & restituere, animum intendit: quod eversum ab Antiocho, profanatumque à gentibus, fœdam sui speciem præbebat. Sed Syris arcem tenentibus, quæ continua templo, & loci natura superior, atque inexpugnabilis erat, adiri subjecta [h] non poterant; crebris eruptionibus prohibentibus. Adversum hos Iudas validissimam suorum aciem objecit. Ita opus sacræ ædis curatum, templumque muro circundatum, constitutique qui perpetuum præsidium armati agitarent. At Lysias multiplicato exercitu in Iudæam regressus, rursum vincitur, magna clade exercitus & auxiliorum, quæ ei à civitatibus missa in bellum conspiraverant. Interea Antiochus, quem in Persidem profectum supra memoravimus, oppidum [i] Elimum, regionis illius opulentissimum, fanumque ibi situm multo auro refertum, diripere conatus, confluente undique ad defensionem loci multitudine, fugatus: insuper nuncium accepit, res vel à Lysia, vel à Lysimacho improspere gestas. Ita ex mœrore animi, corporis morbo incubuit. Sed cum internis doloribus angeretur, reminiscens malorum, quibus populum Dei vexaverat, merito

h loca circa templum.

Quinta expeditio Iudæ.

1. Mach. 5.

i Elymaida. Iosephus Elymaidem. Mach. 6. 1.

Iosephus l. 12. c. 13. 2. Machab. 9. & 1. Mach. 6.

merito sibi illa accidisse confitebatur. Deinde post paucos dies moritur, cum regnasset annos undecim. Antiocho filio regnum reliquit, cui Eupator nomen fuit. Ea tempestate Iudas Syros in arce positos obsidebat. Qui cum fame atque inopia afficerentur, missis ad regem nunciis, præsidium implorant. Ita Eupator cum centum [k] millibus, & equitum viginti millibus, suis subsidio venit: præeuntibus aciem cum ingenti terrore elephantis. Tum Iudas laxata obsidione, regi obviam tendit, primoque prælio Syros fundit. Rex petit pacem: quia [l] infido ingenio male usus, perfidiam consecuta ultio. Nam Demetrius Seleuci [m] filius, quem Romanis obsidem datum supra memoravimus, ut audivit Antiochum decessisse, petivit, ut se in regnum remitterent. Quod cum ei negatum fuisset, clam Roma profugit: in Syriam venit, regnumque occupavit: Antiocho filio, qui annum unum & menses sex regnaverat, interfecto. Hoc regnante, primum Iudæi à populo Romano amicitiam fœdusque petiere: benigneque excepta legatio. decreto Senatus, socii atque amici appellati. Interim Demetrius adversus Iudam per duces suos bellum gerebat. Ac primum per Bacchidem quendam & Alchimum [n] Iudæum ductus exercitus:

Antioch' Eupator rex Syriæ.

k *peditum.*

l *qua,* *Gis.*

Demetrius Soter rex Syriæ.

m *patruus,* *Iustinus:* *patruelis,* *Appianus.*

1. Mach. 8.

1. Mach. 7.

n *Alcimus pontifex.*

qui & Iacimus. 1.Mach.9.

citus: post Nicanor bello præpositus, in prælio occubuit. Tum Bacchides & Alchimus resumptis viribus, auctisque copiis, adversum Iudam confligunt. in ea pugna victores Syri, cruente admodum victoria sunt usi. Hebræi in locum Iudæ Ionathan, fratrem eius, deligunt. Interea Alchimus cum fœde Hierosolymam vastasset, moritur. Bacchides socio destitutus, ad regem redit. Dein post biennium rursus Bacchides bellum Iudæis intulit, victus pacem petit. Quæ propositis conditionibus data, si perfugas [o] captivosque & omnia bello rapta redderet. Dum hæc intra Iudæam geruntur, adolescens quidam Rhodi educatus, nomine Alexander, Antiochi se esse filium dictitans, (quod falsum erat) adiutus opibus Ptolemæi regis Alexandrini, in Syriam cum exercitu venit: Demetrium bello superatum occidit, cum regnasset annos XII. Hic Alexander [p] priusquam adversus Demetrium confligeret, fœdus cum Ionatha fecerat, eumque veste [q] purpurea & insignibus [r] regiis donaverat. ob quod eum Ionathas auxiliis juverat: victoque Demetrio, primus omnium congratulatum occurrerat. Neque postea Alexander datam fidem violavit. Ita quinquennio, quo rerum potitus est, res Iudæorum tranquillæ fuerunt. Igitur

Ionathan sacerdos & dux Iudæ.

o *de transfugis reddendis nulla mentio nec in Iosepho, nec in libro Machabæorum.* 1.Mach.10

p *cognomine Veles.*

q *stola.* r *corona aurea.*

Alexander rex Syriæ.

[s]Deme-

[s] Demetrii filius, qui post mortem patris Cretam confugerat, hortante Lasthene Cretensium duce, regnum patrium bello repetens, impar viribus, Ptolemæum Philometorem regem Ægypti, Alexandri socerum, jam tum genero [t] infestum, ut sibi sit auxilio, implorat. Ille vero non tam supplicis precibus, quam spe Syriæ occupandæ illectus, copias cum eo jungit: ac [v] filiam Alexandro nuptam, dat Demetrio. Adversus hos Alexander acie confligit. eo prælio vincitur [x] Ptolemæus, cadit Alexander. Vincitur Ptolemæus, & paulo post interficitur, cum regnasset annos V, vel, ut in plerisque authoribus reperi, novem. Demetrius regnum * indeptus, Ionathan benigne habuit, fœdus cum eo fecit, Iudæos legibus suis reddidit. Interea [a] Tryphon, qui partium Alexandri fuerat, præfectus Syriæ regno, eum bello prohibiturus, contra Ionathan in prælium descendit, terribilis XL millium exercitu. Tryphon, ubi se imparem cernit, pacem simulat: receptumque in amicitiam, invitatumque Ptolemaidam, interfecit. Post Ionathan, summa rerum ad Simonem fratrem defertur. Is funus fratris magnifice curavit: septemque illas pyramidas nobilissimi operis extruxit, in quibus & fratrum & patris ossa condidit.

s deest, Demetrius. Demetrius Nicator Rex Syriæ.

t Propter insidias quas ei struxerat per Ammonium quendam.

v Cleopatram.

x leg. Cadit Ptolemæus, vincitur Alexander, & paulo post. Sig.

* adeptus, Drus.

Demetrius rex.

a Qui Diodorus Strab. & Appiano.

1.Mac.11. & seq. c. 1.Mac.12.

Simon sacerdos & dux. 1.Mac.13.

Iudæorum libertas.

Tum Demetrius, refecto cum Iudæis fœdere, contemplatione cladis à Tryphone illatæ (nam post Ionathæ necem urbes eorum atque agros bello vastaverat) annua ejus * vectigalia in perpetuum remittit. Etenim usque ad id tempus, regibus Syriæ, nisi cum armis resisterent, stipendium pensitaverant. Id gestum Demetrii regis anno * secundo. quod ideo signavimus, quia usque in hunc annum per tempora Asianorum regum cucurrimus, ut ratio temporum digesta luceret. Nunc autem per tempora eorum qui Iudæis vel pontifices vel reges fuerunt, usque ad Christi nativitatem rerum ordinem digeremus. Igitur post Ionathan, Simon frater ejus, ut supra dictum est, Hebræis præfuit jure pontificis. id enim ei tum à suis, tum & à * populo Romano honoris delatum. Hic cum secundo Demetrii regis anno civibus preesse cœpisset, post octo annos insidiis † Ptolemæi circumventus occubuit. Huic Iohannes filius successit. qui cum adversum Hyrcanos, gentem validissimam, egregie pugnasset, Hyrcani cognomen accepit. Mortuus est anno VI; & XX rerum potitus est. Post hunc Aristobulus pontifex substitutus, primus omnium post captivitatem regium nomen assumpsit, capitique diadema imposuit. Exacto anno, diem functus est. Alexander deinde,

* eu, Gisel.

* qui fuit primus Simonis ethnarchæ. Ioseph. l. 13. c. 11.

I. Mac. 14.

* imo à regibus Alexandro & Demetrio.

† generi sui.

Iohannes Hyrcanus Pōtifex & princeps Iudæorū.

Aristobulus rex primus, & Pontif. Iudæorum.

deinde, filius [a] ejus, rex pariter & pontifex fuit: regnavit annos VII & viginti. in cujus actibus * nihil, præter crudelitatem, memoria dignum reperi. Hic, cum Aristobolum & Hyrcanum parvos filios reliquisset, Solina [b] sive Alexandra uxor ejus regnum per novem annos tenuit. Post hujus obitum, fœda inter fratres de regno certamina. Ac primum Hyrcanus imperium obtinebat: mox ab Aristobulo fratre pulsus, confugit ad Pompeium: qui tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia & Ponto, victor omnium gentium, quas adierat, ultrorsum pergere, & vicina quęque Romano imperio adjungere cupiens, causas belli & materiam incendii quærebat. Igitur Hyrcanum libens excepit, ductuque ejus Iudæos aggreditur: urbe capta, atque arce, templo pepercit: Aristobolum victum [c] Romam mittit, Hyrcano jus pontificatus restituit: impositoque Iudæis stipendio, procuratorem eis Antipatrum quendam Ascalonitem præposuit. Hyrcanus quatuor & [d] triginta annos rerum potitus, dum adversum Parthos bella gerit, capitur. Tum Herodes alienigena, Antipatri Ascolonitæ filius, regnum Iudææ à Senatu & populo Romano petiit, accepitque. Hunc primum Iudæi externum regem cœperunt habere. Etenim jam adventante

Alexander rex & Pōtif. Iudęor.
a *frater.*
* *rebus gestis.*
b *Salina, est apud Euseb. Sed in Iosepho, Salomel. 13. c. 20.*
Alexandra regina.
Hyrcanus Rex Iud.
Ioseph. 14. cap. 24. Niceph. 1. c. 6. hist. eccl.
Aristobulus Rex Iud.
Pompeius Iudæos vincit. & Iudæa Provincia Roman.
c *vinctum, Sig. Cic. pro L. Flacco.*
Antipater Iudęæ procurator.
d *viginti, idem.*
Herodes, rex Iud.
Niceph. l. 1. c. 9. hist. ec.

 Christo,

Euseb.l.1. c.13.hist. ecclef. Christo, necesse erat, secundum vaticinia prophetarum, suis eos ducibus privari, ne quid ultra Christum expectarent.

Sub hoc Herode, anno imperii ejus tertio & xxx, CHRISTVS natus est, Sabino & Rufino [c] consulibus, VIII. Kalend. Ianuarias. Verum hæc, quæ Evangeliis ac deinceps Apostolorum actibus continentur, attingere non ausus, ne quid forma præcisi operis, rerum dignitatibus dimi-nueret, reliqua exequar. Herodes post nativitatem Domini regnavit annos IIII. Nam omne imperii ejus tempus VII & xxx anni fuerunt. Post quem Archelaus tetrarcha annis IX. Herodes ann. xx [f] & IIII.

Christus natus.

c *anno urbis* IↃCCL.

Evangelica historia Christi.

Idem lib. 1. *c.5.& 10.*

Archelaus Tetrarcha & Herodes Antipas.

f xxx. *Sig.*

Hoc regnante, anno regni octavo & decimo, DOMINVS crucifixus est, Fusio Gemino & Rebellio Gemino consulibus. A quo tempore usque in Stiliconem consulem, sunt anni [g] CCC XXII. Apostolorum actus Lucas edidit; usque in tempus quo Paulus Romam deductus est, Nerone imperante: qui non dicam regum, sed omnium hominum, & vel immanium bestiarum sordidissimus, dignus extitit, qui persecutionem in Christianos primus inciperet: nescio an & postremus [h] explerit. siquidem opinione multorum receptum sit, ipsum Antichristum venturum. Hujus vitia, ut plenius exponerem, res admonebat, nisi

Christus crucifix'.

g CCCXVII.

Idem.

Actus Apostolici.

Nero Imperator, ejusque scelera.

h *expleturus sit.*

Sub Nerone persecutio I. Christianorum.

nisi non esset hujus operis tam vasta ingredi: id tantum annotasse contentus sum, hunc per omnia fœdissima & crudelissima eo processisse, ut matrem [i] interficeret: post etiam Pythagoræ cuidam, in modum solennium conjugiorum nuberet, inditumque Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in fœminis non sine verecundia conspiciuntur, spectata. Reliqua vero ejus, incertum pigeat an pudeat magis disserere. Hic primus Christianum nomen tollere aggressus est: quippe semper inimica virtutibus vitia sunt, & optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Namque eo tempore divina apud urbem religio invaluerat, Petro ibi episcopatum gerente: & Paulo, posteaquam ab injusto præsulis * judicio Cæsarem appellaverat, Romam deducto. ad quem tum audiendum plures conveniebant: qui veritate intellecta, virtutibusque Apostolorum, quas tum crebro ediderant, permoti, ad cultum Dei sese conferebant. Etenim tum illustris illa adversus Simonem, Petri ac Pauli [k] congressio fuit. Qui cum magicis artibus, ut se Deum probaret, duobus suffultus dæmoniis * evolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus, delapsus in terram, populo inspectante disruptus est. Interea abun-

i etiam uxorem, Senecam præceptorem, & Lucanum.

Petrus ac Paulus Romæ. *Optatus lib. 2. in Parmen.*

** præsidis. Festum intelligit.*

Simon Magus Romæ. *Euseb. hist. Eccl. lib. 2. c. 13.*

k Etiam Paulo tribuunt à Seb.

** dæmonibus, Drus.*

abundante jam Christianorum multitudine, accidit ut Roma incendio conflagraret, Nerone apud Antium constituto. Sed opinio omnium invidiam incendii in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innovandæ urbis quæsisse. Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo jussum incendium putaretur. Igitur vertit invidiam in Christianos, actæque in innoxios crudelissimæ quæstiones: quin & novæ mortes excogitatæ, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flamma usti. Plerique in id reservati, ut cum defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hoc initio in Christianos sæviri cœptum. Post etiam datis * legibus religio vetabatur: palamque edictis propositis, Christianum esse non licebat. Tum Paulus ac Petrus capitis damnati: quorum uni cervix gladio desecta, Petrus in crucem sublatus est. Dum hæc Romæ geruntur, Iudæi, præsidis sui * Festi Flori injurias non ferentes, rebellare cœperunt. Adversus eos Vespasianus pro consulari imperio à Nerone missus, multis gravibusque præliis devictos, coëgit intra muros Hierosolymæ confugere. Interim vero jam etiam sibi pro conscientia scelerum invisus, humanis rebus eximitur: incertum * an ipse sibi mortem conscive-rit.

Tac. lib. 15.

Prima persequutio Christianorũ. Annus Christi LXVIII.

* *latis, Sig.*

Eusch. l. 2. c. 35. & 36. hist. Eccles.

Iudæorum rebellio.

* *Cestij, ex Ios.*

Niceph. 2. c. 35.

Neronis mors.

* *imo certissimum. Euseb.*

rit. Certe corpus illius interemptum. Unde creditur; etiam si se gladio ipse transfixerit, curato vulnere ejus servatus: secundum illud quod de eo scriptum est: Et plaga mortis ejus curata est; sub seculi fine mittendus, ut mysterium iniquitatis exerceat. Igitur post excessum Neronis, Galba imperium rapuit: mox Ottho, Galba interfecto, occupavit. Tunc Vitellius in * Gallias, fretus exercitibus quibus præerat, urbem ingressus, Othone interfecto, summam rerum usurpavit: quæ posteaquam ad Vespasianum delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reip. ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: &, ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Cæsarem facit; eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datum. Vespasianus Romam profectus, summo favore senatus & populi receptus, cum se Vitellius interfecisset, imperium confirmavit. Interea Iudæi obsidione clausi, quia nulla neque pacis neque deditionis copia dabatur, ad extremum fame interibant, passimq; viæ oppleri cadaveribus cœpere, victo jam officio humandi: quin omnia nefanda insuper ausi, ne humanis quidem corporibus pepercerunt, nisi quæ ejusmodi alimen-

Apoc.13.3. *August. de Civ. Dei lib. 20. c.19.*

Galba, Otho, Vitellius, Imperatores.

* *ex Galliis,* *Sig.*

Vespasianus Imp.

Ioseph. l.7. c.7. & 8. de bello Iud.

alimentis tabes præripuerat. Igitur defessis defensoribus irrupere Romani. Ac tum forte in diem Paschæ omnis ex agris aliisque Iudææ oppidis multitudo convenerat: nimirum ita Deo placitum, ut eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gens impia internecioni daretur. Pharisæi aliquantisper pro templo acerrime restiterunt: donec obstinatis ad mortem animis, ultro se subjectis ignibus intulerunt. Numerus peremptorum ad undecies centena millia refertur: capta vero c millia, ac venundata. Fertur Titus adhibito consilio * prius deliberasse, an templum tanti operis everteret. Etenim nonnullis videbatur, ædem sacratam, ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri: quæ servata modestiæ Romanæ testimonium, diruta perennem crudelitatis notam præberet. At contra alii, & Titus ipse, evertendum templum in primis censebant, quo plenius Iudæorum & Christianorum religio tolleretur. Quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem † tamen auctoribus profectas. Christianos ex Iudæis extitisse: radice sublata, stirpem facile perituram. Ita Dei nutu, accensis omnium animis, templum * dirutum, abhinc † annos trecentos triginta & unum. Atque hæc ultima templi eversio, & postrema Iudæorum captivitas, qua extorres patria,

Idem lib. eod. cap. 17. Vide & Orosium l. 7. c. 6.

Excidium Hierosolymorum.

* *ducum.*

ab iisdem, Sig.

* *Exustum.*
† *à consulatu Stiliconis.*

Templi eversio ann. Christi LXXI.

tria, per orbem terrarum diſperſi cernuntur, quotidie mundo teſtimonio ſunt, non ob aliud eos, quam ob illatas Chriſto impias manus, fuiſſe punitos. nam ſæpe alias cum propter peccata captivitatibus traderentur, nunquam tamen ultra ſeptuaginta annos ſervitutis pœnam pependerunt. Interjecto deinde tempore, Domitianus, Veſpaſiani filius, perſecutus eſt Chriſtianos. Quo tempore Ioannem Apoſtolum atque Evangeliſtam, in Pathmum inſulam relegavit: ubi ille arcanis ſibi myſteriis revelatis, librum ſacræ Apocalypſis (qui quidem à pleriſque * aut ſtulte aut impie non recipitur) conſcriptum edidit. Non multo deinde intervallo, tertia perſecutio per Trajanum fuit. qui cum tormentis & quæſtionibus nihil in Chriſtianis morte aut pœna dignum reperiſſet, ſæviri in eos ultra vetuit. Sub Hadriano deinde Iudæi rebellare * voluerunt, Syriam ac Palæſtinam diripere conati: miſſoque exercitu ſubacti ſunt. Qua tempeſtate Adrianus, exiſtimans, ſe Chriſtianam fidem loci injuria peremptorum, & in templo ac loco Dominicæ paſſionis dæmonum * ſimulacra conſtituit. Et quia Chriſtiani ex Iudæis potiſſimum putabantur (namq; tum Hieroſolymæ non niſi * ex circunciſione habebat Eccleſia † ſacerdotem) militum cohortem cuſto-

Prudent. in Apotheoſi.

Domitianus Imp.

Perſecutio Chriſt. ſecunda, an. xcı.

Euſeb. l. 3. eccl. hiſtor. c. 16. 17. & 18. ibid. c. 25. 32.

*Græcis.

Vid. Hier. ad Dard.

Niceph. l. 3. c. 16. & 17. hiſt. eccl.

Perſecutio Chriſtianorum tertia, ann. cııı.

*duce Barchocheba, qui poſt Barchozıba dictus.

Euſ. l. 4. c. 6 eccleſ. hiſt. Oroſ. lib. 7. cap. 13. Niceph. l. 3. c. 24.

* *Veneris. Sig.*

* *Iudæum.*

† *Epiſcopū.*

custodias in perpetuum agitare jussit, quæ Iudæos omnes Hierosolymæ aditu arceret. Quod quidem Christianæ fidei proficiebat: quia tum pene omnes Christum Deum, sub legis observatione credebant. Nimirum id Domino ordinante dispositum, ut legis servitus à libertate fidei atque Ecclesiæ tolleretur. Ita tum primum Marcus ex gentibus, apud Hierosolymam episcopus fuit. Quarta sub Adriano persecutio numeratur, quam tamen postea exerceri prohibuit: injustum esse pronuncians, ut quisquam sine crimine reus constitueretur. Post Adrianum Antonino Pio imperante, pax Ecclesiis fuit. Sub Aurelio deinde Antonini filio, persecutio quinta agitata. Ac tum primum intra Gallias martyria visa, serius trans alpes Dei religione suscepta. Sexta deinde, Severo imperante, Christianorum vexatio fuit. Quo tempore [a] Leonidas, Origenis pater, sacrum in martyrio sanguinem fudit. Interjectis deinde annis VIII & [b] XXX, pax Christianis fuit: nisi quod medio tempore, Maximinus nonnullarum Ecclesiarum clericos vexavit. Mox Decio imperante, jam tum septima persecutione sævitum in Christianos. Inde Valerianus octavus sanctorum hostis fuit. Post eum, interjectis annis fere quinquaginta, Diocletiano & Maximiano imperanti-

Chron. Euseb.

Persecutio Christianorum quarta, anno CXX, &c.

Euseb. l. 8. c. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9.

Persecutio quinta, anno CLXVIII.

Persecutio sexta, anno CC.

a *Leonide*, *Chron. Euseb.*

b *xx, Sig.*

Persecutio septima, anno CCLI.

Persecutio octava, anno CCLVIII.

rantibus, acerbissima persecutio exorta, quæ per x continuos annos plebem Dei depopulata est. qua tempestate omnis fere sacro martyrum cruore orbis infectus est: quippe certatim gloriosa in certamina ruebatur, multoque avidius tum martyria gloriosis mortibus quærebantur, quam nunc episcopatus pravis ambitionibus appetuntur. Nullis unquam magis bellis mundus exhaustus est: neq; majore unquam triumpho vicimus, quam cum decem annorum stragibus vinci non potuimus. Extant etiam mandatæ literis præclaræ ejus temporis martyrum passiones: quas connectendas non putavi, ne modum operis excederem. Sed finis persecutionis illius fuit, abhinc * annos IX & LXXX, à quo tempore Christiani imperatores esse cœperunt. Namque tum Constantinus rerum potiebatur, qui primus omnium Romanorum principum Christianus fuit. Sane tum Licinius, quia adversum Constantinum de imperio certavit, milites suos litare præceperat: abnuentes, militia rejiciebat. Sed id inter persecutiones non computatur: adeo res levioris negotii fuit, quam ut ad Ecclesiarum vulnera perveniret. Exinde tranquillis rebus pace perfruimur: neque ulterius persecutionem fore credimus, nisi eam quam sub fine jam seculi Antichristus

exer-

Persecutio nona, anno CCCIII.

De Ambitione Episcoporum

Ammianus lib. 27.

* *sc. à Stiliconis consulatu.*

Constantinus Imperatorũ primus Christianus, anno CCCVII.

cipio obsistentibus Iudæis potuerat consecrari, & postea dirutæ civitatis oppressa ruderibus, non nisi tam fideliter requirenti meruit ostendi. Igitur Helena primum de loco passionis certior facta, admota militari manu, atque omnium provincialium multitudine in studia reginæ certantium, effodi terram, & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari jubet: mox precium fidei & laboris tres pariter cruces, sic ut olim Domino ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur. Hic vero major dignoscendi patibuli, in quo Dominus pependerat, difficultas omnium animos mentesque turbaverat, ne errore mortalium forsitan pro cruce Domini latronis patibulum consecrarent. Capiunt * deinde consilium, ut aliquem recens mortuum crucibus admoverent. Nec mora, quasi Dei nutu funeris *extincti solennibus exequiis deferebatur, concursuque omnium feretro corpus eripitur. Duabus prius frustra crucibus admotis, ubi Christi patibulo attactum est, dictu mirabile, trepidantibus cunctis, funus excussum, & inter spectatores suos astitit: Crux reperta, dignoque ambitu consecrata.

His per Helenam gestis, principe Christiano libertatem atq; exemplū fidei mundus acceperat: sed longe atrocius pericu-

Paullinus ad Severum nostrum, epist. 11.

Ruf. c. 8. hist. eccl. Niceph. l. 8. cap. 29. Simeon Metaph. in vita Helenæ. Cassiod. l. 2. Tripartit. hist. Theod. l. 1. eccles. hist. cap. 10.

** Nihil tale Ambrosius, qui ex titulo rei veritatem deprehēsam dicit: ac subjicit: Invenit ergo Titulum, regem adoravit, non signum utique, quia hic Gentilis est error, & error impiorum; sed adoravit eū qui pependit in signo.*

**funus. Sig.*

Arrianorum hęresis. lum cunctis Ecclesiis illa pace generatum. namque tum hæresis Arrii prorupit, totumque orbem invecto errore turbaverat. Duo Arrii: unus, author hæresis: alter, quē Constantia Cōstantino commendavit. *Socr.* Etenim duobus Arriis, acerrimis perfidiæ huius autoribus, Imperator etiam depravatur: dumque sibi religionis officium videtur implere, vim persecutionis exercuit: actique in exilium episcopi, sævitum in clericos, animadversum in laicos, qui se ab Arrianorum communione secreverant. *Epiph. contra Arrian.* Quæ autem Arriani prædicabant, erant hujuscemodi: patrem Domini instituendi orbis caussa genuisse filium: eo * pro potestate sui ex nihilo, in substantiam novam atque alteram, factum Dominum novum, alterumque: fuisse autem tempus, quo filius non fuisset. Igitur hujus mali causa Synodus apud Nicæam ex toto orbe contrahitur, ccc siquidem & duodeviginti Episcopis congregatis, fides plena conscribitur: hæresis Arriana damnatur, Imperator decretum Episcopale complectitur. Arriani nihil contra sanam fidem retractare ausi, se quoque tanquam acquiescentes, nec aliud sentientes, Ecclesiis miscuerunt: manebat tamen in pectoribus eorum insitum, in catholicos viros odium: & adversus quos de fide disceptare non poterant, eos subornatis accusatoribus, fictisque criminibus appetebant. Itaque primum Athanasium Alexan-

** eo, id est, eam ob caussam, Gisel.*

Synodus Nicæna, an. cccxxv.

Athanasius.

Alexandriæ episcopum, jurisconsultum, qui apud Nicęnam synodum Diaconus adfuerat, aggrediuntur, absentemque condemnant. Etenim ad crimina, quæ falsi testes congesserant, aggregabant, quod Marcellum atque Photinum, hæreticos sacerdotes, Synodi judicio condemnatos, pravo studio recepisset. Sed de Photino dubium non erat, merito fuisse damnatum: in Marcello nihil tum damnatione dignum repertum videbatur, maximeque ei studium partium innocentium accesserat, quod eosdem illos judices, à quibus fuerat condemnatus, hæreticos esse nemo dubitabat. Cæterum Arriani non hos potius, quam Athanasium, removere cupiebant. Itaque Imperatorem eo usque compellunt, ut Athanasius exulatum ad Gallias mitteretur. Mox in Ægypto octuaginta episcopi congregati, Athanasium injustè condemnatum esse pronunciant. Res ad Cōstantinum * refertur. jubet ex toto orbe apud Sardycam episcopos congregari: atque omne judicium, quo Athanasius damnatus fuerat, retractari. Inter hæc Constantinus moritur: Synodus congregata jam Constantino * Imperatore, Athanasium absolvit: Marcellus quoque episcopatui redditur. Nam de Photino episcopo Syrmiensi non est rescissa

Synodus Antiochena, anno CCCXLI, & an. CCCXLV.

Socrat. l. 3 c. 8. hist. Trip. Theod. l. 1. c. 30. hist. eccl. anno CCCXLVIII.

Orthodoxa Sardicensis. Synod.

* *Id ratio temporis non fert. obijt Const. CCCXXXVII. Sard. Syn. fuit habita CCCXLVII.*

* *factū sub Constantio.* Constantius.

Socrat. l. 5. c. 8. Epiph. l. 3. tom. 1. contr. Phot.

ſententia, quia etiam noſtrorum judicio hæreticus probabatur. Et tamen hoc ipſum Marcellum gravabat, quia Photinus auditor ejus fuiſſe in adoleſcentia videbatur.

Photinus.

Veruntamen ad Athanaſii abſolutionem etiam illud acceſſerat, quod Vrſatius & Valens, principes Arrianorum, cum poſt Synodum Sardicenſem viderentur à communione ſecreti, coram poſiti, à Iulio Romanę urbis epiſcopo veniam popoſcerunt, quod innoxium condemnaſſent: meritoque eum ſententia concilii Sardicenſis abſolutum profeſſi ſunt. Interjecto deinde tempore Athanaſius, cum Marcellum parum ſanæ fidei eſſe penitus comperiſſet, à communione ſuſpendit. habuitque ille hanc verecundiam, ut tanti viri judicio notatus, ſponte concederet. Cæterum antea innocens, poſtea depravatus, videri poterat jam tum nocens fuiſſe, cum de eo fuerat judicatum. Nacti ergo Arriani iſtiuſmodi occaſionem, conſpirant penitus Sardicenſis Synodi decreta * ſubvertere. Etenim eis color quidam ſuppetere videbatur, quod tam injuſte fuiſſet pro Athanaſio judicatum, quam Marcellus fuerat abſolutus, qui nunc etiam Athanaſii judicio hæreticus eſſe probaretur. Namque Marcellus Sabellianæ hæreſis aſſertor extiterat: Photinus vero novam hæreſim

Trip. hiſt. l. 4. c. 34.

** ſc. in Synodo Syrmienſi Arrianor.*

Photini error.

jam

jam antè protulerat, à Sabellio quidem in unione dissentiens, sed initium Christi ex Maria prædicabat. Igitur Arriani astuto consilio miscent innoxium criminosis, damnationemque Photini & Marcelli & Athanasii eadem sententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorum animos præstruentes, ut non putarentur de Athanasio perperam judicasse, qui de Marcello atque Photino vera sensissent. Veruntamen ea tempestate Arriani perfidiam suam occultabant, non ausi palam erroris sui dogmata prædicare: catholicos se gerebant, nihil sibi prius agendum rati, quam ut Athanasium Ecclesia submoverent, qui semper eis velut murus obstiterat: quo remoto, reliquos in libidinem suam cessuros sperabant. Sed pars Episcoporum quæ Arrium sequebatur, damnationem Athanasii cupitam accepit: pars coacti metu & factione, in studia partium concesserant. pauci, quibus fides chara, & veritas potior erat, injustum judicium non receperunt: inter quos Paulinus, episcopus Treverorum, oblata sibi epistola ita subscripsisse traditur, se in Photini atque Marcelli damnationem præbere consensum, de Athanasio non * probare. Tum vero Arriani, ubi doli* parum processerant, vi agere decernunt. Nam quod-

Epiph. lib. 3. tom. 1. cont. Marcel.

Conspiratio Arrianorum in Athanasium.

* *præbere, Gis.*

* *doli mali, Drus.*

quodlibet audere atque agere facile erat, regis * amicitia ſubnixis, quem ſibi pravis adulationibus devinxerant. Quinetiam ex conſenſione multorum inexpugnabiles erant. nam omnes ferè duarum Pannoniarum Epiſcopi, multique Orientalium, ac tota Aſia in perfidia eorum conjuraverant. Sed principes mali iſtius habebantur, à Singiduno Vrſatius, Valens à Murſia, ab Heraclia Theodorus, Stephanus Antiochenus, Acatius à Cæſarea, Menophanes Epheſo, Georgius Laodicea, Narciſſus à * Neapoli. Hi ita Palatium occupaverant, ut nihil ſine eorum nutu ageret Imperator: obnoxius quidem omnibus, ſed præcipue Valenti deditus. Nam eo tempore, quo apud Morſam * contra Magnentium armis certatum, Conſtantius deſcendere in conſpectum pugnæ non auſus, in baſilica martyrum extra oppidum ſita, Valente tum ejus loci epiſcopo in ſolatium aſſumpto, diverſatus eſt. Cæterum Valens callidè per ſuos diſpoſuerat, ut quis prælii fuiſſet eventus, primus cognoſceret: vel gratiam regis captãs, ſi prior bonum nuncium detuliſſet: vel vitæ conſulens, ante capturus fugiendi ſpacium, ſi quid contra accidiſſet. Itaque paucis, qui circa regem erant, metu trepidis, Imperatore anxio, primus nunçiat hoſtes fugere. Cum ille indicem ipſum intromitti poſceret,

Constantii Arrianis addictissimi.

Principes Arrianorum. *Sozom. l. 5. hist. Tripart. cap. 14.*

* *Neronspoli, Sig.*

* *alias, Murſan.* Conſtantius Imperator, ann. Chriſti CCCLIII.

poſceret, Valens ut reverentiam ſui adderet, angelum ſibi fuiſſe nuncium reſpondit. Facilis ad credendum Imperator, palam poſtea dicere eſt ſolitus, ſe Valentis meritis, non virtute exercitus viciſſe. Ab hoc initio illecti principis, extulere animos Arriani, poteſtate regis uſuri, ubi autoritate ſua parum valuiſſent. Igitur cum ſententiam eorum, quam de Athanaſio dederant, noſtri non reciperent, edictum ab imperatore proponitur, ut qui in damnationem Athanaſii non ſubſcriberent, in exilium pellerentur. Cæterum à noſtris tum apud Arelatum ac Buteras oppida Galliarum, epiſcoporum concilia fuere. Petebatur, ut priuſquam in Athanaſium ſubſcribere cogerentur, de fide potius diſceptarent: nec tum demum de re cognoſcendum, cum de perſona judicium conſtitiſſet. Sed Valens, ſociique ejus, prius Athanaſii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non auſi. Ab hoc partium conflictu agitur in exilium Paulinus. Interea Mediolanum convenitur, ubi tum aderat Imperator. eadem illa contentio nihil invicem relaxabat. Tum Euſebius * Vercellenſium, & Lucifer, à † Caranalis Sardiniæ epiſcopi relegati. Cæterum DionyſiusMediolanenſium ſacerdos, in Athanaſii damnationem ſe conſentire ſubſcripſit, dummodo de fide

Conciliū Arelatēſe & Buterenſe Arrianum.

Annus CCCLIV.

* *Vercellenſis: & mox.* † *Caralēſis, Galeſ. Caralis, fortè, Giſ.*

Soz. hiſt. Tripart. l. 5. c. 15. & 16.

 inter

Rufin. hist. eccl. l. 10. c. 20.

inter episcopos quæreretur. Sed Valens & Ursatius, cæterique, metu plebis, quæ catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni pravitate refertam: eo nimirum consilio, ut si ea æquis auribus populus recepisset, publica authoritate cupita proferrent. Sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in rege, & ipsa venialis: quia etiam tum catechumenus, sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia epistolam, populus aversatur. Dionysius, quia non esset assensus, urbe pellitur: statimque ejus in locum episcopus † subrogatur. Liberius quoque urbis Romæ, & Hilarius Pictavorum episcopus, dantur exilio. Rhodanium quoque, & * Dosanum antistitem (qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarii societate non cesserat) Arrianis eadem conditio implicuit: cum tamen homines parati essent Athanasium à communione suspendere, modo ut de fide inter Episcopos quæreretur. Sed Arrianis optimum visum, præstantissimos viros à certamine submovere. Ita pulsi in exilium, quos supra memoravimus, abhinc annos quinque & quadraginta, Arbitione & Lol-

Proscriptio episcoporum ab Arrianis. *Hist. tripar. l. 5. cap 17.*

† *scil. Auxentius episcopus, Sig.*

* *Hosium, Sig. Tholosanum, Theod. Canterus.*

Annus Christi CCCLV.

Lolliano consulibus. Sed Liberius paulo post * urbi redditur, ob seditiones Romanas. Cæterum exules satis constat totius orbis studiis celebratos, pecuniasque eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis catholicæ ex omnibus fere provinciis frequentatos. Interea Arriani non occulte, ut antea, sed palam ac publice hæresis piacula prædicabant: quinetiam Synodum Nicænam pro se interpretantes, quam unius literæ adjectione corruperant, caliginem quandam injecerant veritati. Nam ubi ὁμοούσιον erat scriptum, quod unius est substantiæ: illi ὁμοιούσιον, quod est similis substantiæ, scriptum esse dicebant: concedentes similitudinem, dum adimerent unitatem: quia multum ab unitate similitudo distaret. ut, verbi gratia, pictura humani corporis esset homini similis, nec tamen haberet hominis * veritatem. Sed quidam ex his ultra processerant, Anomœousiam, id est, dissimilem substantiam confirmantes. Eoque his certaminibus processum, ut istiusmodi piaculis orbis terrarum implicaretur. Nam Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens & Ursatius, cæterique quorum nomina edidimus, infecerant. Gallias nostras Saturninus Arelatensium episcopus, homo impotens & factiosus,

Secundo exilij anno, exorato ab uxoribus Romanorum Constantio.

Theodoretus lib. 2. c. 17.

Annus CCCLVII.

Conc. Nicæni depravatio.

* *unitatem*, *Sigon.*

Arrianorum antesignani.

Socr. l. 5. c. 9 Trip. hist. Isidor. de viris illustribus.

premebat. Osium quoque ab Hispania in eandem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eo mirum atque incredibile videtur, quia omni ferè ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, & Nicena Synodus auctore illo confecta habebatur: nisi fatiscente ævo (etenim major centenario fuit, ut sanctus Hilarius in epistolis refert) deliraverit. quibus rebus perturbato orbe terrarum, & morbo quodam Ecclesiis languentibus, segnior quidem, sed non minus gravis cura Principem exercebat: quod licet Arriani, quibus favebat, superiores viderentur, necdum tamen de fide inter Episcopos conveniret. Igitur apud Ariminum, urbem Italiæ, Synodum congregari jubet: idque Tauro præfecto imperat, ut collectos in unum non antè dimitteret, quam in unam fidem consentirent: promisso eidem Consulatu, si rem effectui tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Aphricam, Hispanias, Galliasque magistris officialibus, acciti * numerative quadringenti & aliquanto amplius Occidentales Episcopi, Ariminum convenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare * Imperator præceperat. sed id nostris, id † est, Aquitanis, Gallis, ac Britannis indecens visum: repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt.

Ariminensis Synod. an. CCCLIX. *Trip. hist. l. 5. c. 16.*

* *ita Gales. Prius erat, aut macti, quod tuetur Faber Semestr. l. 3. cap. 12.*

* *dari, Sig.*

† *Glossema hominis imperiti, idem.*

luerunt. Tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam à cæteris collationem respuissent: sanctius putantes fiscum gravare, quam singulos. Hoc ego Gavidium episcopum nostrum, quasi obtrectantem referre solitum audivi. sed longe aliter senserim: laudique attribuo episcopis, tam pauperes fuisse, ut nihil proprium haberent, neq; ab aliis potius quam fisco sumerent, ubi neminem gravabant, ita * in utriusque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignum traditur. Sed redeo ad ordinem. Posteaquam omneis, ut supra dictum, in unum collecti sunt, fit partium secessio. Ecclesiam nostri obtinent, Arriani * tam † Edentum de industria vacantem, orationis loco capiunt: sed hi non amplius quam octoginta. Reliqui nostrarum partium erant. Igitur frequentibus conciliis nihil actum, nostris in fide manentibus, illis de perfidia non cedentibus. Ad postremum placuit, decem legatos mitti ad Imperatorem, ut quæ essent partium fides & sententia cognosceret, sciretque pacem cum hæreticis esse non posse. Idem Arriani faciunt, mittuntque numero pari legatos, qui adversum nostros coram Imperatore confligerent. sed ex parte nostrorum leguntur homines adolescentes, parum docti, & parum

Divitiæ episcoporum eo seculo.

*vita, Sig. ita in utreisq;, Fab.

*ademtum, Gis. † alij, jam alij, tamen.

Hist. Trip. l.5.c.10.

parum cauti. ab Arrianis autem missi, senes, callidi, & ingenio valentes, veterno perfidiæ imbuti, qui apud regem facile superiores extiterunt. Sed nostris mandatum, ne quo modo cum Arrianis communionem inirent, omniaque integra Synodo reservarent. Interim in oriente exemplo occidentalium, Imperator jubet cunctos fere Episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari. Qua tempestate Hilarius, quartum jam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos episcopos, per vicarium ac præsidem data* vectionis copia, adesse compellitur: cum tamen nihil de eo specialiter mandasset Imperator, judices tantum generalem jussionem sequuti, qua omnes episcopos ad concilium cogere jubebantur, hunc quoque inter reliquos * volentes † miscere, ut ego conjicio: Dei nutu ita gestum, ut vir divinarum rerum instructissimus, cum de fide disceptandum erat, interesset. Is ubi Seleuciam venit, magno cũ favore exceptus, omnium in se animos & studia converterat. ac primum quæsitum ab eo, quæ esset Gallorum fides: quia tum Arrianis prava de nobis vulgantibus, suspecti ab Orientalibus habebamur, trionymam solitarii Dei unionem secundũ Sabellium credidisse. sed exposita fide sua, juxta ea quæ Nicææ erant à patri-

Orthodoxa Synodus Seleuciana in Oriente anno eodem. *Socr. l. 5. c. 34. Trip. hist.*

**id est. tuti itineris fide, sive libello publico liberi itineris.*

Annus Christi CCCLIX.

** volentem, Sig.*
† miscuere, Gis.

patribus conſcripta, Occidentalibus perhibuit teſtimonium. Ita abſolutis omnium animis, intra conſcientiam communionis, nec non etiam in ſocietatem receptus, concilioque aſcitus eſt. Agi deinde cœptum: repertique pravæ hæreſis auctores, atque ab Eccleſiæ corpore avulſi. In eo numero fuere, Georgius ab Alexandria, Acatius, Eudoxius, Vranius, Leontius*, Theodoſius, Evagrius, Theodulus. Sed confecta Synodo, decreta ad Imperatorem legatio, quæ geſta inſinuaret. damnati quoque ad regem profecti, ſatis freti ſociorum viribus, & Principis ſocietate. Interea legatos Ariminenſis concilii ex parte noſtrorum compellit Imperator, uniri hæreticorum communioni: eiſdemque conſcriptam ab improbis fidem tradit, verbis fallentibus involutam, quę Catholicam diſciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque Vſiæ verbum tanquam ambiguum, & temere à patribus uſurpatum, neque ex authoritate ſcripturarum profectum, ſub ſpecie falſę rationis abolebat, ne unius cum patre ſubſtantiæ filius crederetur. Eadem fides ſimilem patri filium fatebatur. ſed interius aderat fraus parata, ut eſſet ſimilis, non eſſet æqualis. Ita dimiſſis legatis, præfecto mandatum, ut Synodum non ante laxaret, quam conſcriptæ fidei conſentire ſe omnes

Socr. Trip. hiſt. lib. 5. c. 34. & ſeq.

*Leontinus, Galeſ.

Reditus ad Concilium Ariminenſe.

ſubſcriptionibus profiterentur. Ac, ſi qui pertinacius obſiſterent, dummodo is numerus intra quindecim eſſet, in exilium pellerentur. Sed regreſſis legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata communio. Enimvero compertis quæ decreta erant, major rerum & conſiliorum perturbatio: dein paulatim plerique noſtrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio peregrinationis evicti, dedere ſe adverſariis, jam poſt reditum legatorum ſuperioribus, & Eccleſiam noſtris inde detruſis obtinentibus, factaque ſemel inclinatione animorum, catervatim in partem alteram conceſſum: donec ad viginti uſque noſtrorum numerus imminutus eſt. Sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant. conſtantiſſimuſque inter eos habebatur, noſter * Fægadius, & Servatio Tungrorum epiſcopus. hos, quia minis & terriculis non ceſſerant, Taurus precibus aggreditur, ac lachrymans obteſtatur, mitiora uti conſulerent. clauſos intra unam urbem epiſcopos jam ſeptimum menſem agere: injuria hyemis & inopia confectis, nullam ſpem reverſionis dari. quis tandem eſſet finis? ſequerentur plurium exemplum, auctoritatem ſaltem ex numero ſumerent. Etenim vero Fægadius paratum ſe exilio, atque ad omne ſupplicium, in quod depoſceretur, profiteri: ſe ab

** epiſcopus Aginenſis, quem alij Fœbadium appellant, & melius.*

ab Arrianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti, ubi parum ad pacem * proficiebant, paulatim & ipſe infractior, ad extremum propoſita conditione evincitur. Namque Valens & Vrſatius affirmantes, præſentem fidem Catholica ratione conceptam, ab Orientalibus Imperatore auctore prolatam, cum piaculo repudiari, * ut quis diſcordiarum finis foret, ſi quæ orientalibus placuiſſet, occidentalibus diſpliceret? Poſtremo ſi quid minus plene præſenti fide editum videretur, ipſi adderent, quæ addenda putarent: præbituros ſe, in his quæ eſſent adjecta, conſenſum. Favorabilis profeſſio pronis omnium animis excepta, nec ultra noſtri repugnare auſi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Dein conceptæ à Fægadio & Servatione profeſſiones edi cœpere: in quis primum damnatur Arrius, totaque ejus perfidia: cæterum * non etiam patri æqualis, & ſine initio, ſine tempore Dei filius pronunciatur. Tum Valens tanquam noſtros adjuvans, ſubjecit ſententiam, cui inerat occultus dolus: filium Dei non eſſe creaturam ſicut cæteras creaturas. fefellitque audientes fraus profeſſionis. Etenim his verbis, quibus ſimilis eſſe cæteris creaturis filius negabatur, creatura tamen, potior tantum

*proficiebat. Sig.

*aequi, Sig.

Arrianorū de Occidentalibus victoria.

* lege, quod.

tum cæteris, pronunciabatur. Ita neutra pars viciſſe ſe penitus, aut victam putare poterat: quia fides ipſa pro Arrianis, profeſſiones vero poſtea adjectæ pro noſtris erant: præter illam quam Valens ſubjunxerat, quæ tum non intellecta, ſero demum animadverſa eſt. Hoc vero modo concilium dimiſſum, bono initio, fœdo exitu eſt conſummatum. Igitur Arriani rebus nimium proſpere & ſecundum vota fluentibus, Conſtantinopolim ad Imperatorem concurrunt: ibi repertos Seleucienſis Synodi legatos, vi regia compellunt, exemplo Occidentalium, pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes injurioſa cuſtodia ac fame vexati, captivam conſcientiam dedere. Multi conſtantius retinentes, adempto Epiſcopatu in exilium detruſi, atque in eorum locum alii dati. Ita optimis ſacerdotibus aut metu territis, aut exilio deductis, perfidiæ paucorum cuncti conceſſerant. Aderat ibi tum Hilarius, à Seleucia legatos ſecutus, nullis certis de ſe mandatis operiens Imperatoris voluntatem, ſi forſitan redire ad exilium juberetur. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Occidentalibus deceptis, Orientales per ſcelus vinci: tribus libellis publice datis audientiam regis popoſcit, ut de fide coram adverſariis diſceptaret. Id vero Arriani maximopere

Sozom. l. 5, c. 35. Trip. hiſt.

Ibid. c. 36. & 37.

mopere abnuere. Postremo quasi discordię seminarium & perturbator Orientis, redire ad Gallias jubetur, absq; exilii indulgentia. Verum ubi permensus est orbem pene terrarum, malo perfidiæ infectum, dubius animi; & magna curarum mole æstuans, cum plerisque videretur non incuridam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum recepissent, optimum factu arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam frequentibus intra Gallias conciliis, atque omnibus fere epistolis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebat sanis cōsiliis Saturninus Arelatensium episcopus, vir sanè pessimus, & ingenio malo, pravoq;. Verū etiam pręter hęresis infamiam, multis atq; infandis criminibus convictus, Ecclesia ejectus est. Ita partium vires amisso duce infractæ. Paternus etiam à Petrocoris æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, sacerdotio pulsus, cæteris venia data. Illud apud omnes constitit, unius Hilarii beneficio Gallias nostras piaculo hęresis liberatas. Cæterum Lucifer tum Antiochię longe diversa sententia fuit. Nam in tantum eos qui Arimini fuerant condemnavit, ut se etiam ab eorum communione secreverit, qui eos sub satisfactione vel pœnitētia recepissent.

Orbis terrarum fere Arrianus, quod & deplorat Hieronymus.

Hist. Tripi l. 6. c. 14.

Lucifer, & ejus schisma.

Id recte, an perperam constituerit, dicere non ausim. Paulinus & Rhodanius in Phrygia defuncti. Hilarius sexto anno, postquam redierat, in patria obiit.

Nihil de his, quæ sub Iuliano & Ioviniano, Valentiniano & Valente, acciderunt Ecclesiæ, commemorat.

Gnosticorum hæresis, seu Priscillianistarum.

Sequuntur tempora ætatis nostræ gravia & periculosa, quibus non usitato malo pollutæ Ecclesiæ, & perturbata omnia. Namq; cum primum infamis illa Gnosticorum hæresis intra Hispanias deprehensa, superstitio exitiabilis arcanis occultata secretis. Origo istius mali, oriens ab Ægyptiis. Sed quibus ibi initiis coaluerit, haud facile est disserere. Primus eam intra Hispanias Marcus intulit, Ægypto profectus, Memphis *ortus. hujus auditores fuere, Agape quædam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidius. Ab his Priscillianus est institutus, familia nobilis, prædives opibus, acer, inquies, facundus, multa lectione eruditus, disserendi ac disputandi promptissimus. Fœlix profecto, si non pravo studio corrupisset optimum ingenium; prorsus multa in eo animi & corporis bona cerneres. vigilare multum, famem ac sitim ferre poterat, habendi minime cupidus, utendi parcissimus. Sed idem vanissimus, & plus justo inflatior profanarum rerum scientia: quin & magicas artes ab adolescentia eum exercuisse creditũ est. Is ubi doctrinam exitiabilem aggressus est, multos nobilium, pluresq; populares auto-

**Memphi, Gelas.*

Priscillianus.

Leo Papa ep. 93. ad Tur.

ritate persuadendi & arte blandiendi allicuit in societatem. Ad hoc mulieres novarum rerum cupidæ, fluxa fide, & ad omnia curioso ingenio, catervatim ad eum confluebant. Quippe humilitatis speciem ore & habitu prętendens, honorem sui & reverentiam cunctis injecerat. Iamq; paulatim perfidiæ istius tabes, pleraq; Hispaniæ pervaserat: quin & nonnulli episcoporum depravati, inter quos Instantius & Salvianus, Priscillianum non solum consensione, sed sub quadã etiam conjuratione susceperant. Quo *Adyginus episcopus Cordubensis ex vicino agens comperto, ad Idatium *emeritæ †ætatis sacerdotem refert. Is vero sine modo, & ultra quam oportuit, Instantium sociosq; ejus lacessens, facem quandam nascenti incendio subdidit: ut exasperaverit malos potius, quam cõpresserit. Igitur post multa inter eos, & digna memoratu certamina, apud Cæsaraugustam Synodus congregatur: cui tum etiam Aquitani Episcopi interfuere. Verum hæretici committere se judicio non ausi, in absentes tum lata sententia, damnatique Instantius & Salvianus *episcopus, Helpedius & Priscillianus laici. Additum etiam, ut si quis damnatos in cõmunionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promendam. Atque id Ithacio Sossubensi episcopo negocium datum, ut

Hyginus, Sig. *Emerita. † civitatis, Sig.*

Synodus Cæsaraugustana.

Episcopi, forte.

decretum Episcoporum in omnium notitiam deferret, maximeque Iginum * extra communionem faceret: qui cum primus omnium insectari palam hæreticos cœpisset, postea turpiter depravatus, in communionem eos recepisset. Interim Instantius & Salvianus damnati judicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium, una secum Cæsaraugustana Synodo notatum, ad confirmandas vires suas Episcopum in Labilensi * oppido constituunt: rati nimirum, si hominē acrem & callidum sacerdotali auctoritate armassent, tutiores fore sese. Tum vero Idacius atque Ithacius acrius instare, arbitrantes posse inter initia malum comprimi: sed parum sanis cōsiliis, seculares judices adeunt, ut eorum decretis atque executionibus hæretici urbibus pellerentur. Igitur post multa & fœda Idacio supplicante, elicitur à Gratiano tum Imperatore rescriptum, quo universi hæretici excedere non Ecclesiis tātum aut urbibus, sed extra omnes terras propelli jubebantur. Quo comperto, Gnostici diffisi rebus suis, nō ausi judicio certare, sponte cessere, qui Episcopi videbantur: cæteros metus dispersit. At tum Instantius, Salvianus & Priscillianus Romam profecti, ut apud Damasum urbis ea tempestate episcopum objecta purgarent. Sed iter eis præter interio-

* Hyginum, forte.

* Abulensi, leg.

Gratianus Imperat.

interiorem Aquitaniam fuit: ubi tum ab imperitis magnifice ſuſcepti, ſparſere perfidiæ ſemina. maximeq; Eluſanam* plebem, *Eluſo inſi-
ſane tum bonam & religioni ſtudentem, nibus Nitio-
pravis prædicationibus pervertere. à Bur- brigũ urbs:
digala per Delphinũ repulſi, tamen in agro unde Eluſanus.
Euchrociæ aliquantiſper morati, infecere nonnullos ſuis erroribus. Inde iter cœptum ingreſſi, turpi ſanè pudibundoq; comitatu, cum uxoribus atque alienis etiam fœminis, in quis erat *Euchrocia, ac filia ejus Procu- *uxor Del-
la: de qua fuit in ſermone hominum, Priſ- phidij rhe-
cilliani ſtupro gravidam, partum ſibi gra- toris.
minibus abegiſſe. Hi ubi Romam pervenere, Damaſo ſe purgare cupientes, ne in conſpectum quidem ejus admiſſi ſunt. Regreſſi Mediolanum, æque averſantem ſibi Ambroſium repererunt. Tum vertere conſilia, ut quia duobus Epiſcopis, quorum ea tempeſtate ſumma authoritas erat, non illuſerant, largiendo & ambiendo ab Imperatore cupita extorquerent. ita corrupto Macedonio, cum*Magiſtro officiorũ, reſcrip- *tum, forte.
tum eliciunt, quo calcatis quę prius decreta erant, reſtitui Eccleſiis jubebantur. Hoc freti Inſtantius & Priſcillianus, repetivere Hiſpanias. Nam Salvianus in urbe obierat: ac tum ſine ullo certamine Eccleſias, quibus præfuerant, recepere. Verum Trachio * ad * Ithacio,
reſiſtendũ non animus, ſed facultas defuit: forte.

quia hæretici corrupto Volventio proconsule, vires suas confirmaverant. Quinetiam Ithacius, ab his quasi perturbator Ecclesiarum reus postulatus, jussusque per atrocem executionem deduci, trepidus profugit ad Gallias: ibi Gregorium præfectū adiit. Qui compertis quæ gesta erant, rapi ad se turbarum authores jubet, ac de omnibus ad Imperatorem refert, ut hæreticis viam ambiendi præcluderet. Sed id frustra fuit: quia per libidinem & potentiam paucorū, cuncta ibi venalia erant. Igitur hæretici suis artibus grandi pecunia Macedonio data, obtinent, ut Imperiali autoritate præfecto erepta cognitio, Hispaniarū vicario *. Nam jam proconsulem habere desierant: missiq; à Magistro officiales, qui Ithacium tum in Treveris agentem ad Hispanias retraherent. Quos ille callidè frustratur: ac postea per Pritannium episcopum defessus, illusit. Iam rumor incesserat Clementem Maximū intra Britannias sumpsisse imperiū, ac brevi in Gallias erupturum. Ita tum Ithacius statuit, licet rebus dubiis, novi Imperatoris adventum expectare: interim sibi nihil agitandum. Igitur ubi Maximus oppidum Treverorum victor ingressus est, ingerit preces plenas in Priscillianum ac socios ejus invidiæ atq; criminum. Quibus permotus Imperator, datis ad prefectum Galliarum atq; ad

* *Deest aliquid.*

Maximus Imperator Galliarū.

ad vicarium Hiſpaniarum literis, omnes omnino quos labes illa involverat, deduci ad Synodum Burdegalenſem jubet. Ita deducti Inſtantius & Priſcillianus: quorum Inſtantius prior juſſus cauſam dicere, poſtquam ſe parum expurgabat, indignus eſſe epiſcopatu pronunciatus eſt. Priſcillianus verò, ne ab epiſcopis audiretur, ad Principē provocavit. permiſſumq; id noſtrorum inconſtantia, quia aut ſententiā in refragantē ferre debuerant, aut ſibiipſi ſuſpecti habebantur, aliis epiſtolis audientiam reſervare, non cauſam Imperatori de tam manifeſtis criminibus permittere. Ita omnes, quos cauſa involverat, ad regem deducti. Secuti etiam accuſatores, Idacius & Ithacius epiſcopi: quorum ſtudium in expugnandis hæreticis non reprehenderem, ſi non ſtudio vincendi plus quam oportuit certaſſent. Ac mea quidem ſententia eſt, mihi tam reos quam accuſatores diſplicere. Certe Ithacium nihil penſi, nihil ſancti habuiſſe definio. Fuit enim audax, loquax, impudens, ſumptuoſus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic ſtultitiæ eo uſque proceſſerat, ut omnes etiam ſanctos viros, quibus aut ſtudium inerat lectionis, aut propoſitum erat certare jejuniis, tanquam Priſcilliani ſocios aut diſcipulos, in crimen arceſſeret. Auſus etiam miſer eſt, ea tempeſtate Mar-

Synodus Burdegalenſis adverſus Priſcil.

Ithacius accuſator.

*Turonensi. Videsis in vita Martini cap. 7. & Dial. 3. segm. 15.

tino episcopo *, viro planè Apostolis conferēdo, palam objectare hæresis infamiam. Namq; tum Martinus apud Treveros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret: Maximum orare, ut sanguine infœlicium abstineret: satis superq; sufficere, ut Episcopali sententia hæretici judicati Ecclesiis pellerentur: novum esse & inauditum nefas, ut causam Ecclesiæ judex sæculi judicaret. Deniq; quoad usque Martinus Treveris fuit, dilata cognitio est. & mox discessurus, egregia authoritate à Maximo elicuit sponsionem, nihil cruentum in reos cōstituendum. Sed postea Imperator per Magnum & Rufum episcopos depravatus, & à mitioribus consiliis deflexus, causam præfecto Euodio permisit, viro acri, & severo. Qui Priscillianum gemino judicio auditum, convictumque maleficii, nec diffidentem obscœnis se studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egisse conventus, nudumque orare solitum, nocentem pronunciavit, redegitq; in custodiam, donec ad principem referret. Gestis ad Palatium delatis, censuit Imperator, Priscillianū sociosq; ejus capitis damnari oportere. Cæterū Ithacius videns, quam invidiosum sibi apud Episcopos foret, si accusato etiam postremis rerum capitalium judiciis astitisset (etenim iterari judi-

judiciũ necesse erat) subtrahit se cognitioni, frustra calido jam scelere perfecto. At tum per Maximum accusator apponitur patricius quidam, fisci patronus. Ita eo insistente, Priscillianus capitis damnatus est, unaque cum eo Fœlicissimus & Armenius, qui nuper à Catholicis, clerici Priscillianum secuti, desciverant. Latronianus* quoq;, & Euchrocia, gladio perempti. Instantius, quem superius ab episcopis damnatum diximus, in Sylinam insulam, quæ ultra Britanniam sita est, deportatus. Itum deinde in reliquos sequentibus judiciis, damnatique Asarinus & Aurelius diaconus gladio. Tyberianus, ademptis bonis, in Sylinam insulam datus. Tertullus, Potamius, & Iohannes, tanquam viliores personæ, & digni misericordia, quia ante quæstionẽ se ac socios prodidissent, temporario exilio intra Gallias relegati. Hoc fere modo homines luce indignissimi, pessimo exemplo necati, aut exiliis multati: quod initio jure judiciorum & egregio *publico defensum, postea Ithacius in jurgiis solitus, ad postremum convictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & consiliis effecerat. solus tamen omnium episcopatu detrusus Nardacius, licet minus nocens, sponte se episcopatu abdicaverat. Sapienter id, & verecunde, nisi postea amissum locum repetere tentasset.

Hæretici à Maximo capitis damnati.

*Matronianus, leg. ex Hieron. de viris illustr.

Annus Christi CCCLXXXVII.

*i. bono & emolumento publico. Tacitus ita locutus est Annal. 3. Vide Semestr. Fabri l. 2. c. 12.

Cæterum Priſcilliano occiſo, non ſolum non repreſſa eſt hæreſis, quæ illo authore proruperat, ſed confirmata, latius propagata eſt. namq; ſectatores ejus, qui eum prius ut ſanctum honoraverant, poſtea ut martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hiſpanias relata, magniſque obſequiis celebrata eorum funera. Quin & jurare per Priſcillianum ſumma religio putabatur, ac inter noſtros perpetuum diſcordiarum bellum exarſerat: quod jam per quindecim annos fœdis diſſenſionibus agitatum, nullo modo ſopiri poterat. Et nunc, cum maxime diſcordiis Epiſcoporum turbari aut miſceri omnia cernerentur, cunctaq; per eos odio aut gratia, metu, inconſtantia, invidia, factione, libidine, avaricia, arrogantia,* deſidia, eſſent depravata: poſtremo plures adverſum paucos bene conſulentes, inſanis conſiliis & pertinacibus ſtudiis certabant: inter hæc plebs Dei, & optimus quiſque probro atque ludibrio habebatur.

* *ſomno, deſidia, Pariſ.*

SACRÆ HIST. SVLPICI CONTINVATIO

EX

SLEYDANO *De quatuor ſummis imperiis uſque ad Carolum V perducta.*

QVONIAM Hiſtoria à Sulpicio in Gratianum obiter deducta; idcirco nonnihil altius, ſcilicet à morte Conſtantini, eam repetemus.

Tres reliquit ille filios, Conſtantinum, Conſtantium, Conſtantem: hos inter diviſum fuit imperii corpus: Conſtantino pars obtigit Alpium, Gallia, Hiſpania, Britannia, Orcades, Hybernia, Thyle: Conſtanti, Italia, Aphrica, cum Inſulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, Peloponneſus, Græcia: Conſtantio Aſia & Thracia. **Conſtantinus, Conſtantius, Conſtans.**

Conſtantinus ea diviſione non contentus, bellum intulit fratri Conſtanti: jamque pervenerat Aquileiam: ibi congreſſus cum copiis Conſtantis, amiſſo exercitu, confoditur.

Conſtans qui interea cum Getis & Sarmatis in Dacia belligerabat, poſt eam victoriam, de qua diximus, in Italiam venit, & ſuperatis Alpibus in Galliam penetravit, & biennio ditionem omnem mortui fratris

tris obtinuit: ſed paulo poſt inſidiis & fraude Magnentii fuit interfectus.

Magnentius. Hunc Magnentium milites antea deliniti ac præmiis allecti, ſalutaverunt imperatorem.

Ea re cognita, Conſtantius, ex tribus fratribus adhuc ſuperſtes, relicto per Aſiam legato patruele & ſororio ſuo Gallo, magnis cum copiis in Italiam, ac inde in Galliam accedit, & hoſtem ingenti prælio vincit. Elapſus autem Magnentius, de pace legatos mittit, ſed rejectus à Victore, denuo præliatur, & infeliciter quidem: itaque Lugdunum fugiens, cum ſuos etjam comites inſidiari ſibi videret, nec, quo ſe reciperet, haberet, mortem ſibi conſcivit ipſe.

Conſtantius deinde, Gallum patruelem, legatum ſuum per Aſiam, ut dictum eſt, abutentem imperio ac poteſtate, cum alia ratione ſanare non poſſet, interfici mandat: poſt in Aſiam redit, perfecturus bellum Perſicum, quod propter factionem Magnentii, ut ſupra diximus, intermiſerat.

Et quoniam ſub hoc ipſum tempus, Germani facta impreſſione, Galliam vaſtabant, alterum ſuum patruelem, Iulianum, Galli fratrem, adoptavit, & Galliæ tutelam illi commiſit.

Iulianus. Anno CCCLXIII.

Iulia-

Iulianus feliciter adminiſtrata re, multiſque præliis victor, hoſtem trans Rhenum expulit, complures cepit, ac Romanos milites captivos liberavit, & ad Argentoratum hoſtilem exercitum fere totum concidit, ideoque ſalutatus eſt ab exercitu, non modo Cæſar, verum etiam Auguſtus, & diademate ornatus, licet invitus, ut præ ſe ferebat. Nam literis ad Conſtantiam datis, invidiam facti conabatur à ſe derivare: ſed Conſtantinus ea re plurimum offenſus, omiſſo Perſico bello, viciniſque populis liberaliter & amice compellatis, ut in fide perſiſterent, iter ingreſſus eſt, ut Iulianum ad officium reduceret: ſed in itinere, cum adhuc eſſet in Aſia, febri correptus, vitam finiit, Iuliano prius conſtituto ſucceſſore.

Regnante Iuliano populi Romani hoſtes intra ſuos fines ſe continebant, nec ullus erat uſpiam motus.

Ipſe contra Perſas profectus, & Aſſyriam populatus, exercitu hoſtili profligato, Cteſiphontem uſque pervenit: tandem reducturus copias, à tergo invaditur ab hoſte: cumque medius verſaretur inter ſuos milites, accepto vulnere, paulo poſt exceſſit è vita, Chriſtiani nominis hoſtis.

Milites, amiſſo duce, cum in magnis verſaren-

Iovinianus. Anno CCCLXIII.

ſarentur anguſtiis, Cæſarem faciunt Iovinianum.

Erat tum Epiſcopus Romanus Iulius, ejus nominis primus, cujus exſtant epiſtolæ ad Epiſcopos Orientales, in quibus non ſemel inculcat, ſibi ſoli, qui ſit primæ ſedis, ut ait, præſul, ſingulari quodam privilegio & ex pręſcripto divino, jus competere convocandi Synodos generales.

Mirum autem videri poſſit, qua fronte iſtud ſcribat, aut alii jactent, quum & ante ipſum Conſtantinus Nicenum, & poſt ipſum annis omnino centum, Martianus Imperator Chalcedonenſe coëgerit concilium. Ad ſe quoque ſolum, ejus urbis antiſtitem, pertinere dicit, ut de cauſis Epiſcoporum, & id genus aliis gravioribus negotiis cognoſcat.

Hanc ejus arrogantiam Epiſcopi illi ferre non poterant, & Antiochiæ congregati, maſcule reſpondent, ſententiam ab ſe latam retractari ab ipſo non oportere, quod eundem dignitatis gradum obtineant, quem ipſe: nam inde à ſuis finibus, Chriſti doctrinam, Apoſtolorum opera & miniſterio, Romam perveniſſe tandem: quod ſi pergat, & nova decreta faciat, non ſe paturos, & nihil ſibi fore commune cum ipſo; conſiliumque capturos eſſe, quemadmodum res ipſa poſtulabit.

In

In alia quoque Synodo ejus urbis, multo frequentiori, quam prius habita fuit, inter alia ſtatuunt, quod ſit Epiſcopi, quod officium Metropolitani, ſi quando graviores cauſæ diſceptentur. Nam ſi diſſentiant Epiſcopi, jubent, ut Metropolitanus è finitima provincia quoſdam adhibeat judices, litemque definiat: ſin autẽ epiſcopus aliquis de communi ſententia reliquorum Epiſcoporum ſit condemnatus ob crimen, firmum eſſe mandant judicium, neque retractandum ab alio. Decernunt etiam, ut bona ſacra diſpenſet fideliter, & elargiatur Epiſcopus in uſum pauperum, & ipſe quoque, ſi ſit opus, deſumat ex illis, quod erit neceſſarium ad tolerandam vitam, quum Paulus dicat, victu & amictu nos oportere eſſe contentos: quod ſi forſan in ſua, ſuorumque privata commoda facultates illas avertat Epiſcopus, & ſuis propinquis eorum adminiſtrationem committat, ſynodo coërcendum eſſe dicunt.

Iovinianus, imminente hoſte, pacem demum fecit, ignominioſam Reipublicę: nam provincias illas quinque trans Tigrim, occupatas à Galerio, ſicut antea diximus, ac ſimul Meſopotamiæ partem reddidit: deinde pactus fuit, populum Romanum non eſſe laturum opem Armeniæ regi, ſocio & amico. Progreſſus cum exercitu, ut domum

domum rediret, in finibus Bithyniæ mortuus eſt.

Anno CCCLXIV. Valentinianus. Valens.

Ilico Cæſarem fecit exercitus Valentinianum; qui deinde, poſtquam Conſtantinopolim venit, imperii collegam ſibi ſumſit fratrem ſuum Valentem, eique regiones illas commendans, profectus in Germanos, Saxones Oceano vicinos, domuit.

In Galliam poſtquam venit, ira concitatus periiſſe fertur.

Erat per id tempus in Aſia frater ipſius Valens, alter Cæſar, ut Parthos, Armeniam vaſtantes, & Perſarum regem rupto fœdere belligerantem, coërceret: ſed cum Huni, ſive Tartari & Scythæ, Pannoniam, Epirum, & Theſſaliam vaſtarent, in Europam rediit, & commiſſo prælio victus, ac in fuga vulneratus, inque tugurium quoddam delatus, immiſſo ab hoſtibus igne, conflagravit.

l. 26. de Decurionibus. Vide August. de civit. Dei l. 18 c. 52. & ibi Vivem.

Valentiniani Cæſaris atque Valentis edictum exſtat, quo mandatur, ut qui monaſticam vitam ſectantur, atque ſolitudinem, eaque ratione militiam & onera publica defugiunt, extrahantur è ſuis latibulis, & aut patriæ ſerviant, aut omnibus aliis commoditatibus careant, quæ poſt conferantur in eos, qui laborem & periculum pro Republica ſuſtinent.

Hoſtes deinde, circumſeſſa Conſtantinopoli,

nopoli, quum donis atque pecuniis essent ab Imperatore placati, discesserunt.

Valentinianus Cæsar, pacata Saxonia, filium suum Gratianum cooptarat collegam. Gratianus.

Cum ergo tam pater, quam patruus Valens mortem obiissent, Gratianus utrique succedit, quumque variis turbarum fluctibus agitaretur Respublica, Theodosium belli ducem insignem allegit, & ad solem orientem misit. Is ad Constantinopolim Hunos fudit, atque Gothos Thraciæ finibus ejecit. Anno CCCLXVII.

Gratianus deinde à quodam suo belli duce, Maximo, affectante Imperium, per insidias fuit in Galliis interfectus.

Præceptorem habuit in literis Ausonium Burdegalensem, cujus exstant poëmata quædam, eumque tandem ad consularem dignitatem Romæ perduxit.

Eodem prope fato, filius ejus Valentinianus occubuit etiam, summa fraude sui familiaris Arbogasti. *De hoc legitur oratio funebris Ambrosii episcopi Mediolanensis.*

Sed non tulerunt impune percussores: nam cæsi postea fuerunt uterq; à Theodosio Cæsare, & Maximus quidem captus Aquileiæ fuit interfectus, alter vero mortem sibi conscivit ipse.

Deletis ergo tyrannis, Theodosius rerum potitus, Imperii socios constituit filios, Honorium & Arcadium: & quoniam ætate Theodosius. Anno CCCLXXIX.

juniores erant, duces, ac velut moderatores illis attribuit, Arcadio Ruffinum, Honorio Stiliconem, neque multo post vitam finiit.

Ipso jubente, Constantinopoli fuit habita Synodus, damnatumque in ea Macedonii dogma, divinitatem Spiritui sancto derogantis.

Qui fuerunt ibi patres, ad centum quinquaginta, sicut traditur, instituerunt Episcopos, tum ibi, tum Antiochiæ, quam vocant seniorum & verè Catholicam Ecclesiam, tum Hierosolymæ, quam Ecclesiarum omnium matrem esse dicunt: & hæc quidem acta sua perscribũt ad Damasum Episcopum Romanum, qui conatus fuerat eos evocare Romam.

In epist. ad Evagrium 3. operum Hieronymi.

Damaso fuit familiaris Hieronymus, quum esset juvenis. Ejus est dictum illud memorabile: Vbicunque Episcopus fuerit, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, sive Alexandriæ, ejusdem meriti est atque sacerdotium.

Theodosius magna fuisse pietate fertur; & ab Episcopo Mediolanensi Ambrosio reprehensus, adituque templi prohibitus, patienter tulit.

Arcadius. Honorius. Anno CCCXCV.

Arcadius ad orientem solem Constantinopoli præerat: Honorius autem Romæ: sed Ruffinus, ut imperium ad se transferret,

ret, Gothorum regem clam hortabatur, ut Arcadio bellum faceret: intellecta perfidia, Ruffinus à militibus trucidatur.

Arcadium Cæſarem, Innocentius ejus nominis primus, Epiſcopus Romanus, excommunicavit, quod conſenſerat, ut Ioannes Chryſoſtomus ab Eccleſia ſua pelleretur, ſicut in jure Pontificio refertur.

Floruit tunc etiam Auguſtinus, Hipponenſis Epiſcopus, qui concilio Carthaginenſi tertio interfuit & quarto: ubi decretum inter alia fuit: Vt Epiſcopus non longè ab Eccleſia ſuum haberet hoſpitiolum. Item, ut vilem ſuppellectilem & menſam, & victum pauperem haberet, & fide viteq; integritate ſibi pararet authoritatem. Vt rebus Eccleſiæ, tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.

Auguſtino quoque ſcripſit Innocentius primus, & Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo, & cohortatus ad mutuas precationes, germanos vocat & conſacerdotes. *Epiſt. 10. Innocent.*

Ab Innocentio fuit Sozimus, qui patrum & antiquitatis decreta laudans, ne Romanæ quidē ſedi, ſicut vocant, licere dicit, ut in iis aliquid mutet, aut cōtra ſtatuat.

Morem quoq; ſui temporis inſectatur & corrigit, quod plerique nullis imbuti literis ad ſacerdotalem ordinem aſpirabant.

Sozimum excepit Bonifacius primus.

Erat tunc Carthagine concilium ſextum; valde frequens, cui & Auguſtinus interfuit. Eo miſſis legatis, Bonifacius oſtendit, Synodum Nycenam ſedi Romanæ tribuiſſe jus illud, ut ad ipſam ex omnibus provinciis undique provocaretur: petit igitur à patribus, ut hoc ipſi quoque ſanciant & confirment. Reſpondent, nihil ejuſmodi fuiſſe Niceæ decretum, quod quidem ipſi ſciant; veruntamen ut certo res inveſtigari poſſet atque ſciri, placuit, ab Alexandrina & Conſtantinopolitana Eccleſia petendum eſſe verum ejus Synodi exemplar. Eo tandem allato, deprehenſum eſt, planè contrarium fuiſſe ſtatutum, hoc videlicet, ut de ſuis cauſis quæque provincia cognoſceret, & ab Epiſcopis ad Synodum provinciæ, vel etiam ad Oecumenicum, ut vocant, concilium provocaretur.

Erat tum Alexandrinus Epiſcopus, Cyrillus. Antequam exemplar veniret, mortuus erat Bonifacius: cumq; ſucceſſor ejus Celeſtinus idem urgeret, reſponſum tulit juxta formam decreti.

Theodoſius ſecundus. Anno ccccviii.

Mortuo Arcadio ſucceſſit filius Theodoſius II. quo regnante, & jubente, Epheſina fuit habita Synodus; in eaq; damnatus Neſtorius, qui Chriſtum, natum eſſe Deum ex Maria virgine, negabat. Auguſtinus tunc è vita diſceſſit.

Ab

Ab altera parte Stilico, tutor Honorii, perfidiose rem etiam egit, uti Ruffinus. Et cum in Gallia domicilium sedemq; Gothis tribuisset: commovit illos, ut in Italiam ingressi, duce Alarico Romam caperent, quod fuit anno conditæ urbis MCLXII, post Christum vero natum CCCCXII.

Romæ paucis diebus Gothi commorati, cum Rhegium venissent populabundi, ac in Siciliam trajicerent, naufragium fecerunt, extincto etiam rege.

Cum deinde multa Stilico nequiter faceret, & insidiose, quo suum ad filium Eucherium Imperii summam transferret, intellecta fraude captus, & Honorii jussu fuit interfectus.

Alarico rege mortuo, Gothi regem sibi sumserunt Adolphum, ejus propinquum, eoque duce Romam redeunt, & quod reliquum erat absumunt.

Eo interfecto, regnavit Gensericus, & hoc sublato, VVallis; cum quo Constantinus, Honorii per Gallias legatus, & sororius, ac deinde imperii socius, amicitiam & fœdus iniit, concessa illi Aquitania, Galliæ parte, quam inhabitaret.

Vexabant tum Britanniã Scoti & Picti, verũ auxiliis, ab Honorio Cęsare missis, profligati fuerũt. Per Hispaniam quoq; VVandali & Alani, Genserico duce, grassabantur.

Anno cccccxxv. Valentinianus III. Honorio tandem Romæ mortuo succesſit, ad occidentem ſolem atque Romæ, Valentinianus, ſororis filius: cum interim Theodoſius Arcadii filius, ut ſupra diximus, alteram mundi plagam Conſtantinopoli gubernaret.

Ad hoc tempus Wandali & Alani diſſidiis & factionibus Romanorum ducum, qui per Aphricam erant, invitati, penetrarunt ex Hiſpaniis in Aphricam, ferroque regionem atque flamma vaſtabant. Ab ea clade pars quędam Aphricæ fuit illis ad habitandum attributa.

Gothi, qui Galliam Aquitaniam incolebant, Honorii Cæſaris voluntate atq; permiſſu, ut paulo ante diximus, non contenti ſuis finibus, vim & injuriam inferebant vicinis, & Narbonem obſidione fatigabant: ſed miſſus eo cum copiis Litorius, oppidum obſidione liberavit, annonam intulit, & commiſſo prælio feliciter primo pugnabat, poſt autem toto fere exercitu deleto, captus eſt tantaque fuit ea clades, ut populus Romanus pacem orare cogeretur.

Wandalorum etiam rex Genſericus, pace violata, quam cum Romanis in Aphrica fecerat, ut antea diximus, Carthaginem ex improviſo capit, ac multa crudeliter ibi facit: quæ quidem civitas per annos quin-

quingentos octoginta quinque populi Romani tum fuerat.

Occupata Carthagine, in Siciliam trajicit, magnisque cladibus eam afficit. Tum demum instructa classe Theodosius Imperator bellum in Wandolos movebat: sed cum eodem tempore Huni Thraciam & Illyricum vastarent, exercitus è Sicilia fuit ad ea loca propugnanda revocatus.

Faciebant tunc denuo impressionem in Britanniam Picti, atque Scoti: cumque de Romanorum auxiliis Britanni desperarēt, ab Anglis, populo Saxoniæ, opem petunt: Sed hi pulchritudine regionis allecti, quum paulatim majoribus copiis eo adnavigassent, maximam Insulæ partem suæ ditionis fecerunt, Britannis oppressis.

Non multo post Constantinopoli mortuus est Theodosius II. Eo regnante solis deliquium fuisse traditur, & apparuisse cometa, inde ab Idibus fere Iuliis ad mensem usque Septembrem.

Theodosio ad orientem solem successit Martianus. De Genserico, Wandalorum rege, supra diximus: cum eo pacem fecit Valentinianus, divisa inter ipsos Aphrica. Anno CCCCL. Martianus.

Circiter hoc tempus Atthila, rex Hunorum, qui Dacia & Pannonia occupata, vicinas regiones, Macedoniam, Mysiam,

 Thra-

Thraciam crudelissime vastabat, ad occupandam Imperii Romani partem, quæ est ad occidentem solem, animum adjecit. Et quoniam ejus belli summam fore difficultatem videbat, siquidem Gothi, qui tum pacem cum Romanis colebant, ut supra dictum est, auxilia Romanis ferrent: idcirco missis legatis amicitiam eorum atque fœdus expetebat: verum Aëtius Valentiniani Cæsaris legatus huic rei prævertit: & cum Theodorico Gothorum rege, firmato fœdere, totum se comparabat ad bellum.

Atthila nihilo secius progreditur: fit prælium longe maximum in campis Catalaunicis, quæ quidem Galliæ pars, propter ingentem planiciem, hodie vocatur Campania.

Cecidisse in eo prælio feruntur CLXXX hominum millia: in his etiam Gothorum rex Theodoricus occubuit.

Victus autem Atthila, seipsum interficere cogitabat, ne vivus in potestatem hostis veniret: sed cum Theodorici regis filius, Aëtii ducis consilium secutus, cum suis copiis domum rediret, ut mortuo parenti succederet, Atthila colligendi sui spacium adeptus, in Pannoniam redit, & novis collectis copiis, iræ plenus, Italiam ingreditur: Aquileiam urbem obsidione diuturna fatigatam

gatam demum expugnat, diripit, incendit: inde Concordiam, Patavium, Vicentiam, Veronam, Brixiam, Bergomum, Mediolanum, & Papiam capit: postea grassatus per Flaminiam, castra tandem facit ad Mincii confluentem atque Padi. Quo quidem in loco, quum deliberaret, an Romam iturus esset cum exercitu, Leo venit ad ipsum, urbis Romæ Episcopus, ejus nominis primus, idque perfecit, ut, mutata voluntate, non solum non Romam peteret, verum etiam Italia omni relicta, rediret in Pannoniam, ubi non multo post vitam finiit.

Hic est Leo ille, cujus exstant epistolæ complures ad Theodosium II & Martianum Imperatorem, in quibus partim excusat, quamobrem ad concilia venire non possit ab illis indicta, & deprecatur ne moleste ferant, quod legatos eo mittat: partim etiam orat, ut in Italia potius, quam in Asia concilii locum designent; sed nihil impetravit.

Dum per Italiam ita sæviret Atthila, Venetorum urbs condita fuit, quando ex vicinis locis plerique potentiores in illa maris æstuaria, & insulas, tumulosque, veluti in portum aliquem, sese receperunt.

Humile fuit igitur ac prope desperatum & calamitosum hujus urbis initium,

& nunc in tantam, uti videmus, amplitudinem excrevit. Octoginta quinque numerantur illorum duces, ad hoc usq; tempus: ex iis primus fuit Paulus Anazatus, anno salutis septuagesimo sexto, quum ante ducentos quinquaginta duos annos urbs ædificari cœpta fuisset.

Anno CCCCLV. Interfecto postea Valentiniano, VVandalorum rex Gensericus, classe devectus in Italiam ex Aphrica, cum exercitu longe maximo, & adjutus à Mauris, Romam contendit, & urbem prope desertam ab omnibus capit: sed exoratus à Leone Episcopo, qui & Atthilam placaverat, uti diximus, ab incendiis abstinuit atque cæde.

Direpta urbe, captivi maximo numero Carthaginem deportati sunt. Hostes deinde Campaniam magnis calamitatibus afficiunt, Capuam, Nolam, Neapolim aliasq; civitates evertunt: superstites à cæde conjiciunt in catenas, & opibus Italiæ facti divites, in Aphricam revertuntur.

Martianus ad Orientem solem Imperator, pacem coluit, natura quietus: ac dicere solebat, quamdiu pacate vivere liceret, non esse principi decorum ut arma sumat.

Ipso regnante, & jubente, Chalcedone fuit coactum concilium amplissimum, & damnatus Eutyches, duas naturas in Christo confundens.

Ibi

Ibi decretum inter alia fuit, ne quis clericus, uti vocant, in duarum civitatum Ecclesiis recipiatur.

Non erat nota tunc temporis illa, quæ dicitur, pluralitas beneficiorum, quæ nunc sic inolevit, ut nihil sit ea frequentius. Et nostra quidem ferè memoria, consuetudo illa inter alias Ecclesię maculas obrepit, uni ut duos attribueret Pontifex Episcopatus. Quod si jam eum, qui superiori proxima ætate fuit, hac in parte morem restitueret, officium suum faceret: sed quoniam id ferre non potest, an putamus unquam esse permissurum, ut juxta sacras literas, & Apostolorum atque primi temporis decreta, res emendentur? Nimirum frustra laborant, qui facta Paparum ad antiquę religionis rationem exquirunt.

Imperii anno septimo, Martianus mortuus est, eique Leo successit: Romæ autem & ad solem occidentem, ubi Roma capta Gensericus in Aphricam revertisset, Valentiniano successit Avitus, deinde Majoranus, postea Severus, ab hoc Anthemius, post alii parum celebres, qui mutuis lanienis & insidiis interierunt, neque diu regnarunt, adeo quidem, ut jam altera pars Imperii Romani, versus occidentem solem valde esset afflicta.

Anno CCCCLVII. Leo II.

De Leone Cæsare nihil memorabile pro-

proditum est, nisi quod cum Gothis, Illyricum vastantibus, amicitiam atque fœdus iniit.

Exstant ad ipsum quoq; Leonis Episcopi Romani una & altera Epistola. Successorem habuit Zenonem Isauricum.

Zeno Isauricus. Augustulus. Anno CCCCLXXIV.

Inter eos, qui Romæ præfuerunt, à morte Valentiniani, fuit etiam Augustulus quidam.

Anno CCCCLXXV. Odoacer.

Ad hoc tempus, Odoacer, cum ingenti manu Herulorum & Scirorum, ex Pannonia in Italiam invadit: Orestem, patricium Romanum, qui Papiam cum suis copiis sese receperat, capit & occidit, oppidum diripit & incendit: progressus omnem regionem usque Romam occupat. Augustulus animo fractus, Imperium sponte deponit: Odoacer urbem ingreditur, & Italiæ regnum adeptus, per annos XIIII, nullo resistente, præfuit.

Tum demum Theodoricus Ostrogotorum rex, missus à Zenone Imp. & Constantinopoli profectus, Gepidas & Bulgaros resistentes vincit: deinde per Mysiam & Pannoniam iter faciens, in Italiam accedit, & non procul ab Aquileia castra ponit, quo postquam & Odoacer venisset, summis copiis dimicatur: victus Odoacer in fugam cõjicitur: sed recollectis copiis denuo præliatur non procul à Verona, iterumque victus,

ctus, & quamplurimis desideratis, qui partim in conflictu, partim in Athesi flumine perierant, Romam fugiens contendit. Illinc exclusus, vastato circum agro, Ravennam venit, ibi per triennium fere circumsessus, ac deditione tandem captus, interficitur.

Theodoricus, Odoacro sublato, factus Italiæ Dominus, Romam venit, ibiq; concilium habuit unum & alterum Episcoporum, quos ex diversis Italiæ provinciis eo convocaverat, ut de Symmachi causa cognoscerent Episcopi Romani, quem pleriq; repudiabant, ut indignum & vitio creatum. *Theodoricus.*

Theodoricus hic fuit Arrianus, ut quidem Pontificiorum libri dicunt. *Ioh.I. ad Episc.Ital.*

Est autem ille, qui cognomine dicitur Veronensis, Theodorici illius, qui in prælio contra Hunnorum regem Atthilam occubuit, ut supra dictum est, propinquus.

Odoacer erat Rugus, qui est ad mare Balthicum Germaniæ populus.

Theodoricus, muniendi sui causa, VVandalorum, Visigotorum, & Burgundiorum reges, per affinitatem sibi conciliavit.

Dum hæc in Italia geruntur, magni fuerunt motus per Thraciam, Aphricam, Britanniam, in qua superiores tandem exstiterunt Saxones.

Zenoni, mortuo Constantinopoli, succedit Anastasius. Is nonnullos fovebat, qui *Anno ccccxcı. Anastasius.*

qui dogma probabant Eutychianum: ideoque dissidium ei fit cum Episcopo Romano Gelasio, qui literis prolixis eum dehortatur, ut quidem ipsorum habent libri, ne tutelam eorum suscipiat: duo enim esse præcipue, quibus hic mundus gubernetur, sacram Pontificum authoritatem, & potestatem regalem: & sacerdotibus quidem eo plus oneris incumbere, quod aliorū etiam nomine, Deo sint aliquando reddituri rationem: ipsum quidem civili præesse politiæ, sed tamen subjici sacrorum ministris, & ab eorum pendere judicio: cumque sacerdotes legibus politicis obtemperent, æquum esse, ut ipse vicissim non recuset ea, quę rerum divinarum antistites decernunt: & quum hic honos omnibus Ecclesiæ ministris debeat impendi, rem ipsam postulare, ut ei cum primis deferatur, quem & sua voce Deus, & Ecclesię deinde consensus toti sacerdotum ordini voluit præesse: desistat igitur, & in hac vita deprecatorem se potius audiat, quam in altera sentiat accusatorem.

Subjungitur postea decretum ejus de sacro-sanctis Bibliis, in eoque sedi Romanæ, quam vocant, principatum, post Alexandriæ, tertium locum dat Antiochiæ.

Regnante Anastasio, turbæ fuerunt & bellici

bellici motus per Ciciliam, sed sedati, oppresso authore.

Huni tum etiam vastabant Armeniam &Cappadociam, Getæ vero Macedoniam, Thessaliam, Epirum: utrosque Cæsar coactus est præmiis & maximis jacturis placare.

Hoc ferè tempore, quod erat anno salutis quingentesimo, rex Francorum Clodovetus, Christi religionem primus fuit amplexus, quum sæpe multumque fuisset ab uxore, quæ familæ Burgundicæ erat, sollicitatus, ut id faceret, relictis idolis atque superstitione. Anno ccccxcix.

Concilium exstat Aurelianense, triginta trium Episcoporum Gallorum, habitum ipso regnante, quo statuitur inter alia, si raptor virginis confugerit ad templum, etiamsi vim puellæ fecerit, ne mortis adeat discrimen, sed vel servili sit conditione, vel ab ea sese redimat.

Anastasium, fulmine extinctum, vel, ut jus pontificium ait, emissis intestinis exanimatum, Iustinus excepit, obscuro genere natus, & è subulco factus miles, ut scribitur. Iustinus I.

Dissidium huic erat cum Theodorico, Gothorum rege, Italiæ domino, propter diversam religionem: sed ab armis tamen temperatum fuit.

Mortuo

Alaricus. Mortuo deinde Theodorico ſucceſſit Alaricus, è filio nepos, magna Gothorum alacritate atque ſtudio.

Erat tum Epiſcopus Romæ, Iohannes, ejus nominis primus. hic à Theodorico rege, quem diximus, Conſtantinopolim fuit miſſus legatus cum aliis, & exceptus honorificentiſſime, ſicut ipſorum habent libri, non à populo tantum, ſed ab ipſo quoque Cæſare.

Nam ſumma lætitia fuiſſe dicunt affectos, quod beati Petri vicarium, uti loquuntur, nunc demum Græciæ contingeret videre, & ſuſcipere, quod inde à Conſtantini Magni tempore, & à Sylveſtro, datum ipſis non fuiſſet. Illud autem de Sylveſtro mirum eſt cur dicant, cum Græciam non adierit: ut conſtat: nam tunc, cum inprimis oportuit & opus erat, nimirum in Synodo Nicena, non ſe commovit, ſed legatos miſit eo Victorem atq; Vicentium, & alteram ipſe poſt habuit Romæ, ſicuti tradunt, qua concilii Niceni decreta confirmat.

Exſtat etiam Iohannis primi ad Epiſcopos Italiæ conſolatoria quædam Epiſtola, qua monet eos, quanquam rex Theodoricus, hęreſi pollutus Arriana, vaſtitatem ipſis & toti minaretur Italiæ, ne tamen ab inſtituto deſiſtant, ſed fortiter agant.

Poſt

Post Iustinum factus est Imperator Iustinianus, sororis Iustini filius. Iustinianus.

Is ad restaurandam Rempublicam animum adjecit, & initio quidem toti administrationi Belisarium præfecit. Is Persas egressos extra fines, ac Romanorum ditioni vim adferentes, magnis præliis vicit, Illyricum à Gepidis & Bulgaris vastatum liberat: Parthos belligerantes ad amicitiam adducit. VVandalorum maximas copias in Aphrica fundit: regem capit: Carthaginem recuperat: inde transgressus in Siciliam, accepto nuncio de rebellione per Aphricam, eo reversus feliciter rem gerit. Anno IↃXXVIII.

Tunc demum in Italiam profectus, Neapolim occupat, diripit, Gothosque fundit, quorum rex tunc erat Theodatus.

Postea Romam venit, amanter ab omnibus exceptus & honorifice: illinc digressus, oppida passim & munitiones occupat, & in his Perusiam: ibi congressus cum eo Vitiges, Gothorum rex, amisso exercitu, capitur, Constantinopolim ductus à Belisario.

Gothi redintegratis viribus, in regione Transpadana regem sibi sumunt Hildebrandum.

Huic successit unus & alter, ac deinde Totilas. Is, absente Belisario, per totam Italiam grassatus, Romam obsessam capit, diripit, incendit.

Itaque revocatus Belisarius, confecto bello Parthorum, qui Syriam denuo vastabant, revertitur in Italiam, & urbem prope desertam recreat. Inde cum hoste congressus, feliciter prçliatur, & annonæ causa, navigans in Siciliam, à Iustiniano revocatur, quæ quidem res occasionem Totilæ præbuit, ut restauratis viribus, Romam rediret.

Cæsar deinde Narsetem Eunuchum Italico bello præficit, qui Gothos omni expulit Italia, quod eo facilius fuit, cum Totilam regem ex vulnere mortuum illi amisissent.

Bellum illud Gothicum, in annos octodecim fuit productum.

Iustinus II. Iustinianus ergo, recuperata Italia & Aphrica, quum ex filia nepotem Iustinum imperii socium assumpsisset, mortem obiit.

Sunt qui socordis ingenii principem & uxoris imperio Theodoræ subjectum fuisse tradunt.

Erat apud eum in summa gratia Tribonianus Iureconsultus, qui, veterum scriptis ac disputationibus abolitis, legum centones ex illis collegit, & fragmenta nobis tantum reliquit, quæ nunc Pandectarum nomine censentur. Ejus autem operis quosdam habuit adjutores, qui passim nominantur.

Idem

Idem postea fecit in principum rescriptis atque legibus, quas tribus libris comprehensis, Gregoriano, Hermogeniano, Theodosiano, contraxit in unum volumen, & Iustinianeum Codicem vocat, usus aliorum opera, quos in ejus libri præfatione Cæsar enumerat.

Sunt authores, qui Tribonianum fuisse hominem avarum, & pretio fixisse leges, ut ille ait, ac refixisse tradunt.

In eo, quem diximus, Codice, quamplurimæ sunt Iustiniani leges, quæ superioribus derogant: accessit etiam opus peculiare Novellarum constitutionum; quod per omnia Iustiniani nomen atque titulum habet.

Eum, quem dixi, Belisarium, quo duce tot tamq; gloriosas consecutus erat victorias, ignominiosissime tractavit Cæsar, & valde senem excæcavit etiam.

Ipso regnante, Constantinopoli fuerunt aliquot habitæ Synodi, quibus Menna præerat, ejus urbis Patriarcha, qui sanctissimus & beatissimus vocatur, & Oecumenicus, ut ipsorum habent libri.

Initio codicis Epistola ponitur Cæsaris ad Iohannem Archiepiscopum urbis Romæ, qua caput ipsum vocat omnium Ecclesiarum, eique subjicit omnia. Porro, quanquam homines docti commentitiam

esse judicant, tamen, etiamsi vera esset, certum est, controversiam illam durasse multis post annis, donec tandem Episcopi Romani, facultatibus amplificati, pervincerent, & in Ecclesiæ professione sibi constituerent arcem, quæ manibus hominum exædificata, seu favore principum, nunc titulum habet, quasi divinitus eo sit collocata.

Diximus antea, quemadmodum Augustini tempore sextum fuit habitum Carthagine concilium, in eoque fraus deprehensa Paparum, Bonifacii primi & Celestini, quando Niceę constitutum fuisse dicebant, ut ad ipsos ex omnibus undique locis provocaretur. Iustiniani vero tempore Romæ erat Episcopus, Bonifacius II. Hujus exstat epistola, qua graviter taxat Aurelium, qui superiori concilio, Carthaginis fuerat Episcopus, eumque cum suis collegis impugnasse Romanam Ecclesiam ait, instigante Diabolo: simul Deo gratias agit, quod hujus temporis Episcopus Eulalius, Aurelii successor, cum Ecclesia Romana redierit in gratiam. Deinde scriptum Eulalii recitat, quo profitetur ille, se damnare suos majores & successores, quicunq; sanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ privilegia labefactare conantur.

Alter à Bonificio, Agapetus, Anthemium Patriar-

Patriarcham Constantinopolitanum loco removit, negantem duas naturas in Christo: tulit hoc in primis ægre Theodora, Cæsaris uxor, & Sylverium Agapeti successorem monuit per Belisarium, ut illum restitueret: cum etiam aliæ quędam criminationes accederent, Belisarius eum loco dejicit, & in exilium mittit, subrogato Vigilio: sed cum & iste, Constantinopolim evocatus, Anthemium nollet revocare, consimili pœna fuit mulctatus: unde satis apparet, quomodo in Cæsarum tunc potestate fuerint urbis Romæ Episcopi.

Iustino II Cæsare renovatum est bellum Persicum, quod cum primum feliciter gereretur, Cæsaris legatus, Archelaus, pacem denuo fecit. Anno IↃLXVI.

Narses, Cæsaris per Italiam legatus, expulsis Gothis & mortuo Totila, per annos XVI obtinuit Italiam: post revocatus à Cæsare, quum parum lætas accepisset literas & ingratitudinem in iis reprehenderet, non solum non revertit, verum etiam ulciscendi sui causa missis legatis, Longobardos, qui tunc in Pannonia consederant, maximis propositis emolumentis, excitavit, ut Pannonia relicta, in Italiã venirent, omniũ regionum & pulcherrimam & fructuosissimam. Itaq; partẽ illam Italię, quę nomen ab ipsis ad hoc usq; tempus retinet, occuparũt.

Iustinus hic per Italiam instituisse scribitur magistratũ Exarchum: is erat tanquam Cæsaris vicarius atque legatus: Ravennæ potissimum habitabat, neglecta Roma: singulisque civitatibus & oppidis unum aliquem præficiebat.

Itali scriptores novum hoc institutum, Romæ ac Italię fuisse tradunt exitiale. Narses deinde Romæ mortuus est.

Anno ꟾↃLXXVI. Tiberius. Iustini successor fuit Tiberius jam ante cooptatus, & imperii factus collega. Is contra Persas bis feliciter pugnavit: pacem cum Longobardis fecit, qui tum, inde à Samnitibus, ad Alpes usque regnabant, excepta tantum urbe Roma, quam ubi graviter obsedissent aliquandiu, vi tempestatis & imbrium coacti, tandem castra moverunt.

Mauritius. Tiberii gener, Mauritius, factus Cæsar, per legatos præliis aliquot fudit Persas, ac demum pacem cum iis fecit: revocato exercitu Scythas expulit è Mysia: Longobardos per Italiam repressit: Hunos è Pannonia ejecit: propter avaritiam exosus militi, coactus est, orta seditione, profugere Chalcedonem. ibi tandem cum uxore, & liberis, omnique stirpe fuit interfectus à Phoca Phocas. Centurione, qui per seditionem deinde salutatus est imperator.

Mauritio regnante, cometa senis mensibus apparuisse: Tunc etiam natus esse tradi-

traditur Mahometus, de quo paulo poſt dicetur.

Eo tempore Conſtantinopolitanus Epiſcopus Iohannes, univerſalem ſe vocabat Patriarcham: Pelagius vero ſecundus, Epiſcopus Romanus, vehementer obſtitit, ejuſque decreta pronunciavit irrita.

Qui ſucceſſit huic, Gregorius primus, graviter hoc ipſum in illo reprehendit, & in concilio Chalcedonenſi, titulum hunc atque honorem ſuis majoribus attributum quidem fuiſſe, verum ex ipſis neminem uſurpaſſe dicit.

Datis etiam literis ad Mauritium Imperatorem, hortatur ut illum coerceat: nam ad ipſius authoritatem hoc quoque pertinere, quam ille dum talem ſibi poteſtatem ſumit, multum imminuat.

Alter autem poſt Gregorium, Bonifacius III, à Phoca ſcribitur obtinuiſſe primatum, divulgatis in eam rem edictis atque diplomatis.

Phoca rerum potiunte, Perſę magnis incommodis Rempûblicam affecerunt, occupata Meſopotamia & Aſſyria; & nemine reſiſtente, in Aſiam uſque progreſſi. tanta erat principis ignavia. ſed & Germania, Gallia, Hiſpania, bonaque pars Italiæ defecerunt: Ægyptum vaſtabant Saraceni. ſic ille, propter crudelitatem & neglectam Anno IↃCXI.

Heraclius. Rempublicam, occiſus, Heraclium habuit ſucceſſorem.

Anno ꟾↃCXV. Tunc iterum Perſæ longiſſime progreſſi ex Ægypto, in Aphricam invadunt, & ſuæ ditionis efficiunt. Europam variè lacerabant Scythæ: profectus tandem in Aſiam Heraclius, cum pacem impetrare non poſſet, parum etiam honeſtis nomini Romano propoſitis conditionibus, pene coactus decertavit cum Perſis, qui jam Iudæam vaſtabant, eoſque uno aut altero prælio fudit: inde Tigrim flumen tranſgreſſus, & Perſiam longe lateque populatus, amicitia demum inita cum Perſarum regis filio Sirocho, qui necato parente, regnum invaſerat, Aphricam, Ægyptum, & quicquid omnino Perſæ occupaverant, recepit, pactumque fuit, ut Perſicam ditionem à Romana ſepararet Tigris.

Ad hoc tempus, Saraceni, Heraclio militantes, quum ſtipendiis fraudarentur, maxima multitudine deficiunt, & Mahometo duce, per Syriam graſſati, Damaſcum occupant, Ægyptum vaſtant, Arabiam ſubigunt, & in Perſas quoque feliciter prçliantur.

Fuit Mahometus obſcuro genere natus, verum aſtutus & audax, poſt etiam locupletatus matrimonio: cumq; propter animi promptitudinem authoritate valeret,

novum

novum doctrinæ genus, rationi valde jucundum, ſed magna ſui parte ridiculum & ineptum propoſuit, quo ſic animos hominum magis atque magis devinciret, & regnum ſibi firmius conſtitueret. & quãquam initio facile potuiſſet hoc incendium reſtingui: tamen quia neglectum fuit, brevi tempore crevit in immenſum: ab eoque tempore, magis atque magis populi Romani majeſtas & Imperium, ad orientem ſolem, interiit, deficientibus aliis provinciis atque populis. Anno IↃCXXXII.

Heraclio regnante, quartum fuit concilium Toletanum.

Et quia per Hiſpaniam pleriq; ſacerdotes, precationẽ, quam Chriſtus ipſe nos docuit, non quotidiè, ſed eo die ſolùm orabant, quẽ Dominicum vocamus, decretum inter alia fuit, ut id corrigeretur: itẽ ut Apocalypſis Iohãnis Evangeliſtę, ſicut ajunt, à Paſchate doceretur in tẽplis ad uſq; Pentecoſten.

Regnabant tunc in Hiſpaniis Gothi, cumque dominationis externæ, ſicut fieri ſolet, Hiſpani pertæſi, res novas captarent, gravi pœna Synodus edicit, nequa conjuratio fiat in Gothicam gentem, utque mortuo rege, primores totius gentis atque ſacerdotes communi conſilio ſucceſſorem conſtituant. Idem poſt in aliquot aliis ipſorum conventibus repetitum.

Prohibetur etiam, ne per quadrageſimę tempus, uti vocant, Hebræum illud Alleluia cantetur in templis: nam eſſe mœſtitiæ tempus illud, non lætitiæ.

Anno ꟾↄCXLII. Conſtans. Heraclio ſucceſſit Conſtans, è filio Conſtantino nepos; hic infeliciſſime mari pugnavit cum Saracenis, qui victoria potiti, Rhodum occuparunt, longius haud dubiè progreſſuri, niſi factiones inter ipſos ortæ, biennii inducias à Romanis impetraſſent. eo dato reſpirandi ſpacio, Cæſar cum exercitu tranſmiſit in Italiam, quo ab hoſtibus eam liberaret, ut quidem jactabat: cumque Tarentum eſſet delatus, Luceriam & alia quædam Apuliæ loca, ditionis Longobardorum, expugnat & evertit. In itinere, cum Neapolim iret, poſtremum agmen cæſum fuit à Longobardis.

Romam placide ingreſſus, omnibus tandem ornamentis eam ſpoliat; & paucis diebus ibi commoratus, in Siciliam trajicit.

Ibi demum in balneo fuit interfectus: cumque poſt ejus mortem de ſucceſſione eſſent nata diſſidia, Saraceni nacti eam occaſionem, magna cum claſſe ingrediuntur Siciliam, vaſtam edunt hominum ſtragem, Syracuſas capiunt, & prædam omnem Conſtantis ablatam ex urbe Roma, ſecum aſportant.

Constanti successit Constantinus quartus, vulgo dictus Barbatus: hic per annos aliquot cum Saracenis congressus, tandem eos fudit, ita quidem, ut pacem illi peterent, & inducias armorum annos xxx, simul vectigal annuum paciscerentur: ea re commoti, qui erant ad occidentem solem, populi Romani hostes, pacem quoque petebant. Anno IↃCLXIX. Constantinus IV.

Bulgari autem suis finibus egressi, Thraciam vastabant: cum his tandem pacificatum est, & concessa illis utraque Mysia, tametsi postea, cum ignaviam Romanorum deprehenderent, violata pace rursus evolarunt, & imperii vires attenuabant.

Hic Cæsar omnium primus constituisse traditur, ut, quem clerus populusque Romanus cum exercitu creasset civitatis Episcopum, is plenam obtineret potestatem. nam ad hoc usque tempus, Episcopi Romani dignitas, vel à Cæsaris, vel ab ejus per Italiam vicarii confirmatione pendebat.

Exstat ad Constantinum Papæ Leonis II Epistola prolixa, qua damnat omnis generis hæreticos, & ipsum propter studium ac patrocinium religionis, & liberalitatem atque munificentiam, summis laudibus extollit, & Ecclesiam, quæ talem sit nacta propugnatorem, planè triumphare dicit.

Eò

Eo regnante, Synodus fuit ſexta Conſtantinopoli, centum quinquaginta Epiſcoporum.

In ea ſub finem ipſum fit mentio canonum, qui dicuntur Apoſtolorum, ſed obſcuris verbis.

Gratianus autem contrarias opiniones recenſet, nam dicit eſſe, qui conſcriptos ab hæreticis, & ab Eccleſia veteri repudiatos, affirment, & inter Apocrypha numerent. Zepherinus autem Epiſcopus Romanus, ordine decimus ſextus, approbaſſe illos dicitur, & poſt eum, iſta, quam dixi, Synodus, quam Iuſtiniani II tempore, qui filius erat Conſtantini quarti, tradunt abſolutam fuiſſe. Breviter, incertis rationibus omnia fluctuant. Sed & de numero Canonum non convenit, alii namq; L alii LX ponunt: alii LXXXIIII; & eo quidem numero exſtant: unde facile conjici poteſt, paulatim additos fuiſſe plures, & uno poſtea nomine comprehenſos, cum à diverſis emanaſſent.

Tunc etiam Archiepiſcopus Ravennas Epiſcopo Romano ſe ſubjeciſſe fertur, quũ antea, maxime vero poſt eo tranſlatum Exarchatum, nihil Romano concederet.

Anno IↃCLXXXVI. Iuſtinianus II. Conſtantino ſucceſſit Iuſtinianus filius: is per ætatem & imperitiam male Rempublicam gerebat, & violata pace, quam ejus pater cum Saracenis fecerat & Bulgaris, eo demum

demum redactus est, ut pacem ab utrisque cogeretur ipse petere. Tandem ob crudelitatem ejectus, & præcisis naribus relegatus, Leontium habuit successorem, qui propter affectati Imperii supicionem per biennium fuerat captivus.

In his motibus Aphricam invadunt Saraceni: sed biennio post illinc ejecti fuerunt, commisso prælio.

Milites Romani, pręsidio in Aphrica relicti, quum lente & ignave omnia administrarentur à Cæsare, veriti ne à Saracenis, quorum tunc erat ingens potentia, rursus ejicerentur, Tiberium quendam faciunt imperatorem. Is cum copiis profectus Constantinopolim, & urbe potitus, Leontium capit, naribus truncat, in catenas conjicit, & per Italiam novum constituit Exarchum.

Et cum ad hunc modum tumultuose omnia fierent, Saraceni tempus idoneum nacti, maximisq; cum copiis ex Ægypto profecti, Aphricam rursus occupant, & Lybiam & Hispaniam prope totam.

Is, quem supra dixi, Iustinianus, à Leontio Imperatore ejectus & relegatus, Trebellii Bulgariæ regis auxilio Constantinopolim tandem occupat, & Leontium Tiberiumque captos interfecit: per annos deinde sex crudeliter imperavit, ingratus Anno IϽCXCVI.

etiam

etiam in Trebellium regem: tandem commisso prælio, cum Philippico Bardane, ad quē exercitus defecerat, occubuit tum ipse, tum filius Tiberius.

Anno IↃccxii. Anastasius II. Philippicum Constantinus Pontifex ob diversam religionem, pronunciat schismaticum. Tandem à suis exoculatus Cæsar, Anastasium II habuit successorem.

Anno IↃccxv. Is classem insignem misit Rhodum, belligerandi causa cum Saracenis, eique bello quendam ordinis Ecclesiastici virum præfecit: sed cum ei parere milites recusarent, orta seditione, factus est imperator quidam

Theodosius II. Anno IↃccxvi. obscuri generis Theodosius, qui mutata navigatione, Constantinopolim venit, urbem occupat, & Anastasium prælio victum, sacris addicit: sed non multo post ejectus à

Leo III. Anno IↃccxvii. Leone, copiarum præfecto; vitamque monasticam fuit amplexus.

Ad hoc tempus, quod erat anno salutis septingentesimo decimo septimo, Mauritani totis viribus irruunt in Hispaniam, & suæ ditionis illam faciunt, Roderico Hispaniarum rege, quem etiam Gothi elegerant.

Leone regnante, Saraceni, vastata Thracia, Constantinopolim per triennium obsident, terra marique; tandem pestilentia prope consumpti, domum redire coacti sunt.

Erat

Erat Leo valde infestus Episcopo Romano, Gregorio II: suoque per Italiam Vicario, sive Exarcho, mandaverat, ut illum quocunque modo, tolleret è medio: Papam vero defendebant Longobardi, non quidem illius charitate quadam, sed ut in eo dissidio suos ipsi fines amplificarent: nam Exarchatus oppida multa per hanc occasionem occuparunt.

Hujus Gregorii quędam exstant epistolę ad clerum & plebem Thuringię, monentes, ut in cognitione Dei magis atq; magis proficiant: Item ad Saxones, graviter eos deterrentes ab Idolorum cultu. Bonifacio quodam fuit usus in his rebus administro, quem in Germaniam emiserat.

Leo Cæsar statuas omnes, & divorum imagines è templis ejicit, Papæ quoq; mandat, ut idem faciat, ille vero, non modo non morem gerit, sed illi, in suo proposito perseveranti, graves pœnas denunciat.

Leoni successit filius Constantinus, ejus nominis quintus, cognomento Copronymus, ejusdem cum patre religionis. Hic magna cum classe profectus in Saracenos, ut Alexandriam Ægypti recuperaret, accepto nuntio de seditione, dominatu, & Artabasto novo Imperatore electo, Constantinopolim revertit, urbem vi capit, & Artabastum exoculat. Anno IↃCCXLI. Constantinus V.

Huic

Huic etiam, ſicut parenti Leoni, grave fuit cum Epiſcopo Romano Gregorio III diſſidium: qui ſubinde miſſis internunciis, eum excommunicabat, & cum in vincula conjicerentur nuncii, collecta Synodo, decretum fecit, ut, qui poſthac divorum imagines demolirentur, aut contumelioſe tractarent, ab Eccleſiæ conſortio plane rejicerentur, deinde omni ſtudio & opera ſtatuas in variis templis erexit, & magnifice, quantum potuit, exornabat.

A Gregorio III fuit Zacharias. Hujus exſtat ad Epiſcopum quendam Bonifacium epiſtola, qui per Germaniam erat, ille ipſe, ut apparet, cujus opera fuit uſus Gregorius II, ut paulo ſupra diximus. Ejus poſtulatis reſpondet Zacharias, & permittit, ut Merſeburgi, Bambergæ, Erphurdiæ ſint Epiſcopatus. Concedit etiam, ut ad Carlomannum, Caroli Martelli filium, qui in aliqua urbe regni Francorum petebat haberi Synodum, proficiſcatur, & Eccleſiæ mores diligenter reformet, inprimis autem ab ordine ſacerdotali removeat adulteros, & eos, qui plures habent uxores: cum enim poſt ſuſceptum miniſterium ſacrũ, ne unam quidem uxorem habere, vel attrectare liceat, multo minus, ut eodem tempore plures quis habeat, licere: nam quod Paulus ait, ut Epiſcopus ſit unius vir uxoris, intelligendum

ligendum eſſe non de præſenti, ſed de præterito tempore, ne videlicet plures habuerit, quam unam uxorem, is qui cupit in ſacerdotum ordinem cooptari.

Huic epiſtolæ ſubjungitur Carlomanni, qui ſe Francorum ducem vocat, edictum, quo ſtatuit, ut ipſo præſente, quotannis habeatur Synodus: adulteros autem ſacerdotes & ſcortatores loco ſuo moveri jubet: venationibus etiam & aucupiis illis interdicit, neve mulierem ullam domi foveant, mandat: ſed de uxoribus verbum nullum.

Ab hoc tempore Aiſtulphus, Longobardorum rex, tributum annuum à Romanis petebat, gravia minatus, niſi dependerent.

Qui tum erat Epiſcopus urbis Romæ, Stephanus, ejus nominis ſecundus, cum blanditiis atque donis hominem placare non poſſet, Conſtantinum Cæſarem de auxiliis interpellat, cumq; nihil ab eo præſidii veniret, Pipinum, nuper factum Francorum regem, ut infra dicemus, orat, ut opem ferat.

Is cum copiis in Italiam profectus, Papiam obſidet, & illum ad pacis conditiones adigit: cum autem domum revertiſſet, hoſt is ferocior factus iterum arma movet. Quare denuo ſolicitatus, in Italiam Pipinus venit: tunc demum Aiſtulphus exarchatum Pipino tradit: qua quidem in re-

gione, hæ ſunt urbes primi nominis, Ravenna, Faventia, Cæſena, Forum Livii, Forum populi, Bononia, Rhegia, Parma, Placentia.

Regionem hanc omnem Pontificis fidei Pipinus permiſiſſe fertur, quum Cęſar antea rogaſſet, ut eam ſibi reſtitueret, quod eſſet Imperii, non Eccleſiæ Romanæ.

Anno IↃCCLXXVII. Leo IV. Conſtantino ſucceſſit filius Leo IIII. Is unicam ſuſcepit profectionem in Syriam: repulſus domum rediit, neque multo poſt mortuus eſt ejuſdem cum patre religionis, Conſtantinus VI. filio relicto Conſtantino ſexto. Sed cum is per ætatem regere non poſſet, mater ejus Irene rempublicā gerebat: ille autem grandior factus, dejecta matre, cœpit inſolenter admodum & acerbe regnare: cumque idcirco conjurationes in ipſum fierent, inter alios mulctavit etiam Nicephorum patruum, & exoculavit.

Irene. Nicephorus. Anno IↃCCCIII. Tandem & ipſe fuit exoculatus, conſilio matris, & aliquando poſt luctu mortuus eſt. itaque rerum ſumma rediit ad Irenem matrem, quæ quarto demum anno ſui imperii dejecta inque exilium relegata, ſucceſſorem habuit eum, quem diximus Nicephorum.

Imperium occidētis. Anno IↃCCC. Interea dum ita Conſtantinopoli tumultuoſe res aguntur, celebris erat Caroli, regis Francorum, fama. Nam is Aquitanico bello

bello confecto, rogatus ab Adriano Episcopo Romano, cum exercitu venit in Italiam: & sicut ipsius parens Pipinus Aistulphum regem Longobardorum oppresserat, ut supra dictum est: ita hic Aistulphi successorem Desiderium, gravem Italiæ & Adriano primo, post longam obsidionem cepit, ejusque filium Adalgisium regno dejecit, & omni expulit Italia.

Nam Cæsares Romani, quoniam & longius aberant, Constantinopoli videlicet, inde à tempore Constantini Magni, & quia non solum externis bellis, verum etiam domesticis & civilibus erant impediti dissidiis, Italiam fere negligebant, aut certe non poterant idoneè tueri, præsertim Longobardis ibi grassantibus: deinde, ex ipsis plerique diffidebant etiam graviter à Romanis Episcopis, ut ante diximus, & ipsorum odio non admodum movebantur illis Longobardorum successibus. Hac de causa Pontifices externam defensionem circumspiciebant: & quia tum temporis nulla erat illustrior aut potentior familia, quam Franciæ regum, propter magnitudinem rerum gestarum, idcirco ad eam, velut ad portum aliquem, rebus turbulentis, confugiebant.

Hunc etiam ad modum Adriano mortuo, cui successit Leo tertius, quum graves

Carolus Magnus, Imperator.

haberet Romæ adversarios, Carolum, Pipini filium, implorabat: qui, cum ad urbem quarto venisset, à Pontifice simul & omni populo salutatus est Imperator. quod quidem accidit, quo tempore Constantinopoli fervebant omnia factionibus, ita quidem, ut etiam tempus ipsum, & Reipublicæ status, huic mutationi videretur causam & occasionem præbere.

Sic igitur occidentis Imperium ad Germanos devenit: nam Germanos fuisse Pipinum atque Carolum, dubitari non potest. Fuit hoc post natum Christum anno octingentesimo primo.

Anno IↃCCCI.

Cæterum inde à Nicephoro, Imperatores Orientis, continuis fere bellis agitati fuerunt. Nam initio Bulgari sæpe cum illis conflixerunt: deinde Saraceni ex Aphrica profecti, Cretam insulam, post quoque Siciliam occuparunt, & Asiam longe lateque vastarunt: postremo etiam Turcæ, Scythiæ populus.

A Nicephoro autem usque ad Constantinum Palæologum postremum, circiter quinquaginta numerantur Imperatores Græci, & in his aliquot fœminæ: ex ipsis plerique fuerunt ignavi.

Turcarum Imperiū.

Et Constantino Monomacho regnante, qui vigesimus est à Nicephoro, Turcæ, ab humili origine paulatim progressi, longius

Asiam

Asiam vastare cœperunt, & auctis quotidie viribus, monarchiam demum constituerunt, non quidem novam aut quintam aliquam, sed ex eâ natam Imperii Romani parte, quæ fuit ad solem orientem.

Ejus autem Monarchiæ princeps fuit Ottomannus ad annum Christi circiter MCCC.

Mahometus deinde, ejus nominis secundus, proavus Solymanni, qui nunc rerum potitur, capta Constantinopoli, & Constantino Palæologo Cæsare, quem diximus, interfecto cum omni familia, nomen & successionem Imperatorum nostræ religionis iis in locis funditus delevit.

Tenent autem Turcę ad hoc usque tempus, Asiam, Syriam, Ægyptum, Mesopotamiam, Iudæam, Rhodum, Græciam omnem, Thraciam, Bulgariam, Macedoniam, Illyricum, utramque Mysiam, & nuper alteram fere Pannoniam, & Aphricæ partem aliquam.

De primatu dimicarunt olim inter se vehementer Ecclesiæ, Hierosolymitana, Antiochena, Constantinopolitana, Romana, & hæ quidem duæ potissimum, uti supra docuimus; Turca vero litem diremit, & sic omnia tribus illis locis conturbavit, nullum ut existat Ecclesiæ vel Christiani cœtus vestigium. Ejus autem, quæ superest, Ec- *Nimis hyperbolice.*

 clesiæ,

Romanæ Ecclesiæ facies.

clesiæ, quæque ſublatis æmulis, nunc ſola triumphat, cujuſmodi ſit facies, qui ſtatus, res ipſa declarat.

Poſtquam ergo demonſtravimus, quemadmodum Imperii Romani pars altera corporis, orientem ſolem ſpectans, omnino concidit, & in alienam poteſtatem devenit, reliquum eſt, quemadmodum & ea pars, quæ pertinet ad occidentem ſolem, prorſus interierit, & novos adepta ſit dominos, breviter explicemus.

Hic autem obiter conſiderandum eſt, quomodo mirabili quodam fortunæ ludibrio à Romanis illis atque priſcis familiis, auguſtum illud imperii decus & faſtigium ad exteros delatum ſit, & quidem aliquot pudendæ conditionis homines. Nam ex iis quidam fuerunt Hiſpani: nonnullis Pannonia, Dacia, Dardania, Dalmatia, Gallia, Thracia, Cappadocia dedit originem.

In primis autem obſervari debet, quam fuerit anceps & miſera Imperatorum conditio: nam ipſorum dignitas omnis atque ſalus erat, non in ſenatus aut populi, ſed in legionum atque militum poteſtate: ſic, ut permirum videri poſſit, ullos fuiſſe, qui munus hoc tam periculoſum & injuriis oportunum ſuſciperent. Etenim inde à C. Cæſare, qui ſpectante ſenatu concidit, ad Carolum uſque Magnum, circiter triginta fuerunt

runt ex iis interfecti, quatuor vero sibi mortem ipsi consciverunt. Semper aliquid erat, quod in ipsis desiderarent milites: neque bonos magis quam improbos ferre poterant, & ad minimam occasionem, concitata turba, jugulabant eos, quos etiam invitos ad culmen illud honoris pertraxerant, sicut Aëtio Pertinaci constat accidisse. Cæsarem metuebat Senatus: ipse vero Cæsar, ab impuri militis voluntate propemodum atque nutu pendebat.

Hos autem spiritus, inde post C. Cæsaris mortem sibi sumpserant, præsertim legiones veteranæ, quibus per Galliam, Hispaniam, Aphricam ille fuerat usus: & Cicero hoc ipsum deplorans, fortes illæ quidem sunt, inquit, sed propter memoriam rerum, quas gesserunt pro populi Romani libertate & dignitate Reipublicę, nimis feroces, & ad suam vim omnia nostra consilia revocantes. *Philipp. 10.*

Antequam de Carolo Magno loquamur, ad quem diximus Imperium Occidentis esse delatum, explicanda sunt quædam de Germanis, à quibus originem ille deducit.

Et primo quidem certo constat, Germanos persæpè transiisse Rhenum, & in Gallias penetrasse, ut ibi propter agri bonitatem considerent.

Nam Theutoni in provinciam Galliam invaſerunt, & à C. Mario conſule fuerunt profligati.

Deinde cum Arverni & Hedui, Galliæ populi, de principatu contenderent, Germani mercede conducti ab Arvernis & Sequanis, primo quidem non ita magnis copiis eo venerunt: paulatim vero ſic augeſcebant, ut Arioviſto rege, bonam ejus agri partem occuparent. Eos autem C. Cæſar prælio ſuperavit; & aliquot poſt annis, cum bellum gereret, in Eburones, Galliæ populum, Germani denuo Rhenum trajecerunt, ut exercitum Romanum oppugnarent: ſed ad Moſæ confluentem atq; Rheni fuerunt ab illo conciſi.

Multis deinde poſt annis intra ſuos fines ſe continebant, eo quod Romani Cæſares bellum ipſis inferrent: ſed tamen quoties tempus aliquot idoneum eſſent adepti, non deerant ſuis ipſi commodis, & Galliam perpetuo vaſtabant. Hunc ad modum, Gallieno Cæſare, homine ignavo & voluptuario, impreſſionem fecerunt, & paulatim eo potentię creverunt, ut Probus Cæſar, quartus à Gallieno, vix magna difficultate illos rejiceret.

Iulianus etiam, Conſtantii Cæſaris legatus bella cum illis geſſit: poſt hæc, Honorio Cæſare, Gothi in Galliam irruperunt,

iiſque

iisque Cæsar, diversis bellis occupatus, Aquitaniam concessit inhabitandam.

Ab altera parte Francones Germani, per Belgicam irruptione facta, Treviris, Menapiis, Eburonibus, Morinis, Nerviis, Ambianis, Bellovacis, Suessionibus oppressis, in ea parte Galliæ consederunt, quæ nomen ad hoc usque tempus retinet, & Francia dicitur, cujus quidem regionis caput Lutetia, nec procul illinc oppidum Sandenisium, Franciæ regum sepulturæ postea consecratum est in hodiernum usque diem.

Ad eum modum amplificati, quum antea bonam Germaniæ partem possiderent, omnem videlicet regionem illam, quæ est ad Mœnum flumen atque Rhenum, facile non solum defendebant illatum bellum, sed etiam aliis inferebant, & labente indies magis atque magis imperio Romano, per Asiam & Aphricam, Longobardis etiam Italiam vastantibus, admodum suos fines per Galliam extenderunt: & quum ordine multi ipsorum reges ibi dominarentur, tandem ad Pipinum etiam ejusque filium Carolum, regni summa devenit.

Pipini pater, Carolus Martellus, non quidem ipse rex, verum ex proceribus unus, & Palatii præfectus, vel, ut loquuntur, Major domus, Bavaros & Suevos devicit.

Carolus Martellus, Francorũ Rex. Anno IↃccxx.

Nam ſicut Annalium ſcriptores Galliæ tradunt,aliquot nunc annis,præter titulum atq; nomen, nihil reges habebant, ſed omnis authoritas erat & ſumma rerum penes præfectum regiæ domus. Etenim à ſuperiorum regum virtute prorſus iſti degeneraverant, & voluptatibus dediti, nullam Reipublicæ curam ſuſcipiebant. Itaque præfectus Palatii magiſtratum gerebat: & quo major erat ignavia regis, eo plus potentiam iſte ſuam augebat.

Anno Iↄccl. Hac demum occaſione, Pipinus, qui Childerico regnante,præfectus erat,quum apud Pontificem Zachariam res in diſceptationem veniſſet, ut ajunt, regnum obtinuit.

Hujus rei mentio fit in decreto, quod vocant, Gratiani, quod nimirum Papæ liceat regibus abrogare principatum,ſed ejus loci titulus & inſcriptio falſa eſt. Quum enim duo ſint Anaſtaſii Cæſares, neutri poteſt attribui. nam prior ducẽtis & amplius, alter vero triginta ſeptem annis ante regnavit,quam iſtud accideret:deinde,poſteriori ætate, nullus fuit Papa Gelaſius.

Admonendi cauſa lectores hoc addendum putavi,quo pontificiorum ſcripta prudenter evolvant atq; cautè. Nec enim uno loco deprehenditur, id eos agere potiſſimum, ut ſuis legibus opinionem vetuſtatis addant,

addant, quo plus habeant ponderis & authoritatis.

Pipinus, præterquam quod Longobardos per Italiam compressit,rogatu Pontificis, ut supra dictum est, bellum quoq; gessit in Saxones, & deinde cum Aquitanis, eorumque ducem captum interfecit: cumque non multo post è vita migrasset, ac illi subinde rebellarent, Carolus filius, rex, utrumque bellum vix tandem ingenti labore perfecit. Anno DCCLXXIV.

Cum Saxonibus enim totos annos XXXIII belligeravit: eoque durante bello, confecit & alia: nam & Bavariam Tassilone duce rebellantem, suæ ditionis fecit, & bis contra Longobardos profectus, & in Campaniam usque progressus, omnem Italiam domuit & legibus constituit.

Illas etiam Galliæ civitates, quæ sunt ad Oceanum, & à C. Cæsare vocantur Armoricæ, nunc autem minoris Britanniæ nomine censentur, ad officium redegit, quum stipendium annuum Franciæ regibus debitum, nollent amplius dependere.

In Hispaniam quoque profectus cum exercitu feliciter quidem rem gessit, adversum Saracenos: rediens autem in saltibus Pyrenæis per insidias gravissime cæsus fuit à Vasconibus, Aquitaniæ populo: sed & Hunos, qui Pannoniam tunc tenebant, octavo

octavo demum anno vicit, & per legatos Bohemiam quoque placavit.

Postremum vero bellum fuit adversus Danos, sive Nordmannos, qui maritimam oram Germaniæ Galliæque magna classe vastabant.

His tantis rebus gestis, effectum est, ut Magnus diceretur.

Cum enim Francorum reges antea solum tenerent eam Germaniæ partem, quæ est inter Saxoniam & Danubium, interque Rhenum & Salam, ad hæc, Sueviam atque Bavariam: ipse totam Saxoniam adjecit, deinde utramque Pannoniam, Daciam, Istriam, Hyberniam & mediterraneam Dalmatiæ partem: cumq; item Francorum reges per Galliam tenerent eam partem, quæ est inter Rhenum & Ligerim, inter Oceanum & mare Balearicum, ipse omnem Aquitaniam totumq; jugum Pyrenęi montis, ad Iberum usque flumen, &, quod primo loco dictum oportuit, Italiam totam inde ab Alpibus ad extremam usque Calabriam adjecit: & postea quarto Romã profectus, à Leone tertio & ab omni populo Romano salutatus est Imperator Augustus, cum jam annos regnasset XXXIII.

Anno DCCC.

Romanum igitur Imperium, quod est ad occidentem solem, varie dilaceratum, præsertim ab eo tempore, postquam Cæsa-

res

res domicilium atque ſedem Conſtantinopoli ſibi delegerunt, ut ex iis quæ ſupra commemoravimus, apparet, à Carolo Cęſare redintegratum eſt, ac veluti novum corpus colorem atque ſpeciem reſumpſit, tot, tantiſque provinciis ad unius principatum redactis.

Nicephorus, alter ad orientem ſolem Cæſar, factum iſtud indigne quidem tulit, ſed humanitate modeſtiaque ſua Carolus eum delinivit, & miſſis donis amicitiam uterque coluerunt, & utriuſque Imperii conſtituti fuerunt certi limites.

Præter alios conventus, concilium habuit etiam Remenſe, in quo decretum fuit inter alia multa, ut Epiſcopi ſacram ſcripturam diligenter evolvant, & Dei verbum annuncient.

Moguntiæ quoque Synodus fuit, anno prius, quam è vita decederet, & ſuperioribus annis alia, Turoni, Cabillone, Arelatæ, de emendatione Eccleſiarum, uti tradunt, qui per id tempus vixerunt.

Ludovico deinde filio, regni & imperii hærede deſignato, mortuus eſt Aquiſgrani, quod eſt Galliæ Belgicæ oppidum, ſeptuaginta natus annos, poſt Chriſti natalem, anno IↃCCCXIV, quum per annos fere XIV Cæſar fuiſſet, Germanorum omnium primus ad eam evectus dignitatem. Anno IↃCCCXIV.

Ipſo regnante,per Italiam, Germaniam, Galliam,XXI tantum erant civitates,uti vocant, Metropolitanæ, Roma, Ravenna, Mediolanum,Forum Iulii,Gradus, Colonia,Moguntia,Saliſburgum,Treveris,Rotomagus, Senones, Veſuntio, Lugdunum, Rhemi,Arelatum, Vienna,Tarenteſia, Ebrodunum,Burdegala,Tarones,Bituriges.

Ejus parens Pipinus, exarchatum, Longobardis ereptum, Epiſcopi Romani fidei commiſerat,ut ſupra diximus,quemadmodum quidem memoriæ proditum eſt: ipſe vero plane illis dediſſe eum fertur,quod tamen in dubium à multis vocatur.

Qui fuit ei familiaris, & ſcriba juratus, Eginhardus, divi Petri, quam vocant, Eccleſiam Romæ, præ cæteris ei valde caram fuiſſe, magnamque vim auri, argenti,gemmarum, illuc deportatam, & plurima pontificibus ab eo munera eſſe miſſa ſcribit: nam hoc illum inprimis egiſſe diligenter, ut ipſius opera ſtudioq; urbs Roma veteri polleret authoritate, & ſancti Petri Eccleſia, non ſolum ipſius eſſet incolumis tutaque patrocinio,ſed etiam opibus inter alias maxime floreret. Hæc ille duntaxat: quod vero tot tamque potentes urbes dederit, quæ ditionis erant imperii, ne verbum quidem: imo, quum à quarta in Italiam profectione, factus eſſet Cæſar, urbis Romæ,

&

& pontificis, & totius Italiæ, non publicas tantum, ſed Eccleſiaſticas etiam res & privatas ordinaſſe ſcribitur.

Etenim, cum nondum eſſet Cæſar, ſed Franciæ tantum rex, debellato Longobardorum rege, Deſiderio, ſicut diximus, Romam venit, & concilium habuit, in eoque, ſicut ipſorum libri dicunt, Adrianus primus totaque Synodus, eligendi pontifices & ordinandi ſedem, ut vocant, Apoſtolicam, & Epiſcopos confirmandi jus atque poteſtatem ei conceſſit.

Multas Carolo tribuit & principe viro dignas virtutes Eginhardus, temperantiam, modeſtiam, frugalitatem, ſtudium religionis, doctrinam, Eloquentiam, & non Latinæ tantum, ſed & Græcæ linguæ cognitionem: adhæc, ſummam curam ac diligentiam in educandis, & ad eaſdem res inſtituendis liberis.

Pariſinam quoque traditur Academiam inſtituiſſe, tum ſua ſponte, tum Albini præceptoris impulſu, quem habuit in diſcendis artibus magiſtrum, ſicut Eginhardus dicit.

Menſibus etiam nomina Germanica dedit & ventis duodecim, quibus etiamnum utimur: quum ante id tempus, ut idem ſcriptor ait, Francones partim Latinis, partim uterentur barbaris.

Hucuſ-

Hucuſque veluti præfatus de Germanis, deque Carolo, paucis percurram deinceps, & oſtendam, quemadmodum hæc ipſa imperii Romani pars, quæ eſt ad occidentem ſolem, à Carolo vix demum reſtituta & recollecta, rurſus interiit & in varias diviſa provincias, facta ſit multorum ditionis, qui veluti peculium ſuum illas poſſident, nec fontem ipſum, unde manarunt, agnoſcunt, ita quidem, ut illud auguſtum & tantopere celebratũ Imperii Romani faſtigium, nihil aliud ſit hodierno die, quam tenuis quædam magni corporis umbra, poſtquam ex tam immenſa mole redactum eſt ad unicam Europæ particulam, Germaniam. Poſtremo, quemadmodum hanc Imperiorum viciſſitudinem & occaſum Romanæ Monarchiæ Daniel prænunciaverit, breviter exponam.

Anno IↃCCCXIV. Ludovicus.

Ludovicus ergo, Caroli filius, alter Imperator Germanus, cum Cæſare Græco Leone Armeno renovavit amicitiam: cumque ipſius regni anno tertio mortuus eſſet Leo Papa: ſucceſſor Stephanus quartus in Galliam profectus, Rhemis eum conſecravit.

Hunc excepit Paſchalis: & quia Cæſaris authoritas non intervenerat, ille per legatos diligenter atque ſollicite factum purgans, pontificatum ſibi prorſus invito dicebat eſſe obtruſum.

Libri

LibriPontificii habent, Ludovicum Cęsarem Paschali, cæterisq; post eum, & confirmasse possessionem bonorum, & electionem permisisse liberam, ut, quem omnes Romani judicassent eo munere dignum, is pro Pontifice haberetur. quantum fidei sit ejusmodi scriptis tribuendum, non video: sic enim inter se diffident, sic nullo sunt ordine perscripta, ut; quid sequendum sit, intelligi non possit.

Filios Ludovicus habuit tres: Lotharium, imperii & regni consortem allegit: Carolum, qui Pipino fratri mortuo successit, Aquitaniæ: Ludovicum Bavariæ præfecit. Lotharius, Carolus, Ludovicus II.

Conjuratione facta, captus à filiis, & regno privatus, Compenii oppido Suessionum, ad monasticum vitæ genus fuit detrusus.

Galliæ scriptores Annalium tradunt, proceres Ecclesiasticos, quorum ille fastum atque luxum coercere volebat, habitis Aquisgrani comitiis, hanc ei concitasse turbam, & filios, ut facinus tam impium auderent, impulisse.

Liberatus autem sexto post mense, maximo populi desiderio, regnum & omnia recuperavit.

Quia locus ita fert, notandum hic est obiter, multa fuisse per Galliam habita concilia nationis. Nam proximum ab illo, quod

diximus, Aquensi, Troiæ fuit, oppido Campaniæ: Deinde Rhemis, Gergoviæ, Turoni, Diveone, Lutetiæ, Lugduni, Viennæ, Avione, Avarici, Aureliæ, & quidem iisdem in locis, plura.

Cum enim status rerum ita posceret, ipsi reges ordinem Ecclesiasticum cæterosque proceres convocabant, ut publicis incommodis mederentur.

Ad hunc modum, Ludovicus XII, qui cum Iulio II graves exercuit inimicitias, Turoni concilium habuit suorum atque Lugduni, salutis anno cIɔ Iɔ x & xi.

Lotharius. Anno Iɔcccxl. Nunc ad institutum. Ludovico mortuo, Metique sepulto, successit Lotharius, cui bellum fuit cum fratribus, quo demum sedato, & nova facta divisione, Ludovico Germania cessit, Galliæque pars, inde à Mosa usque ad Rhenum: Carolo autem obvenit Gallia, inde ab Oceano Britannico & Pyrenæo saltu usque ad Mosam. Lotharius, præterquam quod Cæsar esset, Italiam & Narbonensem quoq; provinciã obtinuit.

Lodovicus II. Anno Iɔccclv. Ei successit filius Ludovicus secundus, qui Saracenos in Italiam irruentes repressit.

Eo regnante, Papa fuit inter alios Adrianus II quidem non assentiente Cęsare, sicut ipsorum habent libri, creatus à nobilitate Romana, civibus atque clero, quem vocãt. Nam licet essent in urbe Cæsaris legati,

tamen

tamen ad electionem vocati non fuerunt, cumque graviter id & moleste ferrent, responsum eis fuit, nullo hoc factum esse Cęsaris contemptu, sed cautione quadam in posterum, ne videlicet, quum est creandus Papa, mos ille, Cæsaris exspectandi legatos, tanquam necessarius, inolescat. Eo responso non solum illos fuisse placatos, verum etiam officii causa demisse pontificem salutasse tradunt.

Hic autem videre licet mirabilem quandam in ipsorum scriptis varietatem & inconstantiam. Etenim, si Ludovicus primus liberam eis electionem concessit, uti ferunt; & paulo supra dictum est, cur ejus nepos Ludovicus II, injuriam sibi factam esse putabat? Sed quoquo modo res habeat, titulus quidem ejus decreti, quod est in centonibus Gratiani, manifeste falsus est. Nam Gregorio quarto tribuitur, cum is viginti duobus annis è vita decesserit antè, quam Adrianus II fieret Pontifex. An historiam scripsit mortuus eorum, quæ post acciderunt?

Ante Adrianum proximus fuit Nicolaus primus, cujus exstat ad Michaëlem Imperatorem Græcum epistola valde prolixa, de sua in omnes Ecclesias potestate. Nam Constantinopoli fuit ab Episcopatu remotus Ignatius, & institutus Photius

inconsulto Episcopo Romano: sed & ejectæ statuæ. Clamat ergo contra, quam vehementissime potest: exstant etiam ejus decreta plurima, plena majestatis Papalis.

Anno IↃCCCLXXV. Carolus Galliæ rex, ut supra diximus, magna celeritate proficiscitur in Italiam, resistente licet altero fratre natu majore Ludovico Germaniæ rege, & à Iohanne octavo Romano pontifice consecratur.

Secundo profectus in Italiam rogatu Pontificis, ut Saracenis, qui Campaniam rursus invaserant, resisteret, Mantuæ mortuus est.

Anno IↃCCCLXXVII. Lodovicus Balbus. Ludovicum filium habuit successorem, cognomine Balbum: sed is per biennium modo præfuit.

Anno IↃCCCLXXIX. Carolus Crassus. Ab eo imperii Romani summa venit ad Carolum Crassum, Ludovici Germaniæ regis filium, qui duobus, quos habebat, fratribus mortuis, Germaniam omnem & Italiam & Galliam obtinuit, & Saracenos Italiam vexantes, profligavit, & belligeratus aliquandiu cum Nordmannis, inferioris Germaniæ populo, Galliam Belgicam vexantibus, eam Galliæ partem illis demum concessit, quę nomen illorum ad hoc usque tempus retinet.

Anno IↃCCCLXXXVII. Arnulphus. Post hunc fuit Arnolphus Cæsar, fratris filius, egregius princeps. in Italiam profectus,

ctus,ut Formosum Pontificem Romanum ab adversariis liberaret, Romam capit, & in seditionis authores vindicat.

Ipso rerum potiunte, Hungari ex Schytia pulsi, in Pannoniam ruunt; & Ludovico III, Arnolphi filio, Cæsare, in Germaniam progressi, & non procul à Læcho flumine, insigni victoria potiti, Bavariam, Sueviam, Franciam, Saxoniam, cædibus, rapinis & incendiis vastant. Ludovicus III. Anno Iↄcccc.

Arnolpho Cæsare, Triburiæ, quod fuit ad Mœni ripam oppidum aliquando, concilium est habitum XXII Episcoporum Germaniæ, & inter alia multa decretum, ut sepulturam mortuorum nemo vendat, & ne quis laicus, uti vocant, in templo sepeliatur.

Ad hoc tempus magnum exarsit incendium per Italiam. Berengarius enim & alii quidam Longobardiæ proceres, multis ornati beneficiis à Carolo Calvo, conjurarunt adversus Galliam, quo tempore Carolus Crassus imperabat: sed cum frustra molirentur, ad Italiam animum adjiciunt, & inter se diu multumque conflictati, sicut fieri solet, magnis cladibus illam afficiunt.

Tandem Berengarius victor, Italiæ regnum & Ludovicum Cæsarem, eo cum exercitu profectum, ubi cepisset, exoculasse scribitur.

Hoc etiam tempore, ne quid omnino calamitatis deesset, Saraceni, Aphri & Hungari immanissimè vastant Italiam.

Cumque sub Berengariis, Hugone, Rudolpho, Lothario, Alberto, & quibusdam aliis, tam esset funestus & miserabilis pulcherrimæ regionis status, atque in his turbis mortem obiisset Ludovicus Cæsar: Germani, Saxones præsertim atque Francones, Cæsarem salutabant Othonem, Saxonum & Thuringorum principem: sed is ætate gravis, author ipsis fuit, ut Conradum Franconiæ ducem sumerent, qui Cæsar factus, pleraq; omnia de consilio faciebat Othonis: ac deinde Othone mortuo, cum ipse graviter ægrotaret, convocatis ex nobilitate primis, orabat, ut Othonis filium Henricum, tunc absentem, pro Cæsare agnoscerent. Is est Henricus vulgo dictus Auceps.

Otho. Conradus. Anno IↃccccxix.

Henricus Auceps. Anno IↃccccxx.

Itaque videmus quemadmodum à Francis & à Caroli familia splendor & dignitas imperatoria pervenerit ad domum Saxonicam.

Hi duo Cæsares, Conradus & Henricus, ab Episcopo Romano non fuerunt consecrati, sicut vocant, ideoque prætermittuntur à nonnullis: Henricus quidem oblatam à Papa consecrandi ceremoniam neglexisse fertur, quod bonorum virorum

rum

rum judiciis atq; ſuffragiis contentum ſeſe diceret.

Aliquanto poſt Arnolphus Malus, Bavariæ dux, rei ſummam ad ſe traducere cogitabat, & collectis utrimque copiis, cum ad Ratisbonam eſſent ambo exercitus expediti, Cæſar illum ad privatū colloquium evocat, & commemorans quemadmodum à pleriſque Germaniæ populis eſſet creatus Cæſar, dehortatus etiam, ne tot hominum millia, in quibus plerique eſſent innocentes & ignari cauſæ belli, velit periclitari, flexit ejus animum, atque ita diſceſſum eſt ab armis.

Burchardus etiam Sueviȩ dux rebellarat, ſed territus potentia Cæſaris, in deditionem venit.

Hungari Saxoniam denuo vaſtabant: capto autem ipſorum duce, novem annorum pacti ſunt inducias.

Cæſar deinde ad militiam inſtituto ſuo populo, Daleminnios debellat, Pragam urbem & Venceſlaum Bohemorum ducem capit, & vectigalem ſibi facit Bohemiam: Hungaros finitis induciis denuo in Saxoniam irruentes, maximo prælio vincit, & tributum, quod illis pendebant Saxones, in egenos diſtribuit.

Erat ejus conſilii, proficiſci Romam, ſed valetudine impeditus, filium ſuum natu

Otho Magnus.

majorem Othonem, imperii designat hæredem. Is cum Bohemis, qui tum rebellabant, multis annis belligeravit: Hungaros etiam, cum apud Vangiones trajecto Rheno Franconiam essent ingressi, Saxoniam inde populaturi, cædit atque fugat: Burgundiam sibi subjugat: in Italiam deinde profectus magno cum exercitu, & debellatis Berengariis, alteram uxorem ibi ducit Adelheydam.

Id ægre ferens Luitholdus filius, insidias illi struit, & passim multos habuit consilii sui adjutores, ac in his Conradum Sueviæ ducem, sororium suum: verum obsessus à patre Ratisbonæ, & in angustias redactus, veniam supplex petit, & impetrat.

Post hæc, Hungari, vastata Gallia, majore, quam unquam antea, multitudine in Germaniam irrumpunt, & prope Vindelicorum Augustam, in ea planitie, quæ nomen habet à Lecho flumine, castra faciunt. Eo Cæsar profectus cum Saxonibus, Francis, Suevis, Bavaris, Bohemis, post ancipitem multamq; pugnam, ad internecionem prope cecidit hostem, aliquot ipsorum regulis in crucem actis.

Anno IↃCCCCXXXVI.

In Saxoniam reversus, ac rebus ibi constitutis, in Italiam denuo suscepit iter, sed ante profectionem Othonem filium suum imperii collegam designavit.

Vbi

Vbi tandē Romam venit, concilium habuit, eique præfuit, & Iohannem XII propter crimina loco removit, & Leonem, ejus nominis octavum, instituit.

Ejus exstat insertum juri pontificio decretum, ubi Adriani primi exemplo conferre se dicit Othoni Cæsari, ejusque successoribus in perpetuum, eligendi Papam, ordinandi sedem Apostolicam, & Episcopos confirmandi facultatem: simul gravissimam pœnam iis constituit, qui non exspectata Cæsaris approbatione, consecrant Episcopos. En alterum decretum, superioribus aliquot contrarium.

Subjungitur post formula jusjurandi, quo Iohanni Papæ ferunt Othonem imperatorē sese devinxisse: verum, quis ille fuerit Iohannes, & quotus ejus nominis, quotus etiam Otho, non additur. Sed profecto mirum est, res tam arduas tantiq; momenti tam esse negligenter conscriptas. Quod si primus Otho sic juravit, est, quod ei statim posset objici. Quum enim ea, quam dicimus, formula juret inter alia, fore, ut nullum Papæ creet vitæ periculum, nec honorem etiam atque dignitatem abroget, quomodo consistet, quando Iohannem, sicut diximus, loco dejecit, & alterum instituit? conciliet ista qui potest.

Otho propter motus, iterum in Italiam

contendit, & rebus compositis domum revertens, ad initium Maii mortuus est, & Magdeburgi sepultus, anno salutis, nongentesimo septuagesimo quarto. Propter rerum gestarum amplitudinem & præstantem virtutem vocatur Magnus.

Othoni II rebellabat Henricus Bavariæ dux, verũ armis fuit ad officium adductus.

Erat tum Galliæ rex Lotharius: fratrem hujus Carolum Lotharingiæ ducem, Cæsar constituit, ea lege, ut esset Imperii beneficiarius. Nam provinciam hanc à Carolo Simplici, Galliæ rege, Cæsar Henricus obtinuerat, ut tradunt Annales, & ad posteros ordine transmisit.

Hoc ipsum autem ægre ferens Lotharius, collecto repente exercitu Aquisgrani, celeriter accurrit & inopinantem Cæsarem fere oppresserat. Cæsar eam contumeliam ulturus, cogit manus, & Lutetiam usque progressus, magna & illata & accepta clade, pacem demum fecit.

Domum reversus & inde Romam profectus, Græcis, qui Calabriam & Apuliam tenebant, bellum fecit: sed amisso exercitu, per mare fugiens, & interceptus à piratis, cum non agnosceretur, depensa pecunia, dimissus est, ac Romam ubi revertit, cum reliquis copiarum Beneventum obsidet, capit, incendit, neque multo post in prælio

cum

cum Græcis & Saracenis, telo ſauciatus, deceſſit è vita, Romæ ſepultus.

Ei ſurrogatur voluntate procerum, Otho filius, inauguratus Aquiſgrani. Papam ille conſtituit Brunonem, hominem Germanũ, Gregorium V. Creſcentius autem Conſul Romanus, Iohannem Epiſcopum Placentinum obduxit illi adverſarium. Vbi Romam ergo Cæſar venit, Creſcentium ſocioſque gravi & ignominioſo ſupplicio afficit. Ioannem autẽ, ejus nominis XVII, oculis privat. Anno IↃCCCC-LXXIII. Otho III.

Et, quia propter ſucceſſionem Imperii perpetuæ erant turbæ, conſtituit, adjutore pontifice, ut certi Germaniæ principes viri jus & poteſtatem deinceps haberent eligendi Cęſares: ne quis videlicet dignitatem illam, velut hæreditariam poſthæc invaderet. decretum hoc incidit in annum poſt Chriſti natalem circiter milleſimum.

Regnabat tum in Galliis Robertus, vir pacis amans & literarum. Annales eum celebrant, quod templa multa conſtruxerit & magnifice dotarit, quodque Romam adierit religionis cauſa.

Poloniæ duci, Bodeſlao, regiam dignitatem Otho Cæſar & immunitatem tribuit, ut ipſorum habent Annales. Eſt igitur hoc illius regni principium.

Ex Italia domum rediens Otho, in itinere mortuuş eſt.

Poſt

Anno cIↃIII. Henricus II. Post eum fuit Cæsar Henricus, ejus nominis secundus, Bavariæ dux, Othonis Magni Saxonum ducis, atque Cæsaris propinquus.

Is pacatis in Germania rebus, & adversariis partim humanitate summa deductis ad amicitiam, partim debellatis, Italiam accessit, & Saracenis ereptam Apuliam Imperio restituit.

Consecratus deinde à Benedicto VIII misso exercitu in Germaniam, ipse per Sequanos profectus, in colloquium venit cum Roberto Gallorum rege, firmata utrinque amicitia.

Fuit hic Ecclesiasticis admodum gratus Cæsar, quod plurima in ipsos beneficia conferret.

Henrico mortuo, cum inter principes Electores non conveniret, interregnum fuit aliquandiu: demum successit Franconiæ dux, Conradus. Is Hungariæ regem Stephanum ad pacis conditiones adegit, & compositis Germaniæ rebus, in Italiam, ubi ad defectionem plerique spectabant, contendit.

Anno cIↃXXVII. Conradus II.

Et primo quidem Mediolanum obsidet, postea Romam profectus, & à Ioanne XXIII consecratus, acclamante populo, salutatur Augustus. Mulctatis demum iis, qui res novas moliebantur, Italiam pacavit,

&

& in Germaniam reversus, cum denuo per Italiam novi motus orirentur, profectus illuc, in conjurationis authores animadvertit: in his erat Archiepiscopus Mediolani. nec prius conquievit, quam omnia suæ ditionis fecisset.

His rebus perfectis, domum reversus, Trajecti, quod est ad Batavorum fines oppidum, mortuus est.

Successorem habuit de principum voluntate filium Henricum, ejus nominis tertium, qui Bohemos rebellantes domuit, & vectigales fecit. Henricus III. Anno CIↃXXXIX.

Hungariæ regem Petrum, à suis ejectum, aliquoties restituit, totamque regionem pacavit, etsi non sine magna suorum cæde.

Romæ tum erant permagni tumultus quia de pontificatu tres contendebant, & malis artibus omnia tentabant, Benedictus IX, Sylvester III, Gregorius VI. Ejus rei causa Cæsar eo profectus, & per obsidionem urbe capta, conventus agit, & Bambergensem Episcopum Suigerum constituit Papam: qui mutato nomine dictus est Clemens secundus, à quo deinde fuit ipse consecratus.

Tunc cives denuo jurarunt, in creando Papa, nihil, nisi de Cæsaris arbitrio sese facturos. Pacata iterum Italia, cum in Germaniam

maniam venisset Cæsar, mortuus est Clemens Pontifex, & Bambergæ sepultus. Quo cognito, Cæsar Popponem, Frisingensem Episcopum, illis constituit Papam. Is est Damasus II. Cumque & hic non amplius viginti tres dies præfuisset, mortuo suffectus est, mandato Cæsaris, Tullensis Episcopus, Leo IX.

Hujus exstat pars quædam Epistolæ, qua dicit, Episcopo, presbytero, diacono, non licere causa religionis uxorem deserere, sed æquum esse, ut, quæ necessaria sunt ad tolerandam vitam, ei subministret: veruntamen, ut cum ea det operam liberis, minimè licere; quum Paulus dicat, sibi quoque liberum esse non minus quàm reliquis Apostolis, uxorem circumducere: quod quidem ille sic interpretatur, Apostolis ideo fuisse præsto semper uxores, ut ab iis, quos Christi religionem atque fidem mariti docebant, unà cum ipsis alerentur, non autem ut conjugii munus exercerent, & in complexum venirent: nam idcirco Paulum circumducendi verbo, non amplectendi voluisse uti.

Anno supra millesimum quinquagesimo, Roma Leo profectus, concilium habuit Episcoporum XLII, Moguntiæ, præside Cæsare.

Triennio post mortuus, Eistetensem Epi-

Episcopum, Geberhardum, ita volente Cæsare, successorem habuit. Is fuit Victor II.

Cæsar in Italiam profectus, ac ibi rebus compositis, in Germaniam reversus, cumque Galliarum rege Henrico, ejus nominis primo, collocutus, in Saxonia mortem obiit; sepultus autem Spiræ. Morienti aderat Papa, multique alii proceres.

Erat ei filius Henricus, adolescentulus admodum, sed jam antea designatus Cæsar: administratio autem penes matrem erat, & Episcopum Augustanum. Anno CIↃLVI. Henricus IV.

Non multo post moritur etiam Victor II, Papa, quum paulo amplius biennio præfuisset: ei successit Fridericus, è familia Lotharingica, dictus Stephanus IX. Eo paucis post mensibus extincto Florentiæ, Benedictus quidam, auxilio suorum, inconsulto Cæsare, Papatum invasit, ejus nominis decimus. Romani hoc factum minimè probant, suiq; purgandi causa missis ad Cęsarem legatis, quam ipsius parenti fidem præstitissent, eandem ei quoque deferunt, & ut legitimum aliquem Pontificem constituat, orant. Itaque dejecto Benedicto, Florentinum Episcopum Gerhardum Cæsar illis tribuit, qui fuit Nicolaus II.

Rempublicam geri per fœminam, Cæsaris matrem, ut suprà dictum est, Germaniæ prin-

principes moleſte ferebant: quapropter inventa ratio fuit, ut ab illa diſtraheretur filius: quo facto, rei ſumma penes Moguntinum & Colonienſem Archiepiſcopum in primis erat. Ab his nonnunquam adhibitus Bremenſis Archiepiſcopus Adelbertus, mire gratioſus regi adoleſcenti fuit: cumq; ſolus illum poſſideret, bona ſacra ſibi ſuiſque diſtribuit, Abbatias inprimis; &, ut minori flagraret invidia, Cæſari perſuaſit, ut aliis etiam principibus illas conferret.

Interea Nicolaus II moritur, cui Parmenſem Epiſcopum Cæſar ſubſtituit: & quia ſenatui Romano nihil communicaverat, ideoque ad turbam res ſpectabat, Lucenſis Epiſcopus fuit electus, Alexander II. Dimicatum quidem fuit inter eos acerrime, ſed Alexander tamen, ſuperior armis, rem obtinuit.

Bremenſis Archiepiſcopus, quum ſolus adminiſtraret apud Cæſarem omnia, collegas in ſe concitavit Epiſcopos, ab iiſque demum fuit ejectus: & quanquam loco deinde reſtitutus fuit, tamen non diu ſupervixit, & Cæſar neceſſitate coactus, quum de Reipublicæ ſtatu plerique omnes quererentur, Colonienſem Archiepiſcopum, Annonem, ut procurationem ſuſciperet, orabat. Is autem quum inſolenter & inique

multa

multa fieri videret, excuſans ætatem & valetudinem, munus ei poſtea reſignat.

Tunc vero Cæſar XXII annorum adoleſcens, natura proclivis ad vitia magis etiam laſcivire cœpit: & quum uxorem Bertham alioqui non amaret, multas fovebat concubinas: deinde paſſim in Saxonia caſtellis excitatis, in ſervitutem eos redigere cogitabat, neque ſuos adminiſtros, qui libidinoſe multa facerent, & inſolenter, coercebat.

Saxones igitur, tam proceres, quam epiſcopi, ſancito fœdere, de vindicanda libertate arma capiunt, quæ vix tandem poſt multam interceſſionem depoſuerunt, cùm poſtulatis eorum ille ſatisfeciſſet, fuga nocturna vix elapſus.

Alexandro II mortuo, Romani proceres, inconſulto Cæſare, ſubſtituerunt Hildebrandum, qui Gregorius dicitur, ejus nominis ſeptimus. Eo cognito, Cæſar per legatos cum illis expoſtulat: ſimul Papam, ut ſibi de eo ſatisfaciat, monet. Ille, ſe invitum, nihilque tale cogitantem, ad munus hoc eſſe pertractum, nec inaugurari voluiſſe reſpondet, ante, quam ipſe, cæterique Germaniæ Principes, Electionem approbaſſent. Ita Cæſarem placavit, & ipſius voluntate poſtea fuit confirmatus.

Miſſis deinde legatis in Germaniam, Epiſcopis aliquot, Synodum per illos habere volebat: Epiſcopi verò noſtrates illud recuſabant, quod contra morem & nationis privilegium eſſe dicerent. Cum hoc non ſuccederet, conciliis aliquot habitis per Italiam, decernit, ne ſacrifici habeant uxores, verùm ut eas ab ſe dimittant, aut loco decedant. Hoc ſuum decretum in Germaniam emiſſum ad Epiſcopos, urgebat omnino ſanciri, conſtituta pœna: clerus autem, uti vocant, & ſacrificorum turba ſtrenuè reclamabat, hæreticum vocans, qui tam im-
Mat.19. pium dogma proponeret: Chriſti dictum videlicet eſſe, quod non omnes verbum
1.Cor.7. iſtud capiant: Pauli dictum eſſe, ut, qui non continent, uxorem ducant: iſtum autem, poſthabito Chriſti verbo, & contempta Pauli authoritate, velle homines cogere, ut legitimum, & à Deo ſancitum uſum matrimonii, projiciant, & turpiſſimis flammis urantur, & in manifeſta flagitia ruant: ſe potius ab Eccleſiæ miniſterio diſceſſuros, quàm à matrimonio.

Cùm ille nihilo ſecius, identidem miſſis internunciis, rem urgeret, & acriter inſtaret, Moguntinus Epiſcopus ei morem gerere cogitabat: & primò quidem leniter ſuos monebat: poſt autem Erphurdiæ habito concilio, planè rem conficere volebat:

ſed parum abfuit, quin impetu facto, trucidaretur.

Interea Cæſar, ut anni ſuperioris ignominiam ulciſceretur, quando circumſeſſus à Saxonibus, fuga ſibi ſalutem nocturno tempore quæſierat, arma parat, & rupta pace, quam anno ſuperiori fecerat, quantas omnino poteſt, copias colligit, & menſe Iulio Saxones, qui crebris legatis pacem fruſtra ſollicitarant, aggreſſus, ingenti prælio vincit, non abſque magna clade ſuorum, deſideratis ex prima nobilitate non paucis.

A victoria progreſſus, longe lateque fines eorum populatur, & per internuncios, ut ſeſe dedant, hortatus, à ſua benignitate ſperare omnia jubet. ſed id fruſtra fuit, tametſi pauci quidam obtemperarunt. Saxonicum bellum gubernabant inprimis Halberſtatenſis Epiſcopus, Bucco, & Bavariæ dux, Otho, profligatus à Cæſare.

Moguntinus iterum ſollicitatus à Gregorio VII concilium alterum habet, deq; cleri cœlibatu denuo proponit; ſed eodem modo fuit exceptus ut nuper, inque magno verſabatur vitæ diſcrimine: quare cogitationem hanc omnem ſibi deponendam eſſe judicabat.

Saxonibus profligatis, exercitum Cæſar dimiſerat, & principes auxiliares: verum ea lege tamen, ut ad XI Kalendas Novem-

 bris

brisiterum sibi præsto essent armati. Cum is dies venisset, aderant plerique, & in his Episcopi multi, sed non eo numero, quo prius. Ibi denuo Saxones de pace legatos mittunt, positis castris apud Northusium. Cæsar hanc unam esse pacis rationem ostendit, si sese dedant: & quanquam illi quidvis facturi potius viderentur, quam hoc ipsum, tamen, cum intercessores & legati à Cæsare missi viri principes amplissime illis pollicerentur, fore nimirum, ut neque libertatis, neq; bonorum facerent ullam jacturam, assenserunt tandem, inque potestatem ejus venerunt Magdeburgensis, Halberstatensis Episcopi, Bavariæ dux Otho, Saxoniæ dux Magnus, Fridericus comes Palatinus: deinde ex reliqua nobilitate quamplurimi.

Cæsar initio quidem custodias illis posuit non illiberales, verum postea discedens à pactis, in diversa loca jussit eos deportari, Bavariæ vero ducem Othonem deinde non solum liberavit, sed perfamiliarem etiam habuit, reliquos autem, neque missos fecit, & ipsorum bona dedit aliis diripienda: deinde novis castellis atque propugnaculis extructis, omnino cervicibus imminebat & libertati Saxonum: toti vero administrationi per suam absentiam præfecit Othonem Bavarum, qui genus ducebat à Saxonia.

Bam-

Bambergensibus deinde constituit Episcopum, & Coloniensibus: & Fuldensibus Abbatem.

Delatus autem jampridem ad Papã fuit, hoc nomine potissimum, quod præfecturas Ecclesiasticas divenderet: itaq; per legatos pontifex eum citat, ut intra certum diem Romæ sit præsto, causamque dicat: ille autem Vormatiæ conventus agit Episcoporũ & Abbatum: ibi decernitur, quia malis artibus ad pontificatum ille venisset, removendum esse loco: simulq; per legatos hoc Romam nunciatur: sed pontifex nihil eo commotus, & illum excommunicat, & Moguntinum, & Trajectensem, & Bambergensem Episcopos, inprimis, cum antea quosdam ejus familiares excommunicasset, quorum consiliis putabat eum ad ejusmodi res impelli.

Porro, Germaniæ principes aliquot vehementer offensi moribus ingenioque Cæsaris, præsertim, quod præter datam fidem Saxones odio tam obstinato persequeretur, conjurant in illum, eoque magis, quod ei sacris esset interdictum: ideoque captivos dedititios, quorũ ipsi custodiam haberent ab Cæsare demandatam, dimittunt, quod nulla fide se putarent ei devinctos.

Eodem tempore, quidam ex nobilitate per Saxoniam, concitatis aliis, & in suas

partes adductis, castella passim exstructa, partim vi, & imperio, partim deditione capiunt, & presidiarios dimittunt incolumes, jurejurando prius obstrictos, ne post in Saxoniam militarent.

Eo cognito, Cæsar, astuto quodam consilio, reliquos principes captivos ultro dimittit, ut in Saxoniam reversi, fidelem operam ei præstarent in plectendis rebellibus: nec enim alia ratione facilius ad optatum finem se posse pervenire videbat, quam si factiones inter ipsos excitaret, & alteros ab alteris divelleret: sed non respondit eventus: nam domum illi reversi, quod perspectum haberent ejus ingenium, conjunctis animis & viribus, pro communi libertate sibi pugnandum judicabant: idem quoque dux Otho fecit, illo deserto: cumque bonæ spei plenus per Bohemiam Cæsar in agrum Misenũ irruisset, Bohemicis copiis adjutus, certior factus de concordia Saxonum, & exercitu jã instructo, rebus desperatis abiit.

Tunc demum Germanię principes constituta die, maximo numero conveniunt: venit etiam eo legatus Papæ, & causis explicatis, hortatur eos, ut alterum crearent, quod illi sua sponte facturi erant alioqui. Nam inde à teneris annis repetita Cæsaris vita, labem & dedecus & opprobrium imperii illum esse demonstrant: & quia gravissimis

vissimis cladibus Rempublicam affecerit, abrogandum ei magistratum esse decernunt. In his angustiis ille positus, deprecari cœpit per legatos, atque supplicare. Post multam actionem hæc ei conditio proponitur: Iudicio se sistat, & cognitioni subjiciat Papæ, quem Augustam evocaturi sint ad Kalendas Februarias: absolutionem impetret illius ante diem anniversarium excommunicationis: nisi faciat, tota causa ceciderit: copias dimittat: Spiræ privatus interim vivat, parva cum familia: publicam rem nullam gerat, neque fasces vel imperii sibi sumat insignia, donec legitime sit decisa controversia. Recipit ille conditionem, & Spiræ dum esset, consilium init adeundæ Italiæ; quo Papam sibi mature placaret.

Ingressus iter cum uxore & filiolo, per Burgundiam atque Sabaudiam, hyeme acerrima, non sine summa difficultate vitæque periculo, vix tandem in Italiam descendit, amanter exceptus à magnatibus & Episcopis ejus regionis, quod animo in Pontificem irato illum eo venisse putarent.

Pontifex interim, Germaniæ principum rogatu, susceperat iter, & progressus aliquo usque de Cæsaris adventu cognoscit. Itaque subsistit, ut ejus rei causam intelligat.

Cæſar deinde, miſſa legatione ſplendida, & in hac fœminis aliquot illuſtribus, quas inter una ferebatur obſequentior eſſe Papæ, de abſolutione pontificem orat: gravate quidem ille primo, neq; ſibi licere quicquam in eo facere dicebat, niſi coram adſint accuſatores: poſt multam actionem expugnatus demum precibus, non abnuit.

Cæſar autem, antequam in illius conſpectum veniret, totum triduum permanſit in arcis, ubi pontifex erat, area & veſtibulo, tenui ſimplicique cultu, depoſitis regiis inſignibus, nudis pedibus, & ad veſperam uſque jejunus. Quarto demum die admiſſus eſt: ibi tum has ei leges Papa proponit: ſiſtat ſe cognitioni ſuæ, reſpondeat accuſationibus principum, convictus ab Imperio decedat, neque vindictam ullo tempore moliatur: interea vivat privatus: neque publico nomine aliquid gerat: fidem etiam & jusjurandum ſuis remittat: conſiliarios & familiares ab ſe removeat: ſi quid contra faciat, nullum fore, quod nunc ei detur beneficium, & principibus futurum eſſe liberum, ut mox alium ſibi deligant. Has leges ubi probaſſet ille, Papa miſſificat: & ut de criminibus intentatis ſeſe purgaret, panem azymum, quē corpus domini vocant, ſumit, magnis imprecationibus caput ſalutemque ſuam devovens, niſi conficta ſint

ab

abadverſariis omnia: deinde Cæſarem, ſi principum criminationes objectas, eſſe falſas, & injuriam ſibi fieri putet, hortatur, ut idem ipſe faciat, & alteram conſecrati panis particulam ſumat: cum autem ille excuſaret, neque ſe commode jam hoc poſſe facere doceret, nihil amplius urgebat Papa, ſed exceptum convivio perhumaniter demiſit.

Ea re cognita, proceres Italiæ vehementer offenſi fuerunt, quod tam fœde tamque indigne ſe ſubmiſiſſet illi, qui peſſimis artibus Papatum invaſiſſet, qui cędibus & adulteriis omnia polluiſſet: in ipſo, qui juſtitiæ ſit patronus, & ara præſidiamque legum, omnem ſeſe ſpem habuiſſe collocatam, & non ſolum excommunicationem contemſiſſe, verum etiam in ejus gratiam acres cum Papa exercuiſſe inimicitias: nunc vero ipſum turpiſſimo plane ad omnem poſteritatem exemplo, gravem hanc & indelebilem Imperio maculam inuſſiſſe, cumq; publico, tam Eccleſiæ, quam Reipublicæ hoſte, in gratiam rediiſſe. Hæc, & id genus alia multa jactabant, deque filiolo Cæſaris eligendo, Romamque traducendo, & dejiciendo pontifice cogitabant.

Cæſar, eo cognito, nulla ſe ratione melius poſſe placare illos videbat, quam ſi à pactione diſcederet, & ipſis conjungere-

 tur.

tur. Quod cum faceret, pontificis consilia plane turbavit, sic ut ille susceptum in Germaniam iter omittere cogeretur.

Quod ergo proximum erat, Germaniæ principibus, quid actum esset, per legatos nunciat, utq; Reipublicæ provideant, hortatur. Fuit hoc anno supra millesimum septuagesimo septimo.

Rudolphus creatus Cæsar, cæditur. Anno CIↃLXXVII.

Principes ergo Rudolphum, Sueviæ ducem, creant Cæsarem: eum consecrat Moguntinus: In Germaniam autem revertens Henricus colligit copias: idem facit Rudolphus, qui Saxonum auxiliis potissimum nitebatur, & tertio conflictu graviter vulneratus, non multo post è vita decessit.

Henricus ab ea victoria conventus agit Brixiæ: fit decretum ab Episcopis, qui aderant, tam Italis, quam Germanis, Gregoriũ non esse legitimũ urbis Romæ Episcopum. Itaque surrogatur in ejus locum Archiepiscopus Ravennas, Victor III. Eo facto decreto, Cæsar Romam contendit, Gregorium obsidet, fuga tandem dilapsum. Victorem III confirmat, ab eoque consecratur.

Gregorio mortuo, qui fuit alter ab eo pontifex, Vrbanus secundus, Gergoviæ, Avernorum oppido, Claremontium vulgo vocant, ubi conventus erat multorum procerum, Philippo ejus nominis primo in

Galliis

Galliis regnante, bellum Saracenicum persuadet. cujus deinde fuit imperator Godefridus Bulionius, qui feliciter multa gessit, ac Hierosolymam recuperavit.

Vrbani successor, Paschalis II, infestus quoque Cæsari fuit. Profecturus igitur ejus rei causa in Italiam, filium sibi successorem Cæsar designat.

Is autem exstimulatus ab aliis, & oblitus officii, quod natura nobis insitum est, in summas angustias parentem conjecit, & abdicare se magistratu coegit, quum & Papam & plerosque Germaniæ principes haberet sui consilii factique socios. Itaque Cæsar factus est, ejus nominis quintus, patre Leodii post mortuo in ærumnis. **Anno cIↄcxI. Henricus V.**

Aliquot post annis in Italiam invadit, ingenti cum exercitu, ut dissidium quod erat inter Rempub. imperii & pontificatum, componeret, & ferro patefacta sibi via, Romam demum venit.

Cæterum, inde à Constantino, Cæsares conferebant honores ac dignitates ecclesiasticas; id autem ægre tandem tulerunt pontifices opibus amplificati, quasi rem indignam, eaque de causa pleræque simultates omnes inter ipsos exarserunt.

Hic ergo Cæsar quum jus atque potestatem suam urgeret, magnus est Romæ

natus

natus tumultus, ita quidem, ut excitatus noctu Cæsar, subvenire suis, qui passim cędebantur in urbe, cogeretur. Profligatis autem factiosis, Paschalem II capit, neque prius, quam sibi factum esset satis, dimisit, sancito fœdere: sed, reverso in Germaniam Cæsare, Pontifex à pacto discedit, quod sanctissimis verbis juraverat, & Cæsarem excommunicat. Ea res multos Germaniæ principes ad rebellionem commovit, & in his præcipue Moguntinum.

Cæsar in Italiam profectus, legatos ad Pontificem mittit de pace, sed inter agendum moritur pontifex: ei succedit Gelasius II. Cæsar, quod de electione non esset interpellatus, Romam venit, & alium constituit: Gelasius ejectus, Cæsarem & Papam ab eo constitutum excommunicat: cumque per Germaniam ejus legati defectionem suaderent, ac principes idcirco convenissent, demum redire Cæsar coactus est: sed interea mortuo Gelasio, Romani Calixtum II eligunt. Is loco deturbat eum, quem odio Gelasii Cæsar creaverat, & intercedentibus nonnullis, cum Cæsare transigit.

Anno cIↃcxxv. Lotharius III.

Henrico V succedit Lotharius ejus nominis tertius; è Saxoniæ ducum familia. Hunc Sueviæ dux Conradus oppugnabat, indigne ferens, ad Saxones rediisse rerum sum-

ſummam, & in Italiam profectus, occupandi regni cauſa, cum interim Lotharius Germaniam teneret, deſtitutus auxiliis, domum rediit, pacemque cum Cæſare fecit.

Erat tum Romæ Pontifex Innocentius II. Huic adverſabatur Anacletus, & quoniam ampla natus erat familia, cedere fuit coactus Innocentius: verum implorato Cæſaris auxilio, reſtitutus eſt.

In Germaniam reverſus, & ibi rebus compoſitis, in Italiam redit Cæſar ingenti cum exercitu: civitates aliquot rebellantes domat, & in his Anconam atque Spoletum. Siciliæ regem Rogerium ex Apulia atque Campania profligat, & inde à Carolo Magno vix alius majora per Italiam egiſſe fertur.

In lucem quoque tunc revocatum fuiſſe traditur, bellorum tempeſtatibus oppreſſum, jus civile, quod Iuſtiniani Cæſaris mandatu conſutum eſſe diximus.

Succeſſorem habuit Conradum Sueviæ ducem. Bavariæ dux tum erat Henricus, cognomento Superbus, & idem Saxoniæ dux per matrimonium, quod Lotharii Cæſaris eſſet gener. Is imperium affectans, & multa molitus in Cæſarem, proſcriptus fuit, ejuſque poſſeſſiones aliis conceſſæ. Henricus autem recuperata Saxonia, cum in Bavariam contenderet, mortuus eſt, re- Anno cIↄcxxxviii. Conradus III.

in cujus gratiam Saxones rebellabant Cæsari. nec id modo, verum etiam Vuelpho, Henrici mortui frater, armis sibi vendicabat Bavariam, ejecto Lupoldo, cui Cæsar eam provinciam dederat.

Paulo ante diximus, quemadmodum regem Siciliæ Rogerium Cæsar ejecerit: cum autem ad hunc modum tumultuaretur Germania, Rogerius occasionem nactus, invasit Siciliam, & Cæsaris præfectum exturbat: deinde Welphonem magnis instigat pollicitationibus, ut pergat facessere negotium Cæsari: facit idem Hungariæ rex & ipse Cæsarem metuens.

Tandem profectus in Saracenos, & amisso exercitu, domum reversus, cum in Italiam proficisci cogitaret, rebus omnibus instructis, Bambergæ mortuus est.

Fridericus Ænobardus.

Successit ei fratris filius Fridericus Ænobardus Sueviæ dux, ejus nominis primus, heroici vir ingenii.

Anno cIↃcLII.

Is initio regni principes Germaniæ pacavit, & dissidium illud, quod erat in Saxonia Bavariaque, sustulit. post magno cum exercitu Italiam adit: Veronenses, à quibus erat contemptus, mulctat, & exempli causa, primis aliquot laqueo gulam frangit. Circa Placentiam excubias sibi fieri jubet, à principibus omnibus, imperii beneficiariis. Medio-

Mediolanum obſidet, Aſtam diruit, Dertonem complanat.

Romam profectus, conſecratur ab Adriano IIII: cives tumultuantes opprimit: Spoletum evertit, vaſtamque cædem facit: Longobardos domat, & ſuperatis inſidiis, quas Veronenſes ei collocaverant, in Germaniam redit: Palatinum principem, qui ſe abſente turbas excitaverat, ignominioſe mulctat: Bohemiæ ducem conſtituit regem.

Interea Mediolanenſes multa ſuperbe faciebant in vicinos, & Dertonam à Cæſare dirutam reſtaurabant. Itaque cum ingenti exercitu reverſus, Mediolanum expugnat, adjutus à Cremonenſibus, à Papianis, & Novatianis: capta urbe, parcitum eſt multitudini, principum Germaniæ interceſſu, quibus illi ſupplicaverant. Longobardia tota in ſuam poteſtatem redacta, legibuſque conſtituta civitate, diſcedit ad alios ibi populos.

Poſt ejus abitum illi rebellant, leges præfixas contemnunt, munitiones ab eo factas demoliuntur. Rurſus igitur eo profectus, agrum totum populatur, & quicquid ipſorum ditionis erat, evertit.

Interea graves fiunt adverſus illum per Italiam conſpirationes: in his etiam erat is, quem diximus, Adrianus Papa, qui cum plane

plane statuisset eum excommunicare, mortuus est.

In Italiam tertio profectus Cæsar, Mediolanum funditus evertit, rebellionis authores capite mulctat, reliquam multitudinem in exilium ire cogit, & Romam obsidens, magnam exercitus partem ex morbi contagione desideravit. Soluta igitur obsidione, & per Hetruriam collocatis præsidiis, Spoleti, Anconæ, Ravennæ constitutis pro suo arbitratu, qui rempublicam gererent, in Germaniam redit.

Adriano Pontifice mortuo, duo de principatu contendebant, absente Cæsare, Victor & Alexander III. in Victorem Cæsar quidem magis inclinabat: sed Alexander competitorem, post etiam augescente dissidio, Cæsarem excommunicat.

Eam occasionem conspicati Mediolanenses, rebellionem faciunt, Cæsarisque præfectos multis Italiæ locis ejiciunt, quosdam etiam laqueo suspendunt. Regressus igitur in Italiam, dubio marte cum illis confligit: pontifex belli socius profugit Venetias.

Facta demum pace per inducias, in Asiam profectus adversus Christianæ religionis hostes, & oppressus impetu fluminis, in quod lavandi causa sese demiserat, periit.

Suc-

Succeſſor ei fuit filius Henricus, ejus nominis ſextus. Is mortuo Siciliæ rege, Gulielmo, Rogerii filio, quum in Italiam ſecundo veniſſet, Apulia & Calabria devictis, Neapoli quoque capta, Siciliam domat, magnis ibi relictis præſidiis propter mobile gentis ingenium. Anno cIↄcxcI. Henricus VI.

Deinde Ravennæ & Anconæ, perque Apuliam & Hetruriam, optimates conſtituit: cum deinde filium ſuum Fridericum, adhuc infantem, imperii ſucceſſorem deſignaſſet, de voluntate Germanię Principum, in Siciliam profectus, vitam finiit.

Et quoniam ætate puer erat Fridericus filius, ut dictum eſt, plerique omnes Philippum, ejus patruum, ſuſcipiendum judicabant: ſed vehementiſſime Romanus pontifex obſtabat, Innocentius III.

Diviſus autem principum animis, cum hi Philippum, alii vero Saxoniæ ducem Othonem, crearent, magnus ex ea re motus fuit exortus, pręſertim ad oram Rheni. Philippus vero, partim armis, partim humanitate ſumma deduxit adverſarios ad officium: ac deinde pacem cum pontifice quoque fecit, quem expertus erat infeſtiſſimum. Philippus. Anno cIↄcxcIx. Anno cIↄccIx.

Occiſus deinde in cubiculo, ſucceſſorem habuit eum, de quo diximus, Othonem, Saxoniæ ducem, qui in pontificis odium Otho.

 incur-

incurrit, quem prius habuerat amicissimum. Tandem etiam excommunicatus est ab illo, ideoque habitis comitiis, principes electores à pontifice sollicitati, ut alium crearent, Henrici sexti filium, Sicilię regem, Fridericum, cui fidem dederant adhuc infanti, ut paulo supra diximus, evocant è Sicilia.

Occurrit quidem illi Cæsar Otho cum exercitu ad Rhenum, ut transitu prohiberet: sed ejectus, & in Saxoniam reversus, mœrore, ut creditur, interiit.

Anno cIↄccxII. Fridericus II. Atq; ita Fridericus est factus Cæsar, ejus nominis II, Friderici Ænobardi Cæsaris è filio nepos.

Innocentius tertius, de quo dictum est ante, concilium habuit Romæ, quod Lateranense vocant: ibi decretum inter alia fuit:

Vt Chrisma simul & Eucharistia, quam dicunt hostiam, sub clavi serventur.

Vt quotannis privata fiat confessio peccatorum.

Vt electio, facta per civilem magistratum in sacris beneficiis, vim nullam habeat.

Ne, qui sunt ordinis Ecclesiastici, fidelitatem iis, qui laici dicuntur, sine causa promittant.

Ne constitutiones principum Ecclesiis præjudicent.

Vt ab omni contributione ſint immunes Eccleſiaſtici.

Ne tributa ſolvantur ante decumas.

Ne divorum reliquiæ monſtrentur extra capſulam.

Ad hæc grave tum erat inter Græcos atque Latinos diſſidium: nam ſuper quibus aris Latini miſſificaſſent, eas contrectare Græci nolebant, niſi prius laviſſent eas & expiaſſent: deinde baptiſatos à Latinis, rebaptiſabant. Fit ergo decretum, ut ad EccleſiamRomanam matrem ſuam revertantur, quo ſcilicet ovile ſit unum & unus paſtor: niſi pareant, excommunicati priventur ordine.

Romam profectus Fridericus, ab Honorio III conſecratur. Qui paſſim erant per Italiam rebelles, domat, quoſdam autem proſcribit. Ex iis nonnulli Romam confugiunt,& pontificis opem implorant. Ea res maximi diſſidii dedit occaſionem: nam ſuos adverſarios habere portum ibi atque domicilium Cæſar moleſtiſſime tulit.

Gliſcente odio, filium ſuum Henricum, de conſilio principum, deſignat imperii ſucceſſorem,& principes Cremonam evocat ad conventum: ſed cum aditu prohiberentur factione pontificis &Longobardorum,in Apuliam Cæſar revertit,& aliquanto poſt moritur pontifex, eique ſuccedit

Gregorius IX, qui Cæſarem excommunicat, quod profectionem in Turcas, cui ſe voto adſtrinxiſſet, non ſuſciperet.

Cæſar deprecatus offenſionem, ſeſeque purgans, cum nihil proficeret, Romam petit, Pontificem dejicit, ejuſque ſocios graviter mulctat, & altero indicto Ravennæ conventu, impeditur à pontifice profugo, qui paſſim ei multos excitaverat adverſarios.

Mortua demum uxore, Cæſar, ut promiſſa præſtaret, ac Reipublicæ conſuleret, profectionem in Aſiam ſuſcipit: per ipſius abſentiam vero, pontifex bellum facit, & Apuliam occupat. Re feliciter geſta, multiſque locis recuperatis, & in his Hieroſolyma, certior factus de Italiæ ſtatu Cæſar, pactuſque cum hoſte decem annorum inducias, redit cum exercitu, ſuaque facile recuperat. Pontifex novo fœdere ſe communit Italiæ procerum, quos Cæſar mulctaverat, ac deinde rurſus eum excommunicat, quod cum hoſte pepigiſſet.

Cæſar quietis amans, per legatos agit de pace, quàm vix demum impetravit, ac in Germaniam idcirco redit. Pontifex autem, cum naturam mutare non poſſet, vaſtato Viterbio, Cæſarem rurſus excommunicat. Ea re commotus vehementiſſime Cæſar, fremens & iratus in Italiam redit: per Hetruriam,

truriam, per Vmbriam, per Longobardiam, per oram Paduanam, mulctat omnes rebelles: pontifex idcirco ingeminat excommunicationem, & Venetos fœdere sibi conjungit. Cæsar per Italiam grassatus, & plerisque omnibus ad officium reductis, Romam obsidet, neq; multo moritur post Gregorius pontifex, cum Ravennam suos vocasset ad concilium, quo tamen illi, viis omnibus obsessis à Cæsare, pervenire non poterant: quidam etiam capti fuerunt.

Hic ille est, qui Decretales, uti vocant, Epistolas consarcinavit, magnam juris pontificii partem, plurimis onustam commentariis. Qua quidem in re mirum videri possit, esse homines, qui tantum elaborare velint, ut ea, quæ parum apte, perperam etiam & minus prudenter atque pie, sed & ridicule dicta sunt, tanquam oraculum aliquod mordicus arripiant, & in iis interpretandis, enucleandis, vestiendis, omnem operam & ætatem consumant, quasi eo conducti essent, ut alienam stultitiam & errorem, vigiliis & labore suo maximo defendant, & in alterius impudentia, sui pudoris existimationem amittant.

Illud quod Gratiani decretum vocant, diversis locis habet inter alia: Ex decretalibus capita quædam.

Sequendam esse regulam Ecclesiæ Romanæ, quæ sit beati Petri sedes.

Non licere concilium habere, nisi permittente Romano pontifice.

Leges Ecclesiæ Romanæ servandas esse, tanquam ipsius Petri voce pronunciatas.

Quod Ecclesia Romana jugum imponit, etiamsi tolerabile non sit, esse perferendum.

Ecclesiæ ministros debere castitatem promittere, ne videlicet ducant uxores.

Ei qui non habet uxorem, licere concubinam habere.

Papam in suo munere negligentem & remissum, nocere quidem, tum sibi, tum aliis, veruntamen à nemine posse judicari, quod omnes ipse judicat.

Imperatorem debere subesse Papæ, non præesse.

Reliquos omnes mortales ab hominibus judicari, Papam vero, Petri successorem, à solo Deo.

Papæ licere populum eximere à fide & jurejurando, quo principi suo tenentur.

In Gregorii decretalibus epistolis, & Sexti Bonifacii & Clementinis, & Extravagantibus, uti vocant, est inter cætera:

Decretis conciliorum authoritatem Papæ non subjici.

Pontificis esse; Cæsarem electum approbare, vel minus idoneum rejicere.

Duo præesse mundo luminaria magna, solem

ſolem atque lunam: ſolis loco Papam eſſe, Cæſarem vero Lunæ.

De adulterio & aliis criminibus, quod minora ſint, Epiſcopis licere cum iis, qui deliquerunt, agere remiſſius.

De Eccleſiæ Romanæ privilegiis Papam ſolum cognoſcere.

Excommunicatorum oſſa jam ſepulta debere exhumari & projici.

Papæ licere Imperatorem removere loco & magiſtratu.

Cæſarem teneri, ut fidem & fidelitatem pontifici præſtet per jusjurandum.

Eccleſiaſticos oportere ſolutos eſſe ac liberos ab omni ſumptu, moleſtia, munere.

Poſt mortem poſſe aliquem declarari hæreticum, ejuſque bona publicari.

Filios hęreticorum ad præfecturam ullam civilem aut ſacram non debere admitti.

Ad ſalutem eſſe neceſſarium, ut omnes homines Pontifici Romano ſubſint.

Hæc paucula, ex ingenti acervo deſumpta, cujuſmodi ſint, nemo ſanæ mentis eſt, qui videat.

Lex eſt, ut eam definiunt homines doctiſſimi, ratio ſumma inſita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria: Lex autem omnis ad communem utilitatem referri, & legiſlator ſic erga multitudinem atque Rempublicam *Cic. 1. de legibus.* *Cic. 2. de legibus.*

affectus esse debet, ut pater suos erga liberos: quid autem in iis, quę dicta sunt, simile apparet? Ea vero non excusare tantum, sed etiam vestire, & ornare, & illustrare novis commentationibus, & quidvis dicere potius, quam pati dignitatem illorum imminui, quæso, cujus hoc est impudentiæ? ne quid gravius dicam.

Si fastus & avaritia, & dominandi cupiditas, & literarum inscitia persuasit illis, ut ejusmodi facerent decreta, si sententiis ipsi variant, nec alii volunt aliorum adstringi legibus, quod pari sint potestate præditi, quæso, cur te maceras, ut distorta & repugnantia componas & concilies?

Omitto pelagus illud, aut sentinam verius, eam videlicet juris papistici partem, quæ beneficiorum, uti vocant, & bonorum sacrorum nundinationem continet. Quis enim fraudes atq; technas enumerare possit? ne ipsi quidem, qui plurimis annis in eo mercaturæ genere versati sunt. satis etiam omnes intelligunt aut norunt, quando novæ semper excogitantur: sed hoc argumentum & tempus aliud, & librum singularem poscit: nunc ad propositum redeamus.

Vt Fridericus Cæsar, ita Galliæ quoque rex Ludovicus, ejus nominis novus, in Syriam & Ægyptum cum exercitu penetravit,

&

& post in obsidione Tunetæ urbis vitam finiit; anno salutis MCCLXX.

Eo regnante, Guilielmus, Episcopus Parisinus, quęstionem proposuit de beneficiis Ecclesiasticis. re palam disceptata, vicit ea sententia, non esse fas cuiquam habere plus uno: sed ejusmodi decreta, satis est recitasse tantum atque scripsisse.

Gregorio successit Innocentius IIII; ad quem velut hæreditaria successione, venit odium Cęsaris. Itaq; Lugduni indicto concilio, Cæsarem evocat. non venientem excommunicat, dignitate privat, hortatus Germaniæ principes, ut alium eligant: & hoc ejus decretum est, inter alia, typis excusum, quemadmodum & Cęsaris quędam exstant ad diversos reges Epistolę, quibus & pontificum iniquitatem, & suam prolixe demonstrat innocentiam.

Decreverat Cęsar proficisci Lugdunum, & periclitari fortunam: sed orta denuo rebellione per Italiam, vires omnes eo convertit, & cum minus feliciter res gereretur, in Apuliam reversus, cœpit languere, ac demum mortuus est.

Alii periisse veneno, alii strangulatum fuisse dicunt à filio suo notho, Manfredo, qui Italiam post invasit.

Erat tunc magni nominis Azo jurisconsultus, quem deinde secuta fuit ingens illa

ſcriptorum turba, qui violato Iuſtiniani Cæſaris edicto, gravi quidem illo atque ſevero, mundum referſerunt innumerabilibus libris, unde nunc petenda ſunt ea, quæ veteres illi copioſiſſime doctiſſimeque tractarant.

Horat. l. 1. Sat. 1. Nam aliorum alii ſcrinia compilant: neque ſcribendi finis eſt ullus aut modus, & *Terent. Phorm. Act. 2. Scen. 4.* opinionibus contrariis omnia redundant, ut proprie locum hic habeat, quod ſenex ille dicit quum treis de jure conſuluiſſet: *Feciſtis probe, incertior multo ſum, quam dudum.*

Omitto technas, quæ plures quotidie *Ter. Eun. Act. 5. Scen. 6.* excogitantur. Plane enim hic accidit, quod Comicus inquit: *Vt in aſtu veniat aliud ex alio malum.* Pręclare multa legibus eſſe conſtituta, ſed ea Iureconſultorum ingeniis *2. de leg.* pleraque corrumpi, Cicero queritur, atque depravari: quid ſi nunc viveret, & pyramides illas librorum & praxin noſtram, & ſacrarium illud legum, tam fœde pollutum, miſereque contaminatum eſſe videret? Quanquam ſane, ſicut alias artes omnes in lucem Deus hac noſtra memoria reduxit, ita quoque multos excitavit, qui bonarum literarum inſtructi præſidio, non pœnitendam operam in hac etiam parte collocant, ut rem videlicet pulcherrimam, hominumque ſocietati plane neceſſariam, imo donum

num cœleste, depromptum & haustum ex mediis Philosophiæ fontibus, nitori suo restituant & æquitati. Qui quidem ipsorum conatus, publicam non modo laudationem, sed remunerationem quoque meretur. *Cicer. I. de legibus.*

Ab ejus morte per annos XXII fere fuit interregnum, quum subinde alii & alii eligerentur, qui tamen in ea temporum perturbatione summam rei non tenebant. *Anno CIↃCCLIV.*

Interea regnum Neapolitanum à familia Friderici Cæsaris in potestatem Gallorum devenit, ac post etiam Sicilia. Nam Gallicis armis tum nitebantur pontifices: quamquam deinde gravissima bella super his regnis orta sunt inter Arragoniam & Andegavensem Gallicam familiam: Verum hęc non sunt hujus loci.

Cum in eo statu fluctuasset tot annis Respublica, sicut dictum est, Rudolphus Habsburgius creatur Cæsar. Is initio regni, motus, qui passim erant per Germaniam, componit: inde conventibus aliquot actis, Bohemiæ regem Ottacarum rebellantem invadit, & ad pacis conditiones cogit, quas tamen ille, suæ conjugis impulsu, non multo post violat, & in Austria secundo congressus in prælio interficitur. *Anno CIↃCCLXXIII. Rudolphus Habsburgius.*

Rudolphum adjuvabat Vngarię rex, Ladislaus Chunus.

Pace

Pace demum facta cum Bohemis per matrimonia, Cæsar filio suo Alberto Austriam dedit, quam multis annis Bohemiæ rex possederat.

Refert hunc apologum Plato in Alcibiade priore, & Horat. lib. 1 Epist. 1.

Impeditus autem variis Germaniæ negotiis, non est in Italiam profectus: quanquam alioqui non multum huc inclinabat: & per jocum fertur narrasse fabulam aliquando de vulpe, quæ leonem simulate ægrotantem, quodam in specu, non adibat, quod vestigiis aliorum animantium terreretur, ex quibus nulla rediissent. Præfectum tamen in Italia constituit, ac velut imperii vicarium: deinde Flaminiam & Exarchatum, de quo non semel diximus, Ecclesiæ Romanæ confirmasse traditur, quum tenuis admodum fructus ex iis locis ad ipsum rediret.

Perpetuis enim simultatibus & Paparum inimicitiis defatigati Cæsares facti sunt paulatim remissiores. Nec enim prius acquieverũt pontifices, quam illos extra fines Italiæ submovissent, & quia regum Galliæ præsidiis fere nitebantur, ac per Episcopos Germanię factionẽ alebant, effecerunt tandem, quod pridem animo concupiverant.

Hic vero memoria repetendum est, quæ facta sit rerum vicissitudo, quando illi qui beneficio Cæsarum incolumes fuerunt, vitamque tolerarunt, & locum suum atque digni-

dignitatem retinuerunt, amplificati bonis illorum atque munificentia, dominatum sibi sumpserunt in eos, & patrimonio quoque fraudarunt. Non solum enim Italię bonam partem occuparunt, sed Siciliæ quoq; reges atq; Neapolis arcte sibi devinxerunt. Nam hi & tributum illis annuum dependunt, & dignitatem imperatoriam suscipere prohibentur, nisi permissu illorum; & quum in possessionem ab iis mittuntur, hoc ipsum jurant inter alia.

In Rudolphi tempus incidit illa memorabilis Gallorum clades per Siciliam. Quũ enim insulam hanc tenerent, & more militari multa facerent insolenter atque libidinose, per occultam conjurationem, dato signo, passim trucidati fuerunt omnes, cum ad preces vespertinas campanæ impellerentur. Facinus hoc vulgo vocant vesperas Siculas: Fuit hoc anno MCCLXXXI die Paschatis. Vesperæ Sicilianæ.

Accepta pecunia, Rudolphus Italiæ civitates multas, quæ ditiones erant imperii, liberas & immunes fecit, Bononienses, Florentinos, Genuates, Lucenses & alios.

Convocatis deinde Francofortum principibus, filium suum Albertum designari sibi successorem frustra petebat. Anno

Mortuo successit Adolphus familię Nassovicæ, qui non multo post inimicitias exercere cIↄccxcII. Adolphus Nassovius.

ercere cœpit cum Alberto, Austriæ duce. quumque suis moribus Germaniæ principes admodum offenderet, ac ipsum quoq; Moguntinum, cujus opera factus erat Cæsar: loco removetur, & eligitur Albertus, Austriæ dux, Rudolphi filius, qui, contractis copiis, & adjutus à principibus, Adolphum petit, & commisso prælio, in agro Spirensi, Adolphus ab Alberto gravissime sauciatus, à reliqua multitudine post interficitur.

Anno ciɔccxcviii. Albertus.

Post eam victoriã Albertus, confirmandi sui causa, ne quis priorem electionem esse vitiosam diceret, solenniter creari Cæsar petiit. Ea re perfecta, Bonifacius octavus pontifex reclamabat, neque ratum habere voluit, quod reliqui principes fecissent.

Quum autem aliquando post gravissimum esset natum dissidium inter ipsum, & Philippum Pulchrum, Galliæ regem, approbavit Albertum, in ejusque familiæ laudem multa dicebat. Albertus demum à suis propinquis interfectus est, quum rebus omnibus instructus, iter suscepisset, ut Bohemis filium suum Fridericum obtruderet regem.

Bonifacius hic Gregorii noni decretalibus epistolis, quæ libris quinque continentur, alterum volumen adjecit, quod sextum vocat. Inter alia statuit, licere Pontifici abdicare

dicare se papatu. Nam ipse illud Cælestino V, cui successit, persuasisse scribitur. Anno cIↃcccviii

Ab Alberto fit Cæsar, Henricus, ejus nominis septimus, è familia Luceburgica. Is filio suo Iohanne, per matrimonium facto Bohemiæ rege, proficiscitur in Italiam, cujus quidem status tunc erat miserrimus. Ná inde à morte Friderici II Cæsaris, per annos circiter LVII neglecta fuit à nostris Imperatoribus Italia: quo factum est, ut varie dilaceraretur ab iis, qui potentiores erant, præsertim à Guelphis & Gibellinis, quæ duæ factiones plurimas habent iis in locis clientelas. Henricus VII.

Primum ergo per Longobardiam præfectos constituit oppidis ac municipiis, & jurejurando sibi populos adstringit: deinde Mediolani commoratus aliquandiu, frustra conatus eas, de quibus modo dixi, factiones conciliare: cumq; ejus urbis præfectus, Turrianus, illum ex improviso cogitaret opprimere, patefacta conjuratione, & repulsis adversariis, Vicecomiti præfecturam urbis committit.

Quæ sunt ejus regionis urbes, omnes illius fidei se permittebant atque potestati, sola Brixia rebellabat, quam longa captam obsidione, mœnibus nudavit. Inde per Genuam profectus, & Pisis facto itinere, Romam venit, coronatus ab aliquot Cardinali-

dinalibus, quoniam Pontifex Romanus, Clemens, urbe relicta, migraverat in Galliam, & Avenione habitabat.

Quum ab eo jusjurandum exigerent Cardinales, quod pontifici præstandũ esse dicerent, ille recusabat, neque tale voluit esse quo Papæ devinciretur. Ea re cognita pontifex, augendæ potentiæ causa, formulã illam generalem jusjurandi latissime post explicavit, & reliquis decretis, quę nunc extant, inseruit. Nam ipse quoque leges multas composuit, quæ nomen ab eo retinent, & Clementinæ dicuntur.

Templarii trucidati.

Ad hoc tempus, illi, qui Templarii vocantur, quorum ingentes erãt opes, eodem impetu, diversis locis trucidati fuerunt, & extincti. Galliæ rex Philippus Pulcher, magnam facultatum ipsorum partem, permissu Pontificis occupavit. Damnatũ deinde fuit nomen eorum atque memoria: & in concilio Viennensi, quod per Galliam erat, ipsorum possessiones attributæ fuerunt iis, qui Rhodii dicuntur equites.

Rhodii equites.

Hoc etiam tempore, & Papæ Clementis authoritate, fuit Aurelianensis Academia instituta.

Mortuo tandem Henrico non absque gravissima veneni suspicione, sepultoque Pisis, acerrimæ contentiones ortæ sunt in Germania super electione.

Nam

Anno cIↄcccxiv. Contentio de Imperio, inter Fredericum & Lodovicū.

Nam de principatu contendebant Fridericus Austriç dux, Alberti Cęsaris filius, & Ludovicus, Bavariæ dux: Ludovicum Aquisgrani, Moguntinus Episcopus: Fridericum vero Bonnæ, Coloniensis inaugurabat: Ioannes autem XXII Pontifex Romanus utrumque salutabat Cæsarem: in Fridericum tamen propensior. Quæ quidem res magis etiam simultatem incendit. Collectis utrimque copiis, magna vi dimicatur ad Eslingam, Sueviæ oppidum, sed æquo fere marte: deinde rursus majori impetu in Bavaria: quo quidem in prælio captus est Fridericus, bona suorum militum parte desiderata. Dimissus tandem, domumque reversus, aliquot post annis moritur.

Ludovicus.

Ludovicus ergo rerum potitus, Italiam cum exercitu petit, quamvis invito pontifice: municipiis & oppidis passim constituit præfectos: deinde Mediolani coronatur ab Archiepiscopo, & missis Avenionem legatis ad Papam semel atque iterum, de solenni inauguratione, cum non impetraret, Romam proficiscitur, ubi Mediolani res constituisset. Magna cum gratulatione exceptus Romæ, coronatus est, ab uno & altero Cardinali. Cumque pontifex ingeminaret excommunicationem, ille de concilio procerum, Papam alterum creat. Ad hunc mo-

dum flagrabat odium inter eos longe vehementissimum,& intercedebant gravissimæ utrimque criminationes.

Annales Galliæ tradunt, Carolum Pulchrum, regem, Philippi filium, omnium primum Iohanni Papæ decumas in Galliis permisisse bonorum sacrorum, & prædam inter ipsos fuisse divisam, pontificem autem hoc sollicitasse potissimum, ut in Cæsarem ei pecunia suppeteret.

In Germaniam reverso Cæsare, moritur Papa: successor ejus Benedictus XII Cæsarem & ipse excommunicat, & dignitate privat.

Cæsaris querela de Pontificibus.

Francofurtum ergo convocatis principibus, Cæsar de Pontificum injuriis queritur, fidei suę rationem exponit, vetustas imperii leges profert & explicat: simul ostendit, quam nihil ad Episcopum Romanum pertineat imperii res publica: nam qui de voluntate principum sit electus, eum esse revera Cæsarem, etiamsi nullus interveniat pontificis vel assensus, vel consensus, vel consecratio: totum enim istud, quandam esse ceremoniam, quæ paulatim irrepserit, & nunc nimium aucta sit, non absq; magno imperii tum dedecore, tum detrimento.

Mortuo demum Benedicto, succedit Clemens VI; qui longe fuit omnium violentissimus, & conditiones proponit vehementer

menter ignominiosas, iisque repudiatis, acerbior multo factus, gravissime monet principes, ut alterum eligant, ejusque rei tempus etiam præfinit: nisi faciant, se daturum operam, ne diutius Ecclesia patrono careat & advocato. Fluctuante ad hunc modum Republica, quum interea mortem obiret Ludovicus, eligitur Bohemiæ rex, Carolus, Iohannis filius, Hērici VII nepos. Carolus IV.

Paulo ante hoc tempus maximi belli nata fuit inter Gallos & Anglos occasio. Cum enim Carolus Pulcher Galliæ rex, non relictis liberis maribus, è vita discederet, quod fuit anno MCCCXVII, Eduardus Angliæ rex, ejus nominis tertius, quod esset Caroli sororis Isabellæ filius, regnum sibi deberi contendebat: proceres autem Galliæ, qui dicuntur Pares, ad Philippum Valesium, mortui regis Caroli patruelem, rei summam deferunt, excluso non solum Eduardo, sororis filio, sed etiam regis filia Posthuma, quod ejus regni hæreditatem ad filias minime pertinere dicerent. Hinc bellum gravissimum, quod ne nunc quidem est consopitum. Anno CIↃCCCXLIX.

Carolus ejus nominis quartus, Cæsar, initium habuit regni turbulentum. Delata fuit etiam summa rerum Eduardo Angliæ regi, verum is impeditus bello Gallico, recusasse traditur.

Post varias deinde simultates in Germania sedatas, Carolus in Italiam proficiscitur, deque consensu Papæ Innocentii VI, qui in Galliis erat, Romę coronatus ab aliquot Cardinalibus, ea lege, ne vel Romæ, vel in Italia diutius hæreret, Mediolanum redit, & familiæ Vicecomitum, qui tunc Mediolani multum poterant, concessit, ut per Longobardiam essent Cæsaris perpetui vicarii: cujus quidem beneficii causa, ingentem pecuniæ vim ab illis accepit, nec ab iis modo, verum ab aliis etiam populis, quibus aliquid esset largitus. Quæ sane res imperii vires, ea quidem in regione, plurimum enervavit.

Ex Italia postquam rediit, conventum egit principum, & decretum illud imperii fecit, quod bullam auream vulgo vocant: postremo filium suum Wenceslaum, Imperii successorem designavit, quod magnis largitionibus vix tandem obtinuisse scribitur, neque multo post mortuus est.

VVenceslaus.

Ipso Rempub. gerente, Galliæ rex, Ioannes, Philippi Valesii filius, commisso prælio cum Anglis, qui tunc bonam Aquitaniæ partem, & urbem Burdegalam tenebant, captus non procul à Pictavio fuit, cum natu minimo Philippo, qui postea Burgundiæ dux fuit, cognomento Fortis, vel Audax. In eo prælio ex prima nobilitate complures

plures occubuerunt. Annalium ſcriptores tradunt, Anglos fuiſſe non ſupra ſeptem millia, quum Galli maximis copiis eo veniſſent, ad ſexaginta circiter millia: fuit hoc anno MCCCLVI duodecimo Kalend. Octobris. Deductus in Angliam rex captivus, anno ſeptimo poſt vitam ibi finiit.

Wenceſlaus natura & educatione, & vitæ genere admodum vitioſus, ut quidem de illo proditum eſt literis, plane Rempublicam neglexit. Accepta pecunia, Ioannem Galeatium, ex Vicecomitum familia, Mediolani ducem & Inſubriæ conſtituit, hominem avarum & crudelem. Anno cIↃCCC-LXXIX. Ignavus Cæſar.

Eo regnante, Iagello, dux Lituaniæ, poſt mortem Ludovici regis, creatur Poloniæ rex de voluntate procerum. ejus, qui nunc ibi rerum potitur, Sigiſmundi II proavus, tunc primum ſacro fonte initiatus, vocatus Vladiſlaus. Iagello, Poloniæ Rex.

Vngariæ rex autem Sigiſmundus, prælio victus fuit à Bajazete Turcarum Imperatore, ad Nicopolim, tertio Kalendas Octobris.

Galliæ rex Carolus, eius nominis ſextus, inſignem equitatum auxilio miſerat in Vngariam, ductore Ioanne, Philippi Audacis Burgundiæ ducis filio: qui captus eo prælio fuit, & adductus ad Turcam, in maximo vitæ diſcrimine, quod tamen evaſit. Id au-

tem ſic accidiſſe ferunt Galliæ ſcriptores Annalium: Erat Bajazeti familiaris quidam Phyſiognomus, ex eorum grege, qui ſe profitentur hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere: is contemplatus captivũ, autor fuit Imperatori atque ſuaſor, ut eum dimitteret incolumem: fore enim, ut, domum reverſus, maximum excitaret incendium, quo bona pars eſſet Europæ vel orbis Chriſtiani conflagratura. Sic ille perſuaſus, hominem dimittit, & reliquos ex nobilitate captivos, ubi precium perſolviſſent liberationis ad ducenta coronatorum aureorum millia.

Cum in Galliam rediiſſet ille, ſimultatem cœpit exercere cum Ludovico, Aureliano duce, fratre regis. Nam is per valetudinem regis, prope deploratam, volebat Rempub. gerere, quod proximus eſſet agnatus: Burgundus vero, quod & patruelis eſſet regis, & ætate præcederet, mortuo jam patre Philippo, ſibi potius deberi contendebat adminiſtrationem. Augeſcente igitur indies magis atq; magis offenſione, dux Aureliæ tandem, nocturno tempore, Lutetiæ fuit interfectus, à cæna domum rediens. Erant autẽ à duce Burgundiæ ſubmiſſi percuſſores, quod nec ipſe poſtea diffitebatur, & factum etiam defendebat. Fuit hoc anno MCCCCVII, nono Kalend. Decembrs

Anno

Anno duodecimo poſt, quum pacificandi cauſa dux Burgundiæ veniſſet ad locum cõſtitutum, per fidem circumventus à quibuſdam Aureliani ducis mortui familiaribus, qui conjuraverant in ejus caput, fuit interfectus, præſente Carolo Delphino, regis filio, qui diſceptationi cauſæ præerat.

Hoc illud eſt ſeminarium belli, quod inde ab eo tempore inter familias illas duas, ad hanc noſtram ætatem uſque ſubinde revireſcit.

Cum propter ignaviam contemptus eſſet Wenceſlaus, principes ei magiſtratum abrogant, & Bavariæ ducem Robertum Palatinum eligunt. Anno CIↃCCCC. Robertus.

Is ad emendandum ea, quæ Wenceſlaus peccaſſet, animum ſtatim adjecit, neque ratum habere voluit, quod ille Ioanni Galeatio conceſſerat, & Inſubriam denuo cogitabat in ditionem Imperii redigere: cumque propter hanc, & id genus alias cauſas in Italiam contenderet, impeditus fuit, & repulſus ab eo, quem diximus, Galeatio.

Valde tum erat turbulentus Italię ſtatus, Caroli & Wenceſlai potiſſimum culpa, qui nimium iis populis indulſerat. Nam, præter Galeatium nuper factum Mediolani ducem, Veneti etiam & Florentini, & Genuates bellum faciebant vicinis, to-

tumque jus in armis positum erat atque potentia.

Deinde per diuturnam absentiam pontificum, frequentes Romæ fuerant natę ac plenæ periculi simultates. Mediolani dux Galeatius bellum tunc inferebat etiam Florentinis, qui sui ulciscendi causa Cæsarem magnis pollicitationibus in Italiam rursus evocarunt: cumque Patavium venisset Cæsar voluntate Venetorum, qui & ipsi Galeatium oderant, nec apparatum videret amplissimis respondere promissis, in Germaniam revertit, Italiæ deposita omni cura, quæ post intestinis malis gravius etiam labefactata fuit.

Anno cIɔccccxI. Roberto successit Sigismundus VVenceslai frater, Hungarię, ac deinde Bohomię quoque rex.

Sigismundus.

Antipapæ. Ad hoc tempus tres erant Pontifices, Iohannes XXIII, Gregorius XII, Benedictus XIII. Ita quidem, ut horum factionibus prope omnes Europæ provinciæ divenderentur. Nam inde ab Innocentio III, sicut ipsorum habent libri, per annos ducentos nullum fuerat concilium publicum, & corruptissimus erat ordinis Ecclesiastici status, quum inexhausta quædam vitiorum & morborum colluvies inundasset, ac fere medicinam respueret.

Fuit enim interea Bonifacius octavus, qui sibi

ſibi papalem ſimul & imperatoriam dignitatem arrogabat: poſt, alter ab eo, Clemens V Burdegalenſis, rogatu Philippi Pulchri, Galliæ regis, urbe Roma deſerta, curiam tranſtulit in Gallias: ab ejus vero morte, quum Cardinales graviter diſſiderent inter ſe, per annos aliquot fuit interregnum, & Lugduni tandem creatus eſt Papa Iohannes XXII Cadurcus.

Qui fuit ab hoc Papa quintus, Gregorius, ejus nominis undecimus, quum in Galliis Romana curia per annos jam LXXI conſediſſet, Romam revertit: ſed eo mortuo, de papatu certabant Vrbanus VI, Neapolitanus, & Clemens VI, Sabaudus, quorum ille quidem Italorum, hic vero Gallorum præſidio nitebatur: ille Romæ commoratus, hic autem Avenione: cumque vitam hi finiiſſent, illi, quos diximus, tres in eorum locum, diverſis factionibus electi fuerunt, eratque tum papatus triceps.

Deplorabant tunc ſtatum Eccleſię multi doctrina præſtantes viri, tam Itali, quam Galli, ſatis acriter inſectati temporis illius corruptelam atq; mores, quantum quidem in illis tenebris licuit.

Ex iis Petrarcha, quum hærerent Avenione Pontifices atque Cardinales, urbem illam vocabat meretricem Babylonicam.

Ejus ergo dissidii componendi causa, concilium in Germania cogitur Constantiæ, de cujus arbitrio tribus illis abrogatur magistratus, & eligitur Martinus V. Hoc in concilio propter dogma, fuerunt exusti Ioannes Hussus, Hieronymus Pragensis, tametsi fide publica Cæsaris eo venissent.

Constantiensis Synodus.

Sigismundus Cæsar admodum laudatur, quod tunc Reipublicę causa plerosque omnes Christiani nominis reges adiit, hortatus, ut in commune consulerent.

Rebus igitur in Germania compositis, in Italiam venit: gerebant tunc bellum terra marique Veneti & Florentini cum Philippo Maria, Ioannis Galeatii filio, Mediolani duce.

Romam deinde profectus, à Pontifice Eugenio IIII consecratus est, inde Basileam rediit, ubi tum alterum erat coactum concilium.

Anno cIↄcccc-xxxviii. Albertus Austriacus.

Hic successorem habuit Albertum, Austriæ ducem, Hungariæ Bohemiæq; regem, qui, civilibus & Turcicis bellis impeditus, in Italiam non venit.

Linguarũ studium excitatur.

Hoc circiter tempore, rursus excitata fuerunt ingenia, quæ bonas artes, linguas atq; literas excolere cœperunt, in Italia quidem primo, quum Gręcorum illi studiis adjuvarentur, post etiam apud Germanos, Gallos, aliosque populos: & cum typographicum inven-

inventum accederet, maximasque commoditates adferret, incredibile est quam felix & optata fuerit progressio.

Nunc enim perpetuis ab illo tempore studiis, eo deventū est, ut cum eruditissimis olim sæculis hæc ætas nostra conferri possit, & hoc nomine sic inprimis beata, quod hanc optimarum artium & linguarum scientiam, vera sui cognitione Deus illustravit etiam, quum veteres illi tanquam literarum præsidiis instructi, homines eloquentissimi, profundis essent immersi tenebris, & summum illud bonum, de quo tam multa scripserunt, frustra investigarent.

Alberto successit Fridericus III, Austriæ dux, qui Romam placide profectus, & consecratus à pontifice Nicolao quinto, domum rediit, nec in Italia quicquam movit. Fridericus III. Anno cIↃccccxl.

Regni ipsius anno quarto, Vladislaus, Vladislai filius, Poloniæ simul & Vngariæ rex, quum Eugenii Pontificis impulsu violasset inducias, ab Amurathe, secundo ejus nominis Turcarum Imperatore, prælio victus ad Varnam, seu Dionysiopolim, undecima die Novembris occubuit.

Nono post anno, Constantinopolim vi cepit Mahometus, Amurathi filius, quam ejus hæredes jam per annos centum & tres occupant, constituta sede regia, Anno cIↃcccc-liii. Constantinopolis expugnata à Machomete.

Vla-

Vladiſlao ſucceſſit, in Polonia quidem, Caſimirus frater, in Vngaria vero Ladiſlaus, Alberti II Cæſaris filius poſthumus.

Anno. cIɔcccc-xcII. Maximilianus I. Succeſſorem Cæſar Fridericus habuit filium Maximilianum.

Paulo ſub mortem Friderici Ferdinandus, rex Hiſpaniæ, pulſis Barbaris, Beticam, quæ Granatæ regnum vulgo dicitur, ſuis finibus adjunxit.

Maximilianus, inter alia multa, cum Venetis quoque bella geſſit.

Anno cIɔIɔxIx. Carolus V. Hunc ſecutus eſt Carolus, è filio Philippo nepos, Cæſar ejus nominis quintus, longe potentiſſimus, qui rerum hodie potitur.

Imperii Romani ſtatus. Ex iis igitur, quæ commemoravimus, liquido apparet, quomodo Romanum imperium, quo nullum fuit nec erit potentius, prope ſit omnino diſſipatum. Nam per Aſiam ne veſtigium quidem, aut latum unguem, ſicut proverbio dicitur, habemus: occupant omnia Turcæ, Scythæ, & alii noſtræ religionis hoſtes: Aphricam totam amiſimus, niſi quantum ſuperioribus annis à Carolo V Cæſare recuperatum eſt, quando Ænobarbo, Turcico legato, Tunetam ademit, glorioſam adeptus victoriam, & regem ibi conſtituit, ipſi vectigalem, & anno decimo quinto poſt, Aphricam urbem oppugnatione cepit.

Avulſa eſt Luſitania, Hiſpania, Gallia, Britan-

Britannia,Dania,Sarmatia,Pannonia,Illyricum,Gręcia tota,cum vicinis regionibus: ad hæc Sicilia, Sardinia, Corſica, Baleares inſulæ,Allobroges: quæ quidem provinciæ ſuos habent dominos, qui plenam in omnibus poteſtatem obtinent, & ad imperii rationes ne tantillum quidem conferunt.

Videamus nunc Italiam, priſcum & avitum ac primum Romani imperii patrimonium: hæc ipſa vero,quid nobiſcum habet commune? Calabriam,Apuliam, Campaniam,Neapolim, avita ſucceſſione tenent Hiſpaniarum reges.

Vrbem Romam, Cæſarum domicilium atq; ſedem,agrum Picenum & Flaminiam, & Hetruriæ partem, occupant Romani Pontifices, qui non modo non agnoſcunt imperium, ſed Cæſares etiam imperiique præfectos tenent ſibi devinctos.

Quæ ſunt iis locis potentiores civitates, aut ſuos habent regulos,aut factionibus indulgent,nihilque plane ad nos pertinent.

Iam Veneti, quam poſſident egregias non ſolum urbes & municipia,verum etiam provincias,ipſi interim liberrimi,& ab Imperio Romano plane ſejuncti.

Inſubria vero, quæ vulgo Longobardia dicitur, aliquanto quidem propius ad nos pertinet, ſed & ipſa fluctuat, nec certum ullum emolumentum ad nos illinc redit.

Poſt-

Postquam enim nostri quidam Cæsares, ut supra dictum est, primo vicecomites, ut vocant; ac deinde duces ibi constituerunt, quam misere dilacerata fuit, & quam nihil ab eo tempore nobis contulit! ortis enim bellis, cum nostri Cæsares eam negligerent, ejectis Vicecomitibus, occupavit illam Sfortiarũ familia, quam deinde Galliæ reges Ludovicus XII & Franciscus primus ejecerunt: & hic quidem per annos sex regionem illam tenuit, donec Carolus V Cæsar eam recuperavit.

Ex omni igitur Italia nihil fructus ad imperium redit: nam neque nostris conventibus intersunt: nec ad publicos usus atq; necessitates aliquid contribuunt: nisi quantum vel sua sponte, vel alioquin in gratiam Cæsaris faciunt.

Sola superest Germania, quæ semper adversata Romanorum Imperio, & subinde rebellans, ut è superioribus constat, tandem à Carolo Magno, Cæsare, collecta fuit, & in unum redacta corpus: ac deinde, quum eligendi Cæsaris potestas ad Septemviros delata fuisset, ut supra demonstravimus, facta est Cæsarum domicilium atque sedes.

Atque hic tandem considerandum est etiam, quam ægre potuit coalescere hoc ipsum quantulumcunq; corpusculum Imperii, conflatum in Germania. Quæ enim non

non dissidia fuerunt apud nos, & bella civilia?

Totum igitur illud, quod hodie imperii nomine censetur, intra Germaniæ fines includitur, nam foris & extra limites illos, nihil superest. Quanquam & intra ipsos fines tam modice circumscriptos, videmus, quemadmodum non pauci tergiversantur, & se, suosque, quantum possunt, ab imperii ditione subducunt: ut interim de vicinis regibus & aliis nihil dicam, qui ab hoc ipso tam tenui & exangui corpusculo, quod vix ossibus hæret, decerpunt & avellunt quotidie, quantum possunt, & suæ ditionis efficere conantur, quod erat Reipublicæ.

Atque huc-usque ex Sleydano Historiæ Sulpicii continuatio producta est.

FINIS.